

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЛОГВИНЕНКО МАКСИМ ЛЕОНІДОВИЧ

УДК 351.741(477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

08 – Право

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **М. Л. Логвиненко**

Науковий керівник: **Дрозд Олексій Юрійович**,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Логвиненко М. Л. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2026.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

З'ясовано, що забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України – це комплексна проблема, основу якої формують види небезпек і ризиків, які виникають під час виконання поліцейських функцій. Наголошено, що основними видами небезпек у сфері професійної діяльності працівників Національної поліції України є потенційна, уявна, провокована, реальна та непередбачувана (внутрішня) небезпека.

Визначено, що особиста безпека поліцейського – це комплекс превентивних заходів у вигляді поєднання адміністративно-правових приписів, тактико-спеціальних прийомів і професійно-психологічної підготовки, спрямований на визначення та усунення всіх видів небезпек з метою запобігання загибелі, пораненню, травмуванню, каліцтву, психічним розладам, а також самогубствам серед особового складу Національної поліції України.

Акцентовано на тому, що сутність забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України характеризується рівнозначною відповідальністю як законодавця (щодо необхідності своєчасного вдосконалення адміністративно-правових приписів), так і виконавця (щодо неухильного виконання запропонованих алгоритмів). Доведено, що порушення цієї рівноваги призводить до настання негативних наслідків.

Встановлено, що правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України становить структуровану систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, спрямовану на мінімізацію негативних наслідків взаємодії з джерелами небезпеки та реалізацію конституційного права на життя і здоров'я правоохоронців з дотриманням державних інтересів у контексті можливостей повноцінного функціонування громадянського суспільства.

Констатовано, що на сучасному етапі становлення правоохоронного органу як основного інструменту забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема в умовах дії правових режимів, система принципів умовно поділяється на дві групи, а саме: загальну систему принципів, яка визначена в розділі II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію» та поширює свою дію на суспільство загалом, та спеціальну, що гарантує забезпечення особистої безпеки правоохоронців під час виконання поліцейських функцій останніми.

Доведено необхідність розширення спеціальної системи принципів за рахунок принципу професійної зрілості, який може бути використаний задля збереження життя і здоров'я працівників Національної поліції України та виявляється у: тактичних прийомах; вербальному спілкуванні; психологічній готовності; можливостях щодо вибору найефективніших заходів фізичного впливу.

Визначено класифікацію факторів та умов, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Аргументовано, що під час виконання поліцейських функцій нездатність і неготовність правоохоронців використовувати та застосовувати вогнепальну зброю, спеціальні засоби та прийоми рукопашного бою, невдало обрана позиція, недотримання безпечної відстані між представником закону й підозрілою особою призводять до нових випадків травмувань, поранень і загибелі правоохоронців. Зазначене є результатом нерозуміння ризиків та загроз власне поліцейськими, їх халатне ставленням до особистої безпеки, що

обумовлює додатковий фактор виникнення екстремальних ситуацій за участю останніх.

Окреслено ситуативні сценарії, умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів працівниками Національної поліції України, які створюють загрозу для життя і здоров'я останніх через призму біомеханічних особливостей людського організму. Визначено механізми, які спроможні істотно покращити ситуацію.

З'ясовано, що забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах дії режиму воєнного стану суттєво відрізняється від стандартних способів, методів і прийомів, що слугують основою безпечного виконання поліцейських функцій у мирний час. Доведено, що розширений перелік поліцейських функцій впливає на безпеку правоохоронців. Визначено перехід від використання та застосування напівавтоматичної зброї зупиняльної дії (пістолет) до автоматичної убивчої зброї (автомат) як один з додаткових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Зауважено, що в умовах повномасштабного вторгнення забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України передбачає виконання поліцейських функцій із двома одиницями вогнепальної зброї. Запропоновано безпечні алгоритми отримання та здачі двох одиниць вогнепальної зброї до чергової частини органу (закладу, установи) поліції та схарактеризовано специфіку несення служби з відповідними засобами. Сформульовано висновок про те, що в сучасних реаліях виконання поліцейських функцій постає гостра потреба в нормативно-правовому закріпленні можливостей щодо ініціативного застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. Обґрунтовано авторський підхід до запропонованого нововведення.

Встановлено, що надзвичайні ситуації, як техногенного, так і природного характеру, суттєво відрізняються одна від одної за рівнями та видами загроз для життя і здоров'я працівників Національної поліції України як осіб, залучених до ліквідації наслідків негативного явища. Визначено

першочергові та додаткові поліцейські функції в умовах надзвичайних ситуацій, де останні безпосередньо залежать від розвитку негативного явища та обумовлюють вплив на всі суміжні процеси, спрямовані на забезпечення особистої безпеки правоохоронців. Наголошено, що особиста безпека поліцейських у зазначених умовах обумовлена комплексом своєчасних управлінських рішень. Виокремлено алгоритми, які потребують додаткового відпрацювання під час проведення практичних занять у системі службової підготовки працівників Національної поліції України.

Досліджено міжнародні стандарти та практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції. На основі отриманої інформації сформульовано висновок щодо необхідності: створення єдиної Національної системи підготовки правоохоронців; запровадження інноваційних технологій до процесу навчання (підготовки) особового складу правоохоронного органу; використання високотехнологічних засобів під час несення служби; розширення переліку навчальних дисциплін, спрямованих на збереження життя і здоров'я працівників Національної поліції України.

Аргументовано, що чинне законодавство, яке регулює питання забезпечення особистої безпеки правоохоронців, хоча й має низку важливих доопрацювань і нововведень, проте в ньому все ж таки залишається низка суттєвих «прогалин», наявність яких не дозволяє ефективно виконувати поліцейські функції та гарантувати безпеку життя і здоров'я працівників Національної поліції України. Запропоновано шляхи вдосконалення законодавства, яке регулює забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Ключові слова: Національна поліція України, особиста безпека, адміністративно-правові засоби, поліцейські заходи, адміністративна діяльність поліції, суб'єкти, міжнародні стандарти, адміністративно-правове регулювання, збереження життя, принципи, поліцейські функції, правовий режим, надзвичайні ситуації техногенного характеру, надзвичайні ситуації природного характеру, планування, управління, вогнепальна зброя.

SUMMARY

Lohvynenko M. L. Administrative and legal principles of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 “Law.” – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to the study of the administrative and legal principles of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine.

It has been found that ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine is a complex problem, the basis of which is formed by the types of dangers and risks that arise during the performance of police functions. It was emphasized that the main types of dangers in the field of professional activity of employees of the National Police of Ukraine are: potential, imaginary, provoked, real and unpredictable (internal) danger.

It has been determined that the personal safety of a police officer is a set of preventive measures, in the form of a combination of administrative and legal regulations, tactical and special techniques and professional and psychological training, aimed at identifying and eliminating all types of dangers in order to prevent death, injuries, trauma, mutilation, mental disorders, as well as suicides among the personnel of the National Police of Ukraine.

Attention is drawn to the fact that the essence of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine is characterized by an equal responsibility of both the legislator regarding the need for timely improvement of administrative and legal regulations and the executor regarding the strict implementation of the proposed algorithms. It has been proven that disrupting this balance leads to negative consequences.

It has been established that the legal regulation of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine is a structured system of

regulatory legal acts of various legal force, aimed at minimizing the negative consequences of interaction with sources of danger and implementing the constitutional right to life and health of law enforcement officers, while respecting state interests in the context of the possibilities for the full functioning of civil society.

It is stated that at the current stage of the formation of a law enforcement agency as the main instrument for ensuring public safety and order, including under the conditions of legal regimes, the system of principles is conventionally divided into two groups, namely: the general system of principles, which is defined in Section II "Principles of Police Activity" of the Law of Ukraine "On the National Police", and extends its effect to society as a whole, and a special system of principles, which guarantees the personal safety of law enforcement officers while they perform police functions.

The need to expand the special system of principles is proven by the principle of professional maturity, which can be used to preserve the life and health of employees of the National Police of Ukraine and is manifested in: tactical techniques; verbal communication; psychological readiness; opportunities to choose the most effective measures of physical influence.

The classification of factors and conditions that influence the state of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine has been determined. It is argued that during the performance of police functions, the inability and unwillingness of law enforcement officers to use and apply firearms, special means and techniques of hand-to-hand combat, an unsuccessfully chosen position, failure to maintain a safe distance between a law enforcement officer and a suspect lead to new cases of injuries, wounds, and deaths of law enforcement officers. This is the result of the police officers themselves not understanding the risks and threats, and their negligent attitude towards their personal safety, which causes an additional factor in the emergence of extreme situations involving the latter.

The situational scenarios of intentional or unintentional violation of regulatory requirements by employees of the National Police of Ukraine, which pose a threat to the life and health of the latter, are outlined through the prism of the biomechanical features of the human body. The mechanisms have been identified that can significantly improve the situation.

It was found that ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine under martial law conditions is significantly different from the standard methods, techniques, and techniques that form the basis for the safe performance of police functions in peacetime. It has been proven that an expanded list of police functions has an impact on the safety of law enforcement officers. The transition from the use and application of semi-automatic weapons of stopping action (pistol) to automatic lethal weapons (machine guns) has been identified as one of the additional means of ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine. It is emphasized that in the conditions of a full-scale invasion, ensuring the personal safety of employees of the National Police of Ukraine involves performing police functions with two firearms. The safe algorithms for receiving and handing over two firearms to the duty unit of a police agency (establishment, institution) are proposed and the specifics of performing service with appropriate means are described. It is concluded that in the modern realities of performing police functions, there is an urgent need for regulatory and legal consolidation of opportunities for the proactive use of firearms by employees of the National Police of Ukraine. The author's approach to the proposed innovation is formulated.

It has been established that emergency situations, both man-made and natural, differ significantly from each other in their levels and types of threats to the life and health of employees of the National Police of Ukraine, as persons involved in the elimination of the consequences of a negative phenomenon. The primary and additional police functions in emergency situations are determined, where the latter directly depend on the development of the negative phenomenon and determine the impact on all related processes aimed at ensuring the personal

safety of law enforcement officers. It is emphasized that the personal safety of police officers in these conditions is determined by a complex of timely management decisions. The algorithms that require additional development during practical classes in the system of in-service training of employees of the National Police of Ukraine are identified.

The international standards and practices for ensuring the personal safety of police officers were studied. Based on the information received, a conclusion was made regarding the need to: create a unified National system for training law enforcement officers; introduce innovative technologies into the process of training (preparation) of law enforcement personnel; use of high-tech equipment during service; expansion of the list of educational disciplines aimed at preserving the life and health of employees of the National Police of Ukraine.

It is argued that the current legislation regulating the issue of ensuring the personal safety of law enforcement officers, although it has a number of important improvements and innovations, nevertheless, it still has a number of significant “gaps” that do not allow for the effective performance of police functions and guaranteeing the safety of life and health of employees of the National Police of Ukraine. The ways are proposed to improve the legislation regulating the personal safety of employees of the National Police of Ukraine.

Keywords: National Police of Ukraine, personal safety, personal safety, administrative and legal means, police measures, administrative activities of the police, subjects, international standards, administrative and legal regulation, saving life, principles, police functions, legal regimes, man-made emergencies, natural emergencies, planning, management, firearm.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>

2. Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. No. 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>

3. Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29. No. 2. P. 67–77. DOI: [10.56215/naia-herald/2.2024.67](https://doi.org/10.56215/naia-herald/2.2024.67)

4. Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2. С. 92–100. DOI: [10.33270/0525676812.12](https://doi.org/10.33270/0525676812.12)

5. Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: [10.33270/0525693.16](https://doi.org/10.33270/0525693.16)

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: службова підготовка. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 117–120.

7. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка.

Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 69–71.

8. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: вогнева підготовка. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

9. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: фізична підготовка. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 січ. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 125–129.

10. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 82–85.

11. Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу* : матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	25
1.1. Поняття та сутність особистої безпеки працівників Національної поліції України як об’єкт адміністративного-правового регулювання.....	25
1.2. Правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України	37
1.3. Правові принципи забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України	53
1.4. Фактори та умови, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.....	76
Висновки до розділу 1	93
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	98
2.1. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану.....	98
2.2. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.....	116
2.3. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.....	134
Висновки до розділу 2	153

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	159
3.1. Міжнародні стандарти й практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції та можливості їх адаптації до національної правової системи	159
3.2. Удосконалення адміністративно-правового регулювання та інструментів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України	187
Висновки до розділу 3	201
ВИСНОВКИ	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	213
ДОДАТКИ.....	248

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Складна геополітична ситуація, вторгнення російської федерації на територію України кардинально змінили вектор розвитку суспільного життя та спричинили низку раніше невідомих явищ і процесів, які негативним чином позначаються на практичній діяльності працівників Національної поліції України. Озброєність та агресивність кримінальних елементів, незаконне розповсюдження незареєстрованої вогнепальної зброї та вибухових пристроїв, психологічне перенавантаження цивільного населення тощо обумовлює зростання негативної тенденції щодо злісної непокори та опору законним вимогам працівників Національної поліції України. У цих надскладних умовах ефективне та безпечне виконання поліцейських функцій передбачає протидію злочинним елементам з використанням усіх доступних законних інструментів, зокрема заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Проте результати таких протистоянь дедалі частіше призводять до нових випадків поранень, травмувань та загибелі працівників поліції.

Зумовлено це тим, що питанню забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України приділяють недостатньо уваги. Ключовими проблемними аспектами залишаються: невідповідність чинного законодавства, яке регулює питання забезпечення особистої безпеки працівників поліції, сучасним загрозам і тенденціям виконання поліцейських функцій; відсутність єдиної національної системи підготовки особового складу правоохоронного органу, побудованої на основі міжнародних стандартів і практик забезпечення особистої безпеки поліцейських; рівень матеріально-технічного забезпечення, який не відповідає сучасним стандартам і потребам; недостатній розвиток інноваційних технологій як у системі навчання (підготовки) правоохоронців, так і під час виконання поліцейських функцій останніми; відсутність чітко регламентованих гарантій

правового, соціального та медичного характеру, спрямованих на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Причому окреслене коло проблемних питань досі не отримало належного висвітлення на сторінках періодичних видань, монографічної та навчальної літератури, а межі чинного законодавства не відповідають розширеному переліку поліцейських функцій і сучасним реаліям щодо їх виконання, обмежуючи правоохоронців у питанні збереження власного життя і здоров'я.

Дотичними до окресленої проблематики є наукові доробки таких учених, як С. В. Городянка «Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС України» (2007), А. І. Суббот «Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів» (2013), О. Ф. Кобзар «Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект» (2015), В. Г. Фатхутдінов «Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні» (2017), Т. В. Шевченко «Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» (2019), Р. В. Дмитрик «Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні» (2021) та ін.

Водночас загальні питання адміністративно-правового забезпечення діяльності працівників Національної поліції України неодноразово висвітлювали у своїх працях такі вчені-адміністративісти, як В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, О. М. Бандурка, В. М. Білик, С. Г. Братель, В. І. Варивода, О. В. Джафарова, О. Ю. Дрозд, Н. І. Золотарьова, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. Г. Комісаров, О. В. Кузьменко, С. О. Кузніченко, В. А. Ліпкан, Б. О. Логвиненко, М. І. Логвиненко, М. В. Лошицький, В. Я. Настюк, О. В. Негодченко, І. Д. Пастух, Р. А. Сербин, О. Ю. Синявська, А. О. Собакарь, С. О. Шатрава, Т. В. Шевченко, О. С. Юнін та ін.

Результати наукових доробків зазначених учених сформували основу наукового підходу до дослідження проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності працівників Національної поліції України. Однак

питання саме адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України було висвітлено лише фрагментарно, без урахування особливостей несення служби в умовах правового режиму воєнного стану.

Отже, необхідність удосконалення законодавства у сфері забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, адаптування останнього до розширеного переліку поліцейських функцій обумовлюють актуальність і своєчасність цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР; указів Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про Стратегію національної безпеки України”» від 14 вересня 2020 року № 392/2020, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24 березня 2021 року № 119/2021, «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019, «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки» від 11 травня 2023 року № 273/2023; законів України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III, «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-XII, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV; Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 січня 2016 року № 50; Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828,

Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 1 лютого 2016 року № 70, Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 22 серпня 2016 року № 859; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21 та відповідає основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, схвалених Вченою радою НАВС 21 грудня 2020 року (протокол № 23).

Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол № 14).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових доробків, норм чинного законодавства та механізмів ефективного застосування останнього в практичній діяльності поліції визначити сутність й особливості адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України з подальшим внесенням пропозицій щодо шляхів їх адаптації до сучасних реалій.

Зазначена мета зумовлює постановку та виконання таких *завдань*:

- визначити поняття та зміст особистої безпеки працівників Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- окреслити коло нормативно-правових актів, які регулюють забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України;
- встановити принципи забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України;

– виокремити фактори й умови, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України;

– з’ясувати зміст адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану;

– схарактеризувати адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру;

– розкрити зміст адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру;

– проаналізувати міжнародні стандарти і практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції та можливості їх адаптації в національну правову систему;

– сформулювати шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання та інструментів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі виконання поліцейських функцій працівниками Національної поліції України.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження сформовано за допомогою комплексного використання загальнонаукових і конкретно-наукових методів пізнання дійсності. Системний підхід щодо їх застосування забезпечив можливість дослідження проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. За допомогою історико-правового методу розкрито етапи формування поняття «безпека» (підрозділ 1.1). Логіко-семантичний метод надав можливість сформулювати низку понять, таких як «безпека», «небезпека», «особиста безпека поліцейського» (підрозділ 1.1). Структурно-логічний метод дозволив

визначити коло нормативно-правових актів, які регулюють питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.2). Метод документального аналізу було використано задля визначення системи принципів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.3). Натомість метод класифікації та системно-функціональний метод застосовано для визначення класифікації факторів та умов, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України (підрозділ 1.4). Формально-логічний метод, а також методи дедукції та індукції дозволили визначити перелік додаткових повноважень працівників Національної поліції України під час виконання поліцейських функцій в умовах дії правових режимів (підрозділи 2.1–2.3). Використання порівняльно-правового методу надало можливість проаналізувати міжнародні стандарти та практики забезпечення особистої безпеки поліцейських і можливості їх адаптації в національну правову систему (підрозділ 3.1). Для вдосконалення національного законодавства у сфері забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України застосовано метод правового моделювання, який забезпечив підготовку пропозицій до чинного законодавства (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 3.2).

Нормативною основою дослідження стали нормативно-правові акти різної юридичної сили, які визначають адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, а також законодавство Канади, Королівства Нідерландів, Сполучених Штатів Америки, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччина.

Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять річні звіти державних інститутів, які є дотичними до предмета дослідження, аналітичні довідки про стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, а також інші статистичні дані.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація становить комплексне дослідження, присвячене теоретичним і практичним питанням забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України за допомогою адміністративно-правових інструментів та відображає авторську позицію в розв'язанні конкретних правових проблем, пов'язаних із застосуванням адміністративно-правових засобів за окремими напрямками діяльності правоохоронців. За результатами проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку нових наукових положень, висновків і рекомендацій, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема, до них належать такі:

вперше:

– запропоновано авторське визначення поняття особистої безпеки поліцейського як об'єкта адміністративно-правового регулювання та складової проходження служби в органах Національної поліції України, що становить складну специфічну систему внутрішньо- та зовнішньоорганізаційних суспільних відносин, яка регулюється відомчими нормативно-правовими актами, спрямована на мінімізацію ризиків і загроз життю та здоров'ю працівника поліції, включає спеціально створені підрозділи для її забезпечення, що наділені відповідним інструментарієм за окремим напрямом;

– доведено, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України полягають у системі правових, технічних та інших засобів і заходів, які закріплені в нормативно-правових актах різної юридичної сили та спрямовані на мінімізацію ризиків для життя і здоров'я поліцейського під час виконання останнім поліцейських функцій;

– виокремлено особливості адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, що полягають у: нормативній регламентації специфічного матеріально-технічного забезпечення для виконання функцій в умовах надзвичайних

ситуацій; законодавчому закріпленні розширеної системи гарантій (зокрема медичних) прав поліцейських; гармонізації правових приписів, пов'язаних з актуальними загрозами життю та здоров'ю правоохоронців; визначенні на рівні конституційних засад пріоритетності захисту життя працівника поліції нарівні з цивільним населенням; змістовній адаптації системи професійної підготовки особового складу до виконання розширеного переліку поліцейських функцій у нестабільних безпекових умовах; наданні поліцейському ширшого обсягу дискреційних повноважень щодо збереження власного життя тощо;

– запропоновано авторське визначення ініціативного застосування вогнепальної зброї, яким слід розуміти регламентовані та деталізовані нормативно-правовими актами правові підстави щодо процедури застосування вогнепальної зброї із врегульованим питанням юридичних наслідків дії поліцейського в разі визначення ним потенційно небезпечної ситуації як погрози його особистій безпеці або безпеці оточуючих його осіб, у якій уникнути застосування вогнепальної зброї неможливо, а зволікання призведе до настання летального випадку;

– визначено алгоритми дій працівників Національної поліції України щодо поводження з двома одиницями вогнепальної зброї під час отримання та здачі до чергової частини, а також специфіку дій під час несення служби;

удосконалено:

– визначення низки понять, які дозволяють сформулювати комплексну характеристику щодо адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейського в умовах сьогодення, а саме: «безпека», «небезпека», «особиста безпека поліцейського», «адміністративно-правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського», «система принципів забезпечення особистої безпеки працівників поліції» тощо;

– науковий підхід, згідно з яким до основних видів небезпек, що становлять загрозу для життя та здоров'я працівників Національної поліції України, належить непередбачувана (внутрішня) небезпека, яка становить

безпечний перебіг закономірних подій, що відбувається до моменту умисного або неумисного порушення працівниками нормативно-правових актів (законів, постанов, наказів, інструкцій тощо), що регламентують діяльність Національної поліції України, без впливу зовнішніх негативних факторів на поліцейську діяльність, зміну якого за своєю суттю неможливо передбачити та врахувати;

– підходи до змісту та механізмів реалізації поліцейських функцій у контексті мінімізації ризиків для життя і здоров'я особового складу, що дало змогу конкретизувати алгоритм першочергових заходів із гарантування особистої безпеки поліцейських, а саме: урахування в практичній діяльності біомеханічних параметрів рухового апарату та фізіологічних особливостей організму; розроблення галузевих методичних довідників щодо моделювання безпечних дій в епіцентрах надзвичайних ситуацій техногенного характеру; імплементацію інноваційних технологій та сучасних засобів індивідуального захисту в процес службової діяльності та професійної підготовки; нормативну регламентацію особливостей виконання завдань з використанням двох одиниць вогнепальної зброї; модернізацію освітнього процесу шляхом запровадження спеціалізованої навчальної дисципліни «Комунікативні навички та деескалація конфліктів»;

дістали подальшого розвитку:

– система забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, що ґрунтується на таких елементах, як прогнозування, планування, порівняння, аналіз, імітація, відтворення, корегування;

– положення щодо вдосконалення наявної моделі забезпечення особистої безпеки поліцейських на підставі розширення змісту й кола поліцейських функцій останніх, а саме: 1) забезпечення чіткої системи управління особовим складом правоохоронного органу; 2) ефективного планування дій правоохоронців з метою безпечного виконання поліцейських функцій за різних умов; 3) внесення змін і доповнень до системи навчання, професійної підготовки, поліцейських; 4) зміцнення різнорівневої взаємодії;

5) проведення роз'яснювальної роботи щодо неможливості порушення нормативно-правових приписів, які регламентують діяльність правоохоронного органу;

– опрацювання міжнародних стандартів і наявної практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції, що дало змогу визначити перспективні напрями їх адаптації в національну правову систему, серед яких: побудова на основі міжнародних стандартів і практик, єдиної Національної системи підготовки правоохоронців; упровадження інноваційних технологій у процес навчання (підготовки) працівників Національної поліції України; озброєння працівників Національної поліції України енергетичною зброєю; змінення пріоритетів у питанні забезпечення особистої безпеки поліцейського, які спрямовані на вдосконалення комунікативних навичок і деескалацію конфліктів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані в процесі дослідження авторські положення мають науково-теоретичне та практичне значення і можуть бути впроваджені в:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для нових і суміжних напрямів дослідження щодо вдосконалення діяльності Національної поліції України загалом і забезпечення особистої безпеки поліцейських зокрема (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24 листопада 2025 року № 523-нд);

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує діяльність Національної поліції України, зокрема в частині застосування примусових поліцейських заходів з метою забезпечення особистої безпеки поліцейських;

– *правозастосовній сфері* – у межах проведення службової підготовки з метою вироблення в поліцейських нових умінь і навичок щодо забезпечення особистої безпеки (акт впровадження ГУНП в Дніпропетровській області від 2 грудня 2025 року);

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів, підручників, методичних рекомендацій, а також викладання таких

освітніх компонентів: «Основи національного супротиву», «Організаційно-правові засади діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку», «Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції», «Організація діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад», «Поліцейська діяльність» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24 листопада 2025 року № 522-оп).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки було оприлюднено на національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: «Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (Київ, 15–16 лютого 2023 року), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (Київ, 13–14 березня 2023 року), «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (Київ, 20–21 квітня 2023 року), «Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (Київ, 25–26 січня 2023 року), «Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення» (Київ, 7–8 лютого 2024 року), «Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу» (Київ, 30 квітня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також шість тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (298 найменувань на 35 сторінках) і двох додатків (на 8 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з них обсяг основного тексту – 212 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та сутність особистої безпеки працівників Національної поліції України як об'єкт адміністративного-правового регулювання

Складна геополітична ситуація в Україні створює нові, раніше невідомі виклики для правоохоронної системи, додатково актуалізує питання забезпечення особистої безпеки поліцейського. Обумовлені сучасними реаліями новосформовані обов'язки представників закону, зокрема, тісно пов'язані із введенням режиму воєнного стану в Україні. У цих надскладних умовах сумлінне виконання своїх професійних обов'язків кожним поліцейським, має важливе значення для забезпечення належної діяльності системи МВС України як основного органу в системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів держави та суспільства від протиправних посягань, проведення заходів щодо боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки, безпеки дорожнього руху, охорони й оборони особливо важливих державних об'єктів.

Водночас зворотним боком ефективної діяльності правоохоронної системи є збільшення випадків загибелі, поранень, травмувань, каліцтва, психічних розладів і самогубств серед особового складу, що відображено на сторінках звітів Національної поліції України [206]. Окреслена вище тенденція є небезпечним сигналом та свідчить про недостатній рівень

підготовленості представників закону до виконання поліцейських функцій у сучасних реаліях.

Доволі змістовну думку щодо сутності забезпечення особистої безпеки висловлює Н. П. Матюхіна, на думку якої нова соціально-економічна, політична та криміногенна ситуація, що склалася в суспільстві, значно ускладнила умови професійної діяльності правоохоронців, підвищила ступінь професійного ризику. Зазначене ще більше загостило проблему безпеки діяльності працівників правоохоронних органів, розробки та застосування системи дійових засобів щодо запобігання втрат серед працівників поліції. Ураховуючи особливості діяльності правоохоронців та умови, у яких вона відбувається, у директивних вказівках і вимогах керівництва Міністерства внутрішніх справ України неодноразово підкреслювалась безумовність пріоритету життя і здоров'я особового складу над будь-якими інтересами чи завданнями оперативно-службової діяльності [141, с. 194].

Однак нині проблема забезпечення особистої безпеки актуальна по всьому світу. Підтвердженням цього є результати дослідження, проведеного іспанськими вченими. Науковці дійшли висновку, що за 14 років кількість отриманих травм муніципальною поліцією м. Кадіса (Іспанія) відповідала кількості проведених арештів [284, с. 35].

Крім того, варте уваги дослідження американських вчених Е. Магвайр та Е. Паолін, які оприлюднили відсоток поліцейських, що отримали різноманітні травми під час протидії правопорушникам [288, с. 479].

Важливим для дослідження окресленої проблематики є також висвітлення відповідних поглядів сучасних вітчизняних науковців.

А. І. Суббот констатує, що соціальне й економічне напруження в суспільстві не зменшується, і активність злочинних елементів є доволі високою [225, с. 28]. Ми погоджуємося з цією думкою, однак вважаємо за доцільне доповнити її, зазначивши, що стрімке збільшення кількості злочинів та інцидентів насильства негативно позначається на якості й безпеці життя

правоохоронців, підвищує ризики для їх психічного здоров'я, а також професійної ефективності [286, с. 67].

Наведене вище обумовлює необхідність висвітлення загального стану справ у визначеній сфері, вимагаючи водночас детального окреслення нових небезпечних викликів для сектору безпеки й оборони, сформованих реаліями сьогодення, а також пошуку шляхів щодо їх розв'язання.

Отже, вважаємо цілком прийнятною ідею розпочати дослідження із встановлення значення терміна «безпека».

До нашого часу зберіглося не багато відомостей про розуміння безпеки в стародавні часи, тому передусім слід надати йому мовного тлумачення. Етимологія терміна «безпека» базується на поєднанні префікса *bez-* та іменної основи *peka*, яка генетично пов'язана з дієсловом *pekti* (сучасне українське «пекти») [55, с. 163]. Компонент «без» має праїндоевропейське походження і є спільним для слов'янського мовного ареалу, вказуючи на відсутність чогось або значення «окрім» [55, с. 161]. Своєю чергою корінь «пека» виводять від запозиченого з голландської мови слова *pek* («смола»), що в давньослов'янській мові трансформувалося у «*пъкъ*» чи «*пъкъль*». У межах християнської традиції та народної етимології поняття «пекло» (місце покарання грішників у смолі та вогні) почали асоціювати безпосередньо з процесом горіння – «печенням». Отже, слово «безпека» етимологічно позначає стан перебування поза межами пекла, яке вважається втіленням найвищої загрози для людини [56, с. 328, 329].

Дослідивши етимологію поняття «безпека», ми можемо переходити до розгляду питання про соціально-філософські витоки становлення визначення терміна «безпека».

На думку Демокріта, безпека – це можливість пристосування людини до умов навколишнього середовища, зокрема соціального [238, с. 109].

Своєю чергою Епікур розглядав безпеку як найвищу цінність, критерій досягнення найбільшого задоволення [238, с. 134].

Натомість Дж. Локк визначав безпеку особистості як провідну цінність, адже лише забезпечивши безпеку життя, свободи совісті й захисту власності окремого громадянина, можна говорити про можливість повноцінного функціонування державної суспільної безпеки [136, с. 195–198].

Водночас П. Гольбах вбачав провідну мету безпеки в запобіганні небезпечного розвитку подій і забезпеченні життєстверджуючих відносин між людиною, суспільством і державою [82, с. 211–212].

У цьому контексті доречно процитувати позицію Г. В. Ф. Гегеля: «Люди впевнені в тому, що держава повинна існувати і що лише в ній може здійснюватися особливий інтерес, але звичка приховує від нас те, на чому ґрунтується наше існування. Коли людина вночі спокійно виходить на вулицю, їй не спадає на думку, що все могло б бути по-іншому. Бо ця звичка до безпеки стала її другою натурою, і ніхто не думає, що це результат лише дій особливих установ. Часто вважають, що держава тримається на силі, насправді основою цього є лише відчуття необхідності порядку, яке мають усі» [35, с. 248].

З приводу останнього твердження маємо зауважити, що особливими установами мислитель вважав державні органи, створені для забезпечення внутрішньої безпеки. Нині відповідальність щодо забезпечення прав і свобод людини покладено на правоохоронні органи, а саме на органи Національної поліції, що входять до складу системи МВС України.

Сьогодні формують складні умови для функціонування правоохоронної системи з її актуальною проблемою щодо забезпечення особистої безпеки поліцейських. З огляду на зазначене, варта уваги позиція Платона, згідно з якою держава має приділяти належну увагу воїнам, які забезпечують її безпеку [172, с. 63].

Узагальнюючи процитовані вище філософські думки, можна дійти висновку про те, що безпека як соціальне явище полягає у створенні безпечних умов існування людини та повноцінного функціонування держави,

за допомогою владних інститутів здатних забезпечити найвищу соціальну цінність.

Дослідивши зміст поняття «безпека» в концепціях мислителів попередніх поколінь, можна переходити до її визначення сучасними науковцями.

О. М. Морозова зазначає, що безпека – це стан, коли кому-небудь чи чому-небудь ніщо не загрожує, це гарантія, необхідна умова життєдіяльності особи, суспільства, держави, що дозволяє їм зберігати та збільшувати духовні й матеріальні цінності, відсутність небезпек і загроз для об'єкта [149, с. 2].

Н. Нижник, Г. Ситник і В. Білоус окреслюють поняття безпеки як складне соціально-політичне та державне явище, яке охоплює багато сторін життя; стан, коли немає небезпеки [158, с. 6].

В. П. Тихий вважає, що поняття «безпека» фіксує домінуючий спосіб існування предмета як стан, за якого кому-, чому-небудь не загрожує небезпека [234, с. 33].

Водночас І. П. Пістун наголошує, що безпека – це стан діяльності, за якого з певною ймовірністю виключення виявляється небезпека. Безпека – це мета, а безпека життєдіяльності – засоби, шляхи, методи досягнення [171, с. 4].

Багатогранність визначення категорії «безпека» є цілком закономірною, адже чим складніший і насиченіший об'єкт дослідження, тим більше варіантів його дефініцій існує.

Державний стандарт України 2293-99 визначає термін «безпека» як стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди [54].

На нашу думку, у цьому контексті доречно ще раз звернутися до філософа-мислителя Геракліта та процитувати його позицію: «У цьому вічному потоці змін єдине складається з протилежностей, а протилежності переходять одна в одну і становлять єдність» [175].

Нам імпонує така думка, адже слова «безпека» і «небезпека» є антонімами – словами, лексичні значення яких протиставляються одне одному, тобто словами з протилежними значеннями [177, с. 44].

Отже, вважаємо цілком прийнятною ідею розглядати питання безпеки з позиції її антиподу – небезпеки.

Доволі цікавою видається позиція В. М. Лапіна, який терміном «небезпека» позначає вплив на людину факторів, які можуть викликати відхилення її стану від нормального. Природа цих факторів може бути пов'язана як з причинами природного або соціально-економічного характеру (екологічними катастрофами, низьким економічним рівнем життя), так і з причинами техногенного характеру (з рівнем забруднення навколишнього середовища як наслідком виробничої діяльності людини, аваріями, катастрофами на підприємстві, транспорті, війнами) [121, с. 3].

Своєю чергою В. С. Зеленецький та М. В. Куркин небезпекою розуміють ситуацію, коли існує загроза безпеці, тобто сукупність умов та факторів, які є небезпечними для життєво важливих інтересів особистості. Загроза як зовнішній чинник небезпеки, справляючи специфічний вплив на конкретного суб'єкта, зумовлює його особливий психологічний стан. Останній є психофізіологічною ознакою небезпеки. Людина, яка знаходиться в стані небезпеки, відчуває тривогу, неспокій, для неї характерним є психічне напруження та інші негативні вияви [66, с. 84].

Причому Т. В. Шевченко стверджує, що небезпека – це процеси, явища та предмети, які чинять негативний вплив на життя і здоров'я людини або навколишнього середовища [266, с. 36].

Слід зауважити, що небезпеки істотно різняться за своїм характером, інтенсивністю, масштабами, можливості їх усвідомлення та іншими параметрами. Зазвичай їх можна поділити на чотири групи:

– природні (природні об'єкти, явища природи та стихійні лиха, що становлять загрозу для життя чи здоров'я людини, – землетруси, зсуви, селі, вулкани, повені, снігові лавини, шторми, урагани, зливи, град, тумани,

ожеледі, блискавки, астероїди, сонячне і космічне випромінювання, грибки, віруси, інфекційні хвороби тощо);

– техногенні (небезпеки, пов'язані з експлуатацією підіймально-транспортного обладнання, з використанням транспортних засобів, горючих, легкозаймистих речовин і матеріалів, процесів, що відбуваються за підвищених температур та підвищеного тиску, електричної енергії, хімічних речовин, різних видів випромінювання (іонізуючого, електромагнітного, акустичного);

– соціально-політичні (небезпеки, зумовлені низьким духовним і культурним рівнем – бродяжництво, проституція, алкоголізм, злочинність тощо, причиною яких є скрутне матеріальне становище, погані умови проживання, страйки, повстання, революції, конфліктні ситуації на міжнаціональному, етнічному, расовому чи релігійному ґрунті; конфлікти на міждержавному рівні, духовне гноблення, політичний тероризм, ідеологічні, міжпартійні, міжконфесійні та збройні конфлікти, війни);

– комбіновані [49, с. 162].

Дослідивши поняття та сутність безпеки, зокрема шляхом аналізу її антиподу – небезпеки, ми можемо переходити до дослідження проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України як об'єкта адміністративного-правового регулювання.

Отже, в умовах демократизації української держави, гуманізації всієї системи суспільних відносин особливого значення набула проблема збереження життя та здоров'я працівників поліції, мінімізації тимчасових чи незворотних втрат серед особового складу, забезпечення психологічної надійності та загалом – професійного довголіття персоналу як основи ефективної службової діяльності правоохоронних органів [261, с. 4].

Загальною метою є забезпечення їх природних прав на життя, здоров'я, честь, гідність і недоторканість у процесі виконання ними своїх посадових обов'язків. Ці права мають загальнолюдський характер, адже притаманні кожній людині чи громадянину. Особливості полягають лише у формах,

методах, способах і рішеннях забезпечення їх реалізації, і прямо залежать від виду та характеру професійної діяльності тієї чи іншої категорії працівників. З огляду на ризиковий, небезпечний характер професійної діяльності правоохоронців більш надійними, порівняльно з іншими категоріями зайнятого населення, мають бути й правозахисні заходи [40, с. 6].

З часу створення Національної поліції України, зазначає Р. В. Дмитрик, в адміністративно-правовій науці активізувалися наукові дослідження, присвячені актуальним проблемам: діяльності поліції, функціонуванню її органів і підрозділів, правового статусу окремих підрозділів та їх посадових (службових) осіб, кадрового та організаційного забезпечення, матеріально-технічного оснащення тощо [52, с. 24].

Доцільно також з'ясувати сутність поняття особистої безпеки поліцейського. З огляду на те, що нині в нормативно-правових актах, які регламентують діяльність правоохоронної системи, відсутнє чітке визначення окресленого вище терміна, вважаємо цілком прийнятною ідеєю розглянути позиції, обґрунтовані в юридичній літературі.

Особиста безпека поліцейського – це система чітко визначених нормами чинного законодавства гарантій, стандартів, заходів, що забезпечують морально-психологічний, фізичний, матеріально-технічний, інформаційний, правовий, організаційний усебічний захист поліцейських з метою забезпечення належних умов здійснення ними професійної службової діяльності [126, с. 119].

Доволі цікавою є позиція О. Г. Комісарова, який доходить висновку, що особиста безпека працівників Національної поліції визначається низкою обставин: а) специфічними умовами, змістом і формою професійної діяльності; б) рівнем професійної захищеності поліцейського, зокрема наявністю спеціальних заходів організаційно-правового, управлінського й матеріально-технічного характеру; в) ступенем професійно-психологічної підготовленості правоохоронця та наявності в нього спеціальних знань і вмінь із забезпечення особистої безпеки під час вирішення професійних

завдань або в ситуаціях, пов'язаних із його професійною діяльністю. Особиста безпека працівників Національної поліції спрямована на їх захист від небезпечних, екстремальних ситуацій, з огляду на що кожен поліцейський має знати та самостійно визначити такі ситуації, вміти швидко реагувати на них, з метою їх уникнення, усунення та ліквідації їх наслідків [105, с. 82–89].

Водночас В. Г. Фатхутдінов наголошує, що особиста безпека працівника органів внутрішніх справ – це комплекс основних і допоміжних заходів, спрямованих на зниження рівня небезпечних факторів до реально можливого мінімуму, що дозволяє гарантувати збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану та дієздатності працівника під час виконання функціональних обов'язків, професійних завдань як у буденних, так і в екстремальних ситуаціях під час проведення масових заходів [246, с. 179].

Крім того, Т. В. Шевченко зазначає, що особиста безпека поліцейського – це комплекс заходів, які спрямовані на зменшення рівня небезпечних факторів і дозволяють гарантувати збереження життя та здоров'я поліцейського, його нормального психічного стану та відповідної дієздатності для несення служби [267, с. 42].

Водночас В. С. Трояновський переконує, що забезпечення особистої безпеки працівника поліції зумовлене його індивідуально-психологічними особливостями, рівнем фізичного розвитку та інтелекту, моральних якостей, рівнем і змістом фіктивності, професійними навичками та вміннями вирішувати конфліктні ситуації, здатністю до самостійного аналізу професійної діяльності з метою розробки нових елементів стратегії і тактики, удосконалення засобів та прийомів ефективного виконання оперативно-службових завдань [240, с. 75].

Доволі змістовну позицію щодо сутності особистої безпеки з позиції її антиподу – небезпеки висловлює С. В. Городянко. Правник зауважує, що основними видами небезпеки у сфері професійної службово-трудової

діяльності правоохоронців є: потенційна, уявна, провокована та реальна небезпека [40, с. 6].

Варто зауважити, що аналогічної думки дотримується В. Г. Фатхутдінов: потенційною небезпекою є ситуація, що виникає за будь-якого можливого контакту з негативними якостями об'єктів чи суб'єктів ситуації. Уявна небезпека є результатом перебільшення чи хибної оцінки негативних якостей ситуації, поведінки конкретних осіб, хибного тлумачення мовних повідомлень. Провокована небезпека – виникає внаслідок появи окремих особистісних негативних якостей працівника (агресивність, грубість, жорстокість, пиша, гонор тощо) і відповідної протиправної реакції на них з боку інших осіб. Реальна небезпека – це наслідок несприятливої динаміки оперативно-службової ситуації з реальними факторами загрози життю та здоров'ю працівника [246, с. 181].

Не применшуючи значення викладеного вище, маємо зауважити, що запропонована науковцями класифікація небезпек, особливо в сучасних реаліях сьогодення, потребує доповнення таким видом як непередбачувана (внутрішня) небезпека.

Власну позицію обґрунтуємо відповідним прикладом. 4 березня 2021 року на території управління патрульної поліції Львівщини від вогнепального поранення помер 34-річний поліцейський. Вранці він заступав на зміну. Отримавши вогнепальну зброю, зайшов у біотуалет на території управління патрульної поліції Львівщини на вул. Перфецького, де вистрелив собі в голову [152]. Тож умисне порушення нормативно-правових приписів, покладених в основу безпечної діяльності працівників Національної поліції України, створило передумови загибелі представника закону, передбачити які майже неможливо.

Розмірковуючи в цьому контексті, варто зазначити, що непередбачувана (внутрішня) небезпека – це безпечний перебіг закономірних подій, що відбувається до моменту умисного або неумисного порушення працівниками нормативно-правових актів (законів, постанов, наказів,

інструкцій тощо), які регламентують діяльність Національної поліції України, без впливу зовнішніх негативних факторів на поліцейську діяльність, зміну якого за своєю суттю неможливо передбачити та врахувати.

Т. М. Біденчук і Д. Г. Казначеева доречно зауважують, що для якісного забезпечення особистої безпеки поліцейських останні зобов'язані: знати й точно виконувати вимоги всіх інструкцій і наказів Міністерства внутрішніх справ України, головних управлінь Національної поліції в областях/районах [14, с. 306].

Важливим для дослідження анонсованої проблематики є також виокремлення особливостей забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Змістовну думку з цього приводу висловлюють М. О. Боровик та А. Р. Джус. Дослідники розглядають особливості забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті затримання неозброєного правопорушника та окрім іншого, виокремлюють психологічний аспект підготовки до такої діяльності [22, с. 33]. Ми погоджуємося з правильністю цієї думки, однак вважаємо за потрібне навести ще один приклад.

В. Я. Покайчук, В. Д. Поливанюк і В. В. Біліченко зазначають, що не всі поліцейські мають належну тактичну підготовку, здатні приймати рішення в критичних або екстремальних ситуаціях, готові протидіяти злочинцям у різних випадках, адже окремі з них діють за конкретною схемою у зв'язку з нестачею досвіду роботи з різними правопорушниками [174, с. 322].

На підставі аналізу наведених науковцями думок можемо виокремити особливості, а саме: 1) час; 2) місце; 3) досвід; 4) озброєність та оснащеність; 5) кількість особового складу; 6) рівень підготовки та, за потреби, взаємодії з іншими структурними підрозділами або силовими структурами.

Обидва приклади чітко вказують на психологічний аспект підготовки правоохоронців, який тісно переплітається з неспроможністю останніх щодо

належного виконання поліцейських функцій та зрештою призводить до нездатності забезпечити власну безпеку.

Статистика отриманих поліцейськими травм і каліцтв засвідчує, що найчастіше в разі виникнення екстремальних ситуацій правоохоронці не мають можливості викликати підкріплення. Тому від тактичних умінь, підготовки, психостійкості, рішучості і рівня володіння навичками виживання залежить не лише результат виконання службово-бойових завдань поліцейським, а і його власне життя [42, с. 14].

На нашу думку, ефективна протидія агресивно налаштованим злочинним елементам, окрім зазначеного вище, пов'язана із фізіологічними особливостями організму людини, які будуть дослідженні в наступних розділах.

Отже, з'ясувавши сутність і поняття «особистої безпеки поліцейського», ми можемо сформулювати власне визначення. Отже, особиста безпека поліцейського – це комплекс превентивних заходів у вигляді поєднання адміністративно-правових приписів, тактико-спеціальних прийомів і професійно-психологічної підготовки, спрямований на визначення та усунення всіх видів небезпек з метою запобігання загибелі, пораненню, травмуванню, каліцтву, психічним розладам, а також самогубствам серед особового складу Національної поліції України.

Поняття особистої безпеки поліцейського як об'єкта адміністративно-правового регулювання та складової проходження служби в органах Національної поліції України становить складну специфічну систему внутрішньо- та зовнішньоорганізаційних суспільних відносин, яка регулюється відомчими нормативно-правовими актами, спрямована на мінімізацію ризиків і загроз життю та здоров'ю працівника поліції, включає спеціально створені підрозділи для її забезпечення, що наділені відповідним інструментарієм за окремим напрямом.

1.2. Правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України

Фундаментальні зміни політичного курсу України, а також зовнішні та внутрішні негативні фактори, які безпосередньо впливають на діяльність регулятора суспільних відносин, вимагають досконалого правового регулювання. У сучасних умовах становлення України як європейської демократичної держави особливої актуальності набуває правове регулювання діяльності всіх владних інститутів, покликаних забезпечити дотримання норм права.

На первинних етапах становлення незалежної України відсутність суттєвих змін у підходах до управління суспільно-державним життям не викликала значних незручностей. Однак на сучасному етапі суспільного розвитку успадковані від радянської епохи елементи державно-владного механізму вже неспроможні ефективно управляти суспільними відносинами та процесами, належним чином задовольняти нагальні потреби і запити їх суб'єктів [52, с. 3–4].

Розглядаючи правоохоронну систему України як один з головних інститутів забезпечення норм права, варто зазначити, що попри складну геополітичну ситуацію в Україні, відбувається реформування системи правопорядку – усіх правоохоронних органів і прокуратури. Правоохоронні органи як частина сектору безпеки й оборони мають ефективно реагувати на нові виклики, пов'язані зі зміною політичних, соціальних та економічних умов життєдіяльності населення з метою забезпечення повноцінного функціонування держави, а також забезпечення безпеки її громадян.

Повноцінне розкриття питання, що винесено в заголовок підрозділу, вимагає від нас чітко визначитися із вживаними термінами (понятійним апаратом). Зокрема, ми маємо з'ясувати сутність поняття «правове регулювання».

Термін «регулювання» походить від латинського слова «regiо» («правило») та означає впорядкування, приведення чогось у відповідність до чогось [206, с. 10].

У юридичній літературі правове регулювання розглядають як одне з центральних і всеохоплюючих правових явищ. Воно має на меті впорядкування та вдосконалення суспільних відносин, без чого в суспільстві неможливий правопорядок і законність, нормальний ритм життя та спокій громадян [229, с. 254].

Правове регулювання відбувається внаслідок впливу норм права на свідомість людей, а через неї – на їх поведінку, її одноманітність і повторюваність, відповідність вимогам права, що становить зміст правового регулювання [62, с. 149].

Доречно в цьому контексті процитувати інше визначення, а саме, що правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [63, с. 88].

Цілком обґрунтованою видається позиція, що залежно від особливостей конкретних форм (джерел) права, у яких вони викладаються, а також від наявності спеціальних вказівок з цих питань правові норми, юридичні правила поведінки людей загального характеру, які передбачають дозволені та обов'язкові форми їх стосунків у правовій сфері, можуть вступати в дію з моменту їх ухвалення; одразу після їх офіційного оприлюднення; через певний строк після цього; з визначеної дати; через певний строк після їхнього узгодження уповноваженими суб'єктами [62, с. 221].

Варто зауважити, що завдання правового регулювання полягають у нормативній фіксації вже сформованих соціальних зв'язків, які потребують легітимізації, підтримці та активізації взаємодій, що відповідають

актуальним запитам соціуму, а також у формуванні сприятливого середовища для виникнення й утвердження перспективних суспільних відносин [100, с. 264]. Поділяючи викладену позицію, ми водночас вважаємо за доцільне змістити акцент із цільових орієнтирів законодавства безпосередньо на категорію інтересів. Розглядаючи інтерес як динамічне співвідношення між запитами різноманітних соціальних груп чи верств населення та реальними ресурсами для їх реалізації, можна виокремити детермінанти правової ефективності, а саме: об'єктивні суспільні потреби, що підлягають регулюванню конкретним актом; кількісні та якісні характеристики застосовуваних правових інструментів; реальну спроможність цих механізмів забезпечувати задоволення зафіксованих у нормах потреб, а також стратегічний потенціал подальшої оптимізації законодавства задля максимально повного узгодження соціальних запитів із правовим інструментарієм [215, с. 7].

Однак під час встановлення сфери правового регулювання слід зважати не стільки на класифікацію суспільних відносин (економічні, політичні та ін.), скільки на сутність власне права як нормативного регулятора, цілеспрямованість якого – свобода та порядок у суспільстві [217, с. 279].

Ураховуючи мету нашого дослідження, слід проаналізувати сутність, значення та місце правового регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Отже, варто звернутися до теоретичних напрацювань з цього питання.

Як зазначає Д. М. Ластович, специфіка адміністративно-правового регулювання діяльності поліції полягає в тому, що, з одного боку, вона відбувається в особливих внутрішньоорганізаційних умовах (комплектування особового складу, проходження служби, атестування, застосування працівниками спеціальних засобів, службові відрядження), а з іншого – спрямовується на забезпечення як постійних або тимчасових (ситуаційних), так і загальнодержавних та регіональних явищ чи процесів [122, с. 57].

З огляду на особливості та характер правовідносин, які виникають під час вирішення завдань поліції, правовим регулюванням забезпечення особистої безпеки поліцейських слід розуміти здійснюваний за допомогою правових засобів (правозабезпечення та правозастосування) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою захисту життя, фізичного та психічного здоров'я зазначених суб'єктів [264, с. 282].

Важливим для дослідження окресленої проблематики також є твердження, згідно з яким адміністративне регулювання гарантування особистої безпеки працівників Національної поліції як здійснюваний за допомогою норм адміністративного права вплив на суспільні відносини, що виникають у зв'язку з організацією гарантування особистої безпеки поліцейського за допомогою адміністративно-правових засобів з метою забезпечення нормального функціонування Національної поліції як правоохоронного органу [128, с. 107].

Підтримуючи зазначену вище позицію науковців, звернемо увагу на слушне твердження Т. В. Галайденка, який зазначає, що ефективність системи нормативного регулювання особистої безпеки учасників кримінального процесу забезпечується комплексністю, тобто сукупністю як загальних, так і спеціальних (відомчих) нормативних актів [34, с. 93]. У загальних актах розкриваються засади та принципи забезпечення безпеки, а в спеціальних і відомчих – конкретні заходи, методи, що сприяють найбільшому ефекту захищеності конкретному правоохоронному суб'єкту [74, с. 92].

Ураховуючи викладене та правові позиції вчених, варто вказати, що правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України забезпечується цілою низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили. До них належать: Конституція України, європейські договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, закони України, акти Президента України, акти

Кабінету Міністрів України, акти Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції тощо.

Ключове місце з-поміж усіх нормативно-правових актів України, які регламентують правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, посідає Конституція України, яка є Основним Законом держави [108].

Аналізуючи її положення, варто вказати, що на відміну від ст. 126, яка визначає, що «незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України» [108], в Основному Законі немає спеціальної норми, яка чітко регламентує забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Однак дослідники слушно наголошують, що Конституція України забезпечує кожному громадянину право на життя і захист його як державою, так і особисто громадянином, адже, наприклад, у ст. 27 Конституції України зазначено: «Кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя й здоров’я інших людей від протиправних посягань» [108]. На думку вчених, закріплення цього положення в Основному Законі є основоположним принципом гарантування особистої безпеки поліцейських, членів їхніх сімей та інших осіб, оскільки під час виконання покладених на поліцейського обов’язків він, навіть в умовах захисту життя інших осіб, має рівне право на захист власного життя, здоров’я тощо [128, с. 107].

Ми погоджуємося із зазначеним вище твердженням, однак вважаємо за доцільне зауважити, що важливу роль у питанні забезпечення особистої безпеки правоохоронців також відіграє ст. 3 Основного Закону, де визначено, що «Людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [108].

Більш детальний аналіз Основного Закону в контексті правового регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної

поліції України дає змогу виокремити ст. 9, де зазначено, що «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [108].

На міжнародному рівні прийнято низку важливих нормативно-правових актів, що були ратифіковані Україною, які безпосередньо або опосередковано стосуються сфери поліцейської безпеки.

До цього масиву належать: Загальна декларація прав людини, прийнята Резолюцією 217А (III) Генеральної асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [61], Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ратифікований 19 жовтня 1973 року [146], Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини, 1950 р.), ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року [106], Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» від 1979 року [187], Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 2001 року [57].

Аналіз положень зазначених вище документів дає змогу констатувати, що аналогічно до Основного Закону, у їхніх положеннях право на життя та особисту недоторканість – це невід'ємне право кожної людини, яке охороняється законом. Працівники поліції мають такі самі права, як і інші громадяни, однак, урахувуючи особливий характер роботи в поліції, а саме ненормований робочий час (принцип безперервності), виконання завдань з підвищеним рівнем небезпеки для життя та здоров'я тощо, мають бути забезпечені спеціальними заходами з охорони здоров'я та безпеки.

Слід зауважити, що завдяки міжнародним договорам налагоджується міжнародне співробітництво в різних сферах діяльності поліції: боротьба зі злочинністю та підвищення фахового рівня поліцейських за кордоном, розвиток міжнародних відносин з поліцейськими відомствами провідних зарубіжних країн та країн Європейського Союзу, активізація взаємодії між поліцією України та Європейського Союзу щодо проведення спільних

заходів на міждержавному рівні [397, с. 223–224]. Поліцейських можуть направляти до міжнародних організацій, іноземних держав з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції [122, с. 55].

Зауважимо, що на рівні законів України, які визначають окремі аспекти забезпечення особистої безпеки правоохоронців, слід виокремити такі: Кодекс законів про працю України [95], Кодекс України про адміністративні правопорушення [96], Кримінальний Кодекс України [114], закони України «Про національну безпеку України» [200], «Про Національну поліцію» [201], «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [188], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [190] тощо. Більш детальний аналіз окремих положень чинного законодавства щодо забезпечення особистої безпеки поліцейських буде здійснено в межах окремих складових забезпечення останньої.

На нашу думку, серед визначеного переліку нормативно-правових актів у контексті правового регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України особливої уваги потребує Закон України «Про Національну поліцію», адже саме в ньому наведено вичерпний перелік прав і обов'язків поліцейських.

Детальний аналіз зазначеного Закону засвідчує, що стаття 44 «Застосування фізичної сили», стаття 45 «Застосування спеціальних засобів», стаття 46 «Застосування вогнепальної зброї» безпосередньо вказують на умови, у разі виникнення яких працівник поліції має право на забезпечення особистої безпеки [201].

Варто зауважити, що недосконале трактування законодавцем своєї позиції щодо деяких пунктів зазначених статей ставить під сумнів можливість безпечного виконання покладених на працівника поліції обов'язків.

Прикладом такої невизначеності щодо особистої безпеки поліцейського є стаття 45 «Застосування спеціальних засобів». Зокрема, пункт 1 цієї статті

запропоновано в такій редакції: «Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом» [201].

У цьому контексті доречно зазначити, що спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [201].

Варто зауважити, що наведена позиція законодавця взагалі не містить згадування про можливість поліцейського застосовувати спеціальні засоби для забезпечення власної безпеки і в разі правильного її трактування ставить перед нами питання: чи можливе застосування поліцейським спеціальних засобів, визначених цим Законом, для забезпечення особистої безпеки? Отримання відповіді на це питання спонукає до з'ясування змісту зазначеної норми Закону.

Тому вважаємо цілком прийнятним визначення повного переліку спеціальних засобів, запропонованих законодавцем, у цій нормі Закону.

Отже, згідно з розділом V Закону України «Про Національну поліцію», а саме статті 45 «Застосування спеціальних засобів», до спеціальних засобів належать: 1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості; 2) гумові та пластикові кийки; 3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; 4) засоби примусової зупинки транспорту; 5) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; 6) електрошокові пристрої контактної та контактано-дистанційної дії; 7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби

акустичного та мікрохвильового впливу; 9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби; 10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; 11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами; 12) службовий собака; 13) службовий кінь; 14) засоби та/або пристрої, призначені для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден, зокрема для перехоплення сигналів дистанційного керування, пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем [201].

Наступним перспективним кроком вбачається визначення спеціальних засобів (пунктів цієї статті), де законодавець прямо вказує на поліцейського як особу, яка в разі виникнення ситуації, передбаченої вказаним нормативно-правовим актом, має право застосовувати спеціальні засоби для забезпечення особистої безпеки.

Зокрема, законодавець чітко визначає можливість застосування таких видів спеціальних засобів, для забезпечення особистої безпеки поліцейського: 1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості; 2) гумові та пластикові кийки; 3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; 5) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; 6) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії; 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу; 10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; 11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами; 12) службовий собака; 14) засоби та/або пристрої, призначені для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден, зокрема для перехоплення сигналів дистанційного керування,

пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем [201].

З аналізу цієї позиції випливає, що пункти: 4) засоби примусової зупинки транспорту; 7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; 9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби; 13) службовий кінь, – не містять прямого згадування про особу поліцейського.

З огляду на викладене, для підвищення рівня особистої безпеки поліцейського пропонуємо частину 1 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в такій редакції: «Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку, а також для забезпечення особистої безпеки застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом» [201].

Варта уваги також стаття 34 «Поверхнева перевірка» розділу V Закону України «Про Національну поліцію», адже вона безпосередньо стосується предмета дослідження.

Детальний аналіз окресленої норми закону засвідчує, що законодавець не визначає проведення поверхневої перевірки як спосіб забезпечення особистої безпеки поліцейського. На наше глибоке переконання, нормативно правова досконалість зазначеної статті є важливою складовою забезпечення особистої безпеки саме практичних працівників поліції, передусім працівників кримінального блоку, патрульних поліцейських, до обов'язків яких безпосередньо належать затримання правопорушників, злочинців, підозрілих осіб, а також проведення інших поліцейських заходів.

На нашу думку, безпечна реалізація комплексу поліцейських заходів, спрямованих на затримання вказаних осіб, передбачає в обов'язковому порядку проведення поверхневої перевірки.

Це твердження можна обґрунтувати таким прикладом. Згідно з даними поліції, до скоєння замаху на умисне вбивство причетний 19-річний мешканець Гостомеля, якого затримали. На хлопця одягли кайданки і

доправили до Ірпінського відділу поліції для складання процесуальних документів, у приміщенні поліції чоловік невідомим способом звільнив одну руку з кайданок, потім вихопив наявний у нього пістолет і почав ним погрожувати правоохоронцям [2].

Окреслена вище проблема, зокрема наведений приклад, спонукають до розгляду позиції науковців щодо необхідності та якості проведення поверхневої перевірки як ключового елемента безпеки поліцейського на етапі його безпосереднього контакту із затриманими особами.

Змістовну позицію щодо проведення поверхневої перевірки висловлюють Ю. Р. Йосипів та М. Д. Курляк. Правники зауважують, що не лише етап прямого затримання має вагоме значення для працівника поліції. З міркувань особистої безпеки важливо приділити увагу й огляду таких осіб після затримання. Легковажність у цьому питанні може призвести до повторного нападу [83, с. 98].

Розглядаючи проблеми забезпечення особистої безпеки поліцейських в умовах реформування системи МВС України, правознавці Т. М. Біденчук та Д. Г. Казначеев однією з причин, що призводять до випадків, які закінчилися трагічно, визначають нехтування превентивними заходами, зокрема недостатній рівень проведення поверхневої перевірки. Це може призвести до невиявлення в правопорушника холодної чи вогнепальної зброї [14, с. 305].

Цілком обґрунтованою видається позиція В. О. Іванцова. Науковець доводить значущість положення щодо поверхневої перевірки особи з вилученням предметів, які можуть завдати шкоди здоров'ю або життю поліцейського та інших осіб [77, с. 119].

З огляду на зазначене, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема статтю 34 «Поверхнева перевірка» доповнити частиною 8 такого змісту: «Поверхнева перевірка здійснюється в обов'язковому порядку з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла

підозра у вчиненні злочину або правопорушення, відповідно до цього Закону» [201].

Досліджуючи групу нормативно-правових актів національного рівня, варто звернути увагу на постанову Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» [199].

Особливу групу нормативно-правових актів, які регламентують питання забезпечення особистої безпеки працівників поліції, становлять документи відомчого регулювання. До них, наприклад, належать: наказ МВС України від 27 грудня 2002 року № 1346 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України» [199], наказ МВС України від 1 лютого 2016 року № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю» [192], наказ МВС України від 26 січня 2016 року № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [197].

На нашу думку, пріоритетне значення щодо регулювання правовідносин у сфері забезпечення особистої безпеки поліцейських також має Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 січня 2016 року № 50.

Згідно з пунктом 5 розділу 1 цього Положення, основними завданнями службової підготовки є: 1) підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; 2) вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної

поліції України; 3) удосконалення керівним складом органів (підрозділів) поліції, закладів, установ поліції навичок управління поліцейськими [192].

Із цього випливає, що забезпечення особистої безпеки поліцейського, на думку законодавця, не належить до основних завдань службової підготовки працівників Національної поліції України.

Вимушені констатувати, що зростання кількості випадків правопорушень з боку представників закону, нормативно-правових актів (законів, постанов, наказів, інструкцій тощо), які регламентують діяльність Національної поліції України, недбале або необережне поводження зі зброєю, прорахунки під час проведення поліцейських заходів, а також низький соціальний рівень призводять до збільшення показників загибелі, поранення, травмування, каліцтва, психічного розладу, а також самогубства серед особового складу.

Це твердження ми обґрунтуємо таким прикладом. Через необережне поводження зі зброєю загинув працівник управління поліції охорони. Співробітники управління поліції охорони в районному центрі проводили навчання з бойового злагодження дій. Після тренувань 27-річний поліцейський з необережності натиснув на курок вогнепальної зброї та влучив у колегу – інспектора взводу охорони госпіталізували, але лікарі не змогли його врятувати [153].

Ще одним прикладом недбалого або необережного поводження зі зброєю є випадок, коли 18-річний курсант Львівського державного університету внутрішніх справ застрелився з автомата АКС-74У під час виконання обов'язків з охорони та оборони території навчального закладу. Зброю курсантам видають під час добових чергувань на окремих постах [1].

Водночас варте уваги твердження Б. В. Ліщука про те, що помилки, спричинені неправомірним застосуванням вогнепальної зброї, недостатнім рівнем управління поліцейськими силами і засобами, прорахунки в тактиці під час типових та екстремальних ситуацій, у проведенні поліцейських операцій призводять до загибелі та травмування службовців [123, с. 207].

Викладене вище дає змогу дійти висновку про те, що нині існує достатня кількість випадків порушення законів, постанов, наказів, інструкцій поліцейськими, що своєю чергою призводить до негативних наслідків. З метою покращення ситуації пропонуємо віднести до основних завдань службової підготовки працівників Національної поліції України питання забезпечення особистої безпеки. Також варто доповнити норми Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, а саме підпункт 1 пункту 5 розділу 1 викласти в такій редакції: «Підвищення рівня знань, умінь, навичок і професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки, а також забезпечення особистої безпеки поліцейського» [197].

Проаналізувавши більш детально норми Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, які покладено в основу системи, спрямованої на підвищення рівня знань, умінь, навичок і професійних якостей поліцейських, варто зазначити, що відповідно до розділу 1 пункту 6 «Види службової підготовки», віднесено такий вид підготовки, як загальнопрофільна підготовка – це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок, необхідних для формування психологічної надійності та стійкості, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань [197].

Варто зазначити, що в контексті трактування законодавцем цього положення нас цікавить визначення поняття «надання домедичної допомоги». Зацікавленість саме цим визначенням безпосередньо пов'язана із Законом України «Про Національну поліцію», адже стаття 43 зазначеного нормативно-правового документа регламентує порядок застосування поліцейських заходів примусу, де в пункті 4 визначено, що поліцейські

зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу [201].

Інакше кажучи, у нормах Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України ідеться про «домедичну допомогу», а зазначена вище стаття Закону України «Про Національну поліцію» визначає «невідкладну медичну допомогу».

Слід зауважити, що вказаний Закон України, а саме пункт 4 статті 18 «Основні обов'язки поліцейського», визначає необхідність надавати невідкладну, зокрема домедичну й медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [201].

Згадування про вживання поліцейським усіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я, також містить підпункт 7 пункту 2 розділу 3 Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженої наказом МВС України від 22 серпня 2016 року № 859 [193].

Вважаємо за необхідне наголосити, що визначення «домедична допомога» зазначено в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де наголошено, що домедична допомога – невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини в невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя

людини, яка перебуває в невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи [161]. Також цитоване вище визначення містить Закон України «Про екстрену медичну допомогу» [189].

Потреба в проведенні ґрунтовного дослідження передбачає здійснення аналізу Закону України «Про екстрену медичну допомогу».

Аналізуючи зазначений нормативно-правовий документ, варто звернути увагу на те, що законодавець використовує термін «екстрена (невідкладна) медична допомога» лише стосовно працівників системи екстреної (швидкої) медичної допомоги. Екстрена (невідкладна) медична допомога – це медична допомога, яка полягає в здійсненні працівниками системи екстреної медичної допомоги відповідно до цього Закону невідкладних організаційних, діагностичних і лікувальних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини в невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я [189].

З цього випливає, що працівники Національної поліції відповідно до профілю освіти не можуть надавати такий вид допомоги, як невідкладна медична допомога. Тож екстрену (невідкладну) медичну допомогу надають лише особи, які мають медичну освіту.

Отже, з огляду на викладене вище, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема до частини 4 статті 43, де визначення «невідкладна медична допомога» замінити на визначення «домедична допомога», а також внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема до пункту 4 частини 1 статті 18, та викласти її в такій редакції: «Надавати домедичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я» [201].

Крім того, пропонуємо внести зміни до Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері

запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події. Зокрема, підпункт 7 пункту 2 розділу 3 варто викласти в такій редакції: «Уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я» [193].

Доходимо висноку, що правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України становить складну специфічну систему суспільних відносин, в основу якої покладено упорядковану структуру нормативно-правових приписів, метою якої є реалізація невід'ємного права на життя та здоров'я правоохоронців за дотримання чіткого балансу державних інтересів, що є необхідною складовою повноцінного функціонування громадянського суспільства.

Водночас у контексті цього висновку доречно зазначити, що запропоновані нами зміни й доповнення до нормативно-правових актів Національного рівня, які регулюють питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, забезпечать додаткові можливості збереження життя та здоров'я для визначених суб'єктів правовідносин і загалом покращать ситуацію у визначеній сфері.

1.3. Правові принципи забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України

Нині особливої актуальності набуває питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, адже діяльність правоохоронців відбувається в умовах підвищеного фізичного та психологічного навантаження, що безпосередньо пов'язано з виконанням як основних функціональних обов'язків, так і завдань з відсічі та стримування збройної агресії російської федерації. У нових реаліях безпечна діяльність

правоохоронців залежить від багатьох факторів та умов, серед яких чільне місце посідає система принципів, на яких побудовано всю вертикаль поліцейської діяльності. Найчисленніший правоохоронний орган все ще продовжує фіксувати випадки загибелі, поранення, травмування, каліцтва, психічного розладу, а також самогубства серед особового складу, що зумовлює значущість багатостороннього та глибокого наукового опрацювання цієї системи.

З метою отримання обґрунтованих результатів дослідження передусім слід з'ясувати зміст терміна «принцип», що є передумовою для подальшого вивчення питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Отже, принцип (від лат. *principium* – «основа, начало») – це першооснова, керована ідея, основне правило поведінки. У суб'єктивному розумінні принцип означає основне припущення, передумову, в об'єктивному розумінні – вихідний пункт, першооснову [182]. У тлумачному словнику української мови представлено такі визначення поняття «принцип»:

- 1) основне вихідне положення певної наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо; засада, основний закон конкретної точної науки;
- 2) особливість, яка є основою створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, на якому ґрунтується діяльність якої-небудь організації, товариства тощо;
- 3) переконання, норма, правило, яким керується особа в житті, поведінці; канон [159].

Словник української мови також тлумачить термін «принцип» як «особливість, що покладено в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось» [183]. Водночас в юридичній енциклопедії принцип визначено як основні засади, вихідні ідеї, що вирізняються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю та відображають суттєві положення теорії, учення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо) [274].

Доречно в цьому контексті процитувати позицію В. Я. Малиновського, який зазначає, що принципами є базові істини, ключові ідеї, норми поведінки, які відображають закони розвитку суспільних взаємовідносин і формулюються у формі наукових положень (переважно правових) [138, с. 225].

Водночас В. К. Колпаков стверджує, що принципи – це науково обґрунтовані та практично закріплені у відповідних термінологічних категоріях позитивні закономірності [102, с. 20].

Слушно зауважує А. М. Колодій, що будь-які принципи, зокрема й принципи права, є продуктом людської діяльності, результатом якої вони є та інтереси якої вони задовольняють. Принципи є соціальними явищами як за джерелом виникнення, так і за змістом: вони виникають відповідно до потреб суспільного розвитку та відображають закономірності суспільного життя. Головними джерелами цих принципів є політика, економіка, мораль, ідеологія, соціальне життя [99, с. 42].

Згідно з позицією А. М. Кучука, який, аналізуючи загальні принципи правоохоронної діяльності, акцентує, що «принципи – це об'єктивно властиві цьому виду суспільної діяльності відправні засади, незаперечні вимоги, які ставляться перед суб'єктами здійснення правової охорони, що виражають найважливіші закономірності цього типу відносин і відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значущістю та стабільністю» [120, с. 18].

Правовими принципами поліцейської діяльності слід розуміти не лише офіційно закріплені у законодавстві основоположні ідеї (правові норми), а й об'єктивно наявні закономірності, суспільно визнані керівні ідеї правосвідомості, традиції та етичні правила, які сформувалися у сфері поліцейської діяльності та сприяють підвищенню ефективності функціонування інституту поліції [204, с 17].

Доволі змістовну позицію обстоює Р. В. Дмитрик, згідно з якою принципи діяльності поліцейського – це засновані на закономірностях

об'єктивного розвитку суспільства науково обґрунтовані та формалізовані на законодавчому рівні основоположні ідеї, відправні імперативні засади, відповідно до яких поліція виконує свої завдання та реалізує надані їй для цього владні повноваження [52, с. 78].

Також під принципами поліцейської діяльності розуміють ідеї, основні положення, якими поліція керується під час виконання службових обов'язків [4, с. 20].

Від ефективної діяльності найчисленнішого правоохоронного органу безпосередньо залежить забезпечення охорони прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку, а також забезпечення власної безпеки поліцейського, тому дослідження його правових принципів діяльності зумовлене чіткою та своєчасною потребою внесення змін до нормативно-правових актів з метою вдосконалення й актуалізації основних положень у визначеній сфері.

У монографії «Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку» В. В. Богуславський зазначає, що в умовах постійної зміни суспільних відносин правові норми мають відповідати сучасним соціальним реаліям, а не «відставати» від їхнього розвитку. Тому для цього слід постійно проводити перегляд чинного законодавства, своєчасно вносячи до нього необхідні зміни [18, с. 78].

На наше глибоке переконання, доречно досліджувати систему принципів, умовно розділивши її на загальну систему принципів, яка визначена в Законі України «Про Національну поліцію» і поширює свою дію на суспільство загалом, та спеціальну систему принципів, яка безпосередньо гарантує забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Отже, розпочати дослідження принципів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України потрібно з аналізу Закону України «Про Національну поліцію», який визначає правові засади

організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України [201].

Щодо принципів діяльності поліції, закріплених у другому розділі зазначеного Закону, то до них законодавець відносить: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість і прозорість, політичну нейтральність, взаємодію з населенням на засадах партнерства, безперервність [201].

Аналізуючи ці принципи, вважаємо за необхідне з'ясувати їхній зміст і сутність:

1. Принцип верховенства права [201]. Стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [108].

З огляду на цей принцип, усі організаційно-управлінські та нормативно-правові заходи й засоби, які використовує Національна поліція України у своїй діяльності, покликані забезпечити захист прав і свобод людини та громадянина, а також найвищу соціальну цінність.

Слушною вбачаємо думку Ю. В. Кривицького, який акцентує, що верховенство права в певному сенсі – це механізм захисту прав і свобод людини та громадянина [111, с. 9].

Водночас П. М. Рабінович тлумачить верховенство права як всезагальну роль права у стосунках між усіма учасниками суспільного життя, у життєдіяльності державних і недержавних організацій, соціальних спільнот, груп, об'єднань, усіх людей [205, с. 11].

Авторка О. М. Руднева визначає принцип верховенства права: як соціальний феномен, що ґрунтується на культурі світовій і національній, духовній історії народу, його традиціях, національній ментальності; як явище, безпосередньо пов'язане з такими фундаментальними категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм [209, с. 17].

Змістовну позицію щодо сутності та ключових властивостей верховенства права має Ю. С. Шемшученко, який визначає верховенство

права як принцип природного права, як сукупність ідеальних, духовних і найвищою мірою справедливих уявлень про право. Але в державі реально діє не ідеальне, а позитивне право, відображене в законах та інших його джерелах. Воно є результатом державної правотворчої діяльності [270, с. 76].

Натомість О. Ф. Кобзар у межах монографії «Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект» зауважує, що можливість поліції застосовувати законні заходи впливу з метою виконання громадянами рішень влади та положень нормативно-правових актів сприяє закріпленню та втіленню принципу верховенства права в країні [90, с. 19].

Отже, проаналізувавши наукові підходи щодо тлумачення принципу верховенства права, можна сформулювати висновок, що зазначений принцип є основоположним підґрунтям функціонування правової держави та безпосередньо спрямований на забезпечення повноцінних суспільних відносин між усіма суб'єктами відповідних правовідносин.

2. Принцип дотримання прав і свобод людини [201]. Основою діяльності Національної поліції України є Конституція України, закони України, а також міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Відповідно до ст. 22 Конституції України права і свободи людини та громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права й свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частина 3 ст. 22 Конституції України передбачає, що під час ухвалення нових законів або в разі внесення змін до чинних законів є неприпустимим звуження змісту й обсягу наявних прав і свобод [108].

У процесі запровадження цього принципу в практичну діяльність органів поліції за основу взято принцип загальної поваги та дотримання прав людини, передбачений п. «z» ст. 55 Статуту Організації Об'єднаних Націй (ООН) від 26 червня 1945 року [222].

На нашу думку, доречно в цьому контексті процитувати позицію Ю. Вітика, згідно з якою неможливо здійснювати професійну правоохоронну

діяльність без урахування принципу дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами та міжнародними договорами України [30, с. 205].

І. О. Єфремова акцентує, що принцип дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України є одним із головних, оскільки визначає пріоритет у діяльності окремого поліцейського й органу поліції загалом і є показником сталого розвитку держави як правової та соціально орієнтованої. Авторка зазначає, що дотримання прав і свобод людини характеризує основний правоохоронний орган держави як дієвий і такий, що заслуговує на довіру серед населення, оскільки поліція здійснює свою діяльність на основі поваги до гідності людини як передумови поважання прав і свобод людини та громадянина [59, с. 14].

О. В. Негодченко у своїй монографічній роботі «Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України» стверджує, що за сучасних умов ефективне забезпечення прав і свобод людини в правоохоронній діяльності правоохоронних органів потребує концептуально нових підходів, що зумовлюють докорінні зміни організаційно-правових засад функціонування органів внутрішніх справ [156, с. 135].

Отже, ефективна діяльність Національної поліції України побудована з огляду на зазначений принцип, який є запорукою належного рівня довіри населення до правоохоронного органу.

3. Принцип законності [201]. Законність є провідним принципом у системі засад організації та функціонування органів поліції, оскільки є основою всього законодавчого масиву поліцейської діяльності [257, с. 40].

Працівник поліції є посадовою особою, представником державної влади та зобов'язаний діяти лише на підставі та в межах повноважень, які передбачено на законодавчому рівні.

Принцип законності, зазначає В. М. Бурденюк, передбачає верховенство закону перед будь-якими злочинними чи явно незаконними наказами будь-яких посадових осіб, перед будь-якими службовими,

політичними чи іншими інтересами. У цьому виявляються переваги принципу законності, що вимагає беззаперечного підпорядкування працівників поліції виключно лише чітко визначеним нормативно-правовим правилам, забезпечуючи тим самим об'єктивне, неупереджене та загалом належне виконання працівниками поліції своїх обов'язків [23, с. 58].

Н. М. Оніщенко тлумачить законність як режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним актам і констатує той факт, що законність є найбільш адекватною формою закріплення правопорядку [160, с. 16].

Зокрема, В. М. Соловйов зауважує, що законність – це послідовне й неухильне виконання науково обґрунтованих правових норм усіма державними органами, посадовими особами, громадянами й об'єднаннями [220, с. 65].

О. Ю. Шевчук акцентує, що законність є особливим режимом або процесом діяльності держави та всіх інших суб'єктів суспільних відносин, сутність якого полягає у трьох основних вимогах, таких як: 1) наявність виваженої системи демократичних правових законів і підзаконних нормативних актів; 2) точне й повне закріплення правового статусу (прав і обов'язків) усіх учасників суспільних відносин, зокрема державних органів і посадових осіб; 3) точне й неухильне дотримання законів та інших нормативно-правових актів усіма посадовими особами та громадянами [269, с. 295].

Цей принцип визначає діяльність Національної поліції України на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Водночас обмеження прав і свобод людини можливе лише у разі нагальної необхідності та за наявності підстав, визначених Конституцією і законами України.

Це твердження обґрунтуємо за допомогою такого прикладу: у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», тимчасово, на період дії правового режиму

воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права та свободи людини й громадянина, передбачені ст. 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України [179].

4. Принцип відкритості та прозорості [201]. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично оприлюднюють інформацію на вебпорталі центрального органу управління поліції, що забезпечує можливість органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також громадськості одержувати інформацію про діяльність Національної поліції України у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки й порядку.

Цілком обґрунтованою видається позиція Л. Р. Наливайко, яка стверджує, що відкритість і прозорість діяльності поліції є фундаментальними складовими механізму становлення інституту демократії [155, с. 75]. Дослідник зазначає, що поліцейські організації мають бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації [155, с. 76].

Аналогічної думки дотримуються Т. Шевченко та О. Шевченко, акцентуючи, що в демократичній державі поліція не може бути закритим інститутом. Інакше її діяльність буде незрозумілою, а отже, не підтримуваною населенням, – буде приреченою на провал [265, с. 183].

Дослідники зауважують, що відкритість і прозорість виконує функцію контролю за законністю дій працівників поліції, зокрема із забезпечення їх особистої безпеки. Водночас методи здійснення заходів особистої безпеки спрямовані на профілактику нападу на поліцейського. Вони можуть сприяти недопущенню можливої шкоди з боку осіб, які мають намір впливати на суб'єкт захисту. Якщо особа, яка задумала вчинити напад на працівника поліції, буде знати, що щодо нього неминуче буде застосована зброя або будь-які інші спеціальні засоби, які можуть завдати йому значної шкоди, то

підвищується ймовірність добровільної відмови цієї особи від протиправних дій [265, с. 183].

Коментуючи цитований фрагмент, зауважимо, що, на нашу думку, розуміння особою відповідальності, яка передбачена законодавством у разі вчинення протиправних дій проти поліцейського як представника влади, створює додаткові обмеження для її агресивно-небезпечних дій та додаткові можливості забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Проте не всі науковці поділяють таку позицію. Протилежної думки дотримується В. В. Богуславський, який стверджує, що принцип відкритості може навіть зашкодити, оскільки розголошення відомостей про ступінь інформованості державних органів про можливі форми загрози працівникам сил охорони правопорядку надасть можливість «зацікавленим» особам вчасно коригувати свою діяльність, спрямовану або пов'язану із завданням цим працівникам шкоди [18, с. 98].

Узагальнюючи погляди науковців, доходимо висновку, що подальший демократичний розвиток країни передбачає, що законодавство щодо діяльності правоохоронного органу має бути абсолютно чітким, зрозумілим і доступним для громадськості. Водночас розголошення конфіденційної інформації може стати суттєвою перепорою на шляху безпечної діяльності правоохоронців. Додаткове оприлюднення інформації щодо відповідальності особи за протиправні дії проти поліцейського створить безпечніші умови виконання поліцейських функцій.

5. Принцип політичної нейтральності [201]. У межах чинного законодавства поліцейським заборонено використовувати службові повноваження з політичною метою. Вони мають забезпечувати захист прав і свобод людини незалежно від політичних переконань і партійної належності. У цьому контексті слід навести приклад Федеративної Республіки Німеччина та зазначити, що працівники поліції можуть належати до політичних партій,

проте не можуть здійснювати політичну діяльність під час виконання службових обов'язків [94, с. 54].

На нашу думку, дотримання принципу політичної нейтральності під час виконання покладених на працівників Національної поліції України обов'язків забезпечує здатність правоохоронного органу, незалежно від впливу на нього різних політичних сил, підтримувати належний рівень діяльності. У разі стрімкої зміни політичної ситуації в країні зберігається можливість ефективно сприяти реалізації конституційних прав і свобод громадян, а також підтримувати публічну безпеку та порядок загалом.

6. Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства [201]. Як зазначалося в попередніх розділах, важливим фактором є рівень довіри та сприйняття поліцейського як представника влади суспільством. Слушною в цьому контексті є позиція Міністра внутрішніх справ України І. Клименка, який зауважив, що «основна мета діяльності поліції – це не просто протидія злочинності чи охорона правопорядку, а постійна взаємодія поліції з населенням та створення безпекового простору, в якому кожна людина почуватиме себе захищеною» [241].

Реформи Національної поліції України послідовно втілюються. Ключовою ініціативою стало впровадження проєкту «Поліцейський офіцер громади». Його основна мета – забезпечити кожному територіальному громаді офіцером, який не лише працюватиме на території цієї громади, а й житиме там. Оскільки поліцейський офіцер стане повноправним представником своєї громади (яка візьме на себе частину фінансової підтримки його роботи), то й звітуватиме не лише перед керівництвом, а й перед самою громадою. Головне завдання поліцейського офіцера громади – орієнтуватися на потреби місцевого населення, підтримувати постійний контакт з мешканцями, щоденно забезпечувати порядок на своїй території, своєчасно реагувати на проблеми громади та запобігати вчиненню правопорушень [176].

7. Принцип безперервності [201]. Аналізуючи цей принцип, слід зазначити, що у зв'язку з особливим характером несення служби в поліції,

визначеним у ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію», службовий час і час відпочинку поліцейських враховує: 1) службу у святкові та вихідні дні; 2) службу позмінно; 3) службу з нерівномірним графіком; 4) службу в нічний час [201]. Інакше кажучи, завдяки реалізації та дотриманню такого розпорядку, поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися по допомогу до поліції або поліцейського. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень щодо забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або завершення робочого дня [201].

Отже, детально дослідивши розділ II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію», можемо сформулювати висновок, що чинний перелік принципів доцільно доповнити принципом гуманізму.

Доречно в цьому контексті зазначити, що гуманність – це будь-яка увага до людини, повага до людської особистості, добре ставлення до людей [45].

Зокрема, нині фіксуються випадки, які підпадають під санкцію ст. 365 Кримінального Кодексу України «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу». Це твердження обґрунтуємо за допомогою прикладів. 1. Досудовим розслідуванням встановлено, що в Києві двоє оперуповноважених завдали затриманому чоловікові, який не чинив опору, ударів металевим ломом по голові й тулубу, внаслідок чого він втратив свідомість. Після чого, привівши потерпілого до тями, поліцейські продовжили завдавати йому ударів руками й ногами по різних частинах тіла та заламувати пальці, спричиняючи сильний фізичний біль [255]. 2. В іншому кримінальному провадженні працівники управління патрульної поліції у Кривому Розі під час затримання завдали двом особам, які вже перебували під повним їх контролем і не чинили опору, ударів руками й ногами по різних частинах тіла. Також застосовували до

затриманих сльозогінний газ. Унаслідок цього затримані отримали численні тілесні ушкодження, одне з них – середньої тяжкості [255]. 3. За даними слідства, у жовтні 2019 року, під час несення служби в Олександрії, правоохоронець із колегою зупинили двох громадян, які пересувалися на мотоциклі без реєстраційних державних номерних знаків. Унаслідок конфлікту, який виник під час розмови між поліцейським і пасажиром, сержант поліції умисно завдав останньому удар в зону грудної клітини [168].

Слушним є твердження В. В. Чумака про те, що принцип гуманізму в діяльності поліції – це сучасна тенденція забезпечення та розвитку прав і свобод громадян [257, с. 96].

Водночас М. В. Костицький акцентує, що гуманізм у праві затверджує цінність людської особистості, людського існування, гідність, права, свободи кожної людини [109, с. 13].

Завдяки реалізації та дотриманню зазначеного принципу поліція під час виконання покладених на неї законом обов'язків визначає оптимальний, ефективний і, що найважливіше, – відповідний поліцейський захід задля досягнення поставленої цим заходом мети. Принцип гуманізму виявляється у гарантіях недоторканності особи [258, с. 97].

На наше глибоке переконання, запровадження цього принципу до розділу II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію» підвищить рівень надання поліцейських послуг, зокрема, зобов'яже поліцейських виявляти повагу до людини, виконуючи правоохоронні функції, враховувати права й свободи громадян, а також надасть можливість створення безпекового простору, де людина почуватиме себе захищеною, що, своєю чергою, позитивно вплине на рівень довіри населення до правоохоронного органу.

Дослідивши загальні принципи діяльності поліції, які визначені в Законі України «Про Національну поліцію», проаналізуємо спеціальну систему принципів.

Зокрема, система принципів, яка безпосередньо гарантує забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, не має чіткого визначення в нормативно-правових актах, які регламентують діяльність правоохоронного органу. Проте в періодичних виданнях, монографічній та навчальній літературі тривають дискусії щодо структури цієї системи.

З метою отримання обґрунтованих результатів дослідження зосередимо увагу на теоретичних напрацюваннях з цього питання.

Т. В. Шевченко виокремлює спеціальну підготовленість, яка передбачає глибоке знання нормативно-правових актів, що визначають правовий статус поліцейського у сфері забезпечення особистої безпеки; форм і методів виконання службових обов'язків; спеціальної техніки, яка призначена для захисту працівників від нападу; бойових прийомів безпечного затримання правопорушників [267, с. 92].

На думку М. І. Іншина, тактичні принципи відіграють ключову роль у підтриманні безпеки під час служби:

– поліцейські повинні вірити у свої можливості та завжди розглядати себе як переможців. Важливо використовувати обладнання із впевненістю та максимальним комфортом, завжди мислити стратегічно й уникати самовпевненості;

– використовувати будь-які доступні засоби для прикриття та захисту від загроз (цим може бути будь-що, що надає можливість уникнути потенційної небезпеки);

– уникати небезпечних ситуацій, збільшуючи відстань до нападника, щоб мати більше часу на реагування;

– розпізнавати ознаки небезпеки й загрози, орієнтуючись на різні фактори, такі як мова тіла, рухи та нервозність;

– використання вербальних засобів для зменшення напруги та подолання конфліктних ситуацій;

– використання свідків комунікації з правопорушниками, забезпечення дистанції між свідками й злочинцями та здійснення професійної розмови під час інциденту [81, с. 10].

В. В. Біліченко виокремлює тактичні принципи, які забезпечують оптимальне використання засобів і методів задля забезпечення безпеки поліцейського:

1) оперативність – своєчасне та невідкладне застосування тактичних прийомів надає можливість ефективно реагувати на обставини, які змінюються.

2) вибірковість – обдуманий добір засобів і прийомів у конкретній ситуації, що гарантує досягнення потрібного результату.

3) раптовість – вибір сприятливого моменту для застосування тактичного прийому, що передбачає елемент несподіваності для учасників розслідування [16, с. 131].

Аналіз та узагальнення отриманої інформації надали можливість сформулювати власну систему принципів, яка охоплює: 1) принцип прикриття та контакту; 2) принцип переваги; 3) принцип превенції; 4) комплексний принцип; 5) принцип професійної зрілості.

Отже, у контексті досліджуваної проблематики проаналізуємо детальніше кожний із зазначених принципів.

На нашу думку, слід зосередити увагу на принципі прикриття й контакту, який є одним із провідних у системі безпечного функціонування практичних підрозділів Національної поліції України.

Метою цього принципу є зведення до мінімуму негативних наслідків шляхом узгодження дій двох і більше працівників Національної поліції України.

Забезпечення особистої безпеки поліцейського не завжди залежить від рівня його підготовленості й особистих якостей, опосередковано на цей процес впливає здатність напарника створити безпечні умови виконання поліцейських функцій.

Однак контраргументом цієї позиції є дослідження Ю. О. Михайлової, яка акцентує, що особисту безпеку визначають особисті дії та установки [145, с. 156].

Щодо останнього твердження слід зауважити, що в питанні протидії агресивно налаштованим особам ключову роль відіграє здатність поліцейського реалізувати свої теоретичні знання й практичні навички, отримані в системі службової підготовки задля забезпечення як власної безпеки, так і безпеки свого напарника [286, с. 70].

Доречно в цьому контексті процитувати позицію В. В. Бондаренка, згідно з якою головним завданням поліцейського, який виконує прикриття, є захист напарника (поліцейського, який здійснює контакт) від нападу та завдання йому будь-яких ушкоджень [21, с. 313].

Водночас Т. В. Шевченко у своїй дисертаційній роботі «Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» визначає принцип прикриття та контакту як принцип взаємного підстрахування. Він передбачає обов'язкову наявність єдиного плану дій, надання взаємодопомоги та об'єднання зусиль поліцейських під час забезпечення особистої безпеки в екстремальних умовах. За умови взаємного підстрахування має бути чіткий розподіл ролей та узгодженість дій. Доцільно, щоб одні працівники поліції забезпечували оптимальне прикриття дій інших поліцейських за заздалегідь визначеною схемою, обираючи безпечне розташування щодо передбачуваного джерела небезпеки [267, с. 97].

Автори О. Коломієць і Ю. Демченко зазначають, що «контакт – прикриття» є стандартною процедурою забезпечення безпеки на місці події, яка реалізується за участю двох чи декількох поліцейських та одного чи декількох суб'єктів (підозрюваних осіб). Поліцейський, який здійснює контакт і комунікацію з підозрюваним, забезпечує документальне оформлення, проводить поверхневий огляд, здійснює радіозв'язок тощо. Головним завданням поліцейського, який здійснює прикриття, є захист

поліцейського, який здійснює контакт. Саме поліцейський-прикриття має обрати оптимальну позицію для спостереження та контролювати дії підозрюваних [101, с. 155].

На нашу думку, реалізація зазначеного принципу є важливою складовою забезпечення особистої безпеки саме практичних працівників поліції, здебільшого працівників кримінального блоку, патрульних поліцейських тощо, до обов'язків яких безпосередньо належить затримання правопорушників, злочинців, підозрілих осіб, проведення превентивних поліцейських заходів тощо. Однак, як засвідчує практика, навіть під час проведення превентивних заходів, визначених у ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію», працівник поліції має враховувати, що, попри виконання більшістю людей законних вимог поліцейських, зберігається ймовірність протидії. Негативними факторами, які впливають на подальший розвиток подій і створюють загрозу для життя й здоров'я поліцейського, є сумнів і бездіяльність, що зумовлені фізіологічними особливостями організму людини, а також незадовільним рівнем теоретично-практичної та психологічної підготовки. Саме в такі критичні моменти цей принцип стає визначальним для безпеки життя й здоров'я поліцейського.

Не менш важливим принципом у питанні забезпечення особистої безпеки поліцейського є принцип переваги. Сутність цього принципу полягає у вирішенні складних, нестандартних ситуацій як групового, так й індивідуального характеру, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю поліцейського та ризиками для його життя й здоров'я. Більшість науковців вважають, що принцип переваги, який застосовують працівники поліції під час затримання підозрілих осіб, а також осіб, яких працівник поліції запідозрив у вчиненні злочину або правопорушенні, – це лише кількісна перевага поліцейських сил.

Т. В. Шевченко як приклад наводить ситуацію затримання озброєних злочинців, які мають чисельну перевагу порівняно з поліцейськими силами. Імовірність трагічного результату для працівників поліції без залучення

додаткових сил і засобів значно зростає. Перш ніж переходити до конкретних дій із затримання правопорушників, слід оцінити ситуацію та викликати підкріплення. Коли сил і засобів вистачає, можна переходити до затримання та знешкодження правопорушників [267, с. 95].

Поділяючи цю думку, вважаємо за потрібне навести ще один приклад.

Т. С. Вайда акцентує, що непоодинокими є випадки, коли повідомлення людини у цивільному про те, що вона є працівником поліції з наступною вимогою припинити правопорушення, стає причиною агресивності з боку оточення [24, с. 435].

Аналізуючи останнє твердження, доходимо висновку, що в разі неможливості викликати допоміжні сили поліцейські мають бути підготовлені до самостійного вирішення складних, нестандартних ситуацій як групового, так й індивідуального характеру, які нерідко відбуваються в умовах дефіциту часу та безпосередньо впливають на забезпечення їх особистої безпеки. Очевидним фактом небезпечності окреслених ситуацій є те, що краща фізична форма, належний психологічний стан, мотивація правопорушника та заздалегідь сплановані дії є його перевагою.

З огляду на це, всебічно підготовлений поліцейський – це гарантія забезпечення як особистої безпеки, безпеки свого напарника, так і здатності забезпечення безпеки громадян.

На наше глибоке переконання, високий рівень тактичної, фізичної та вогневої підготовки, професійні навички затримання правопорушників, психологічна впевненість, достатній рівень технічного оснащення, мотивація та професійний досвід є запорукою ефективною та безпечною діяльністю поліцейського, що, своєю чергою, уособлює принцип переваги.

Наступним принципом, визначеним у класифікації, є принцип превенції.

Доречно в цьому контексті зауважити, що превенція – це система заходів, спрямована на запобігання чому-небудь (наприклад, злочинам) [181].

Запропонований принцип ґрунтується на основі індивідуального вміння поліцейського, у ситуаціях із підвищеним рівнем ризику, збирати й аналізувати інформацію з метою визначення та реалізації ефективних шляхів запобігання небезпечному розвитку подій.

Як зазначають Н. М. Голенко та В. М. Омельченко, прогнозування правоохоронцем власних дій є одним із важливих чинників під час обрання тактики оперативних заходів у протиборстві з правопорушником [37, с. 317].

Здатність поліцейського передбачати наміри та прогнозувати дії правопорушника на дії поліцейського мають вирішальне значення під час прийняття рішення щодо проведення працівником НПУ відповідних оперативних заходів на місці події [25, с. 283].

Зокрема, Т. В. Шевченко тлумачить принцип превенції як принцип передбачення (випередження) дій джерела небезпеки й акцентує, що поліцейський залежно від ситуації повинен випереджати за можливості будь-які дії, які загрожують його особистій безпеці [267, с. 94].

У сучасних реаліях сьогодення діяльність правоохоронних органів безпосередньо пов'язана з активністю диверсійно-розвідувальних груп країни агресора, збільшенням незаконного обігу вогнепальної зброї, вибухових пристроїв у різних категорій громадян, що суттєво впливає на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Затримання правопорушників, злочинців, а також підозрілих осіб, проведення превентивних поліцейських заходів, забезпечення публічної безпеки та порядку тощо зумовлюють необхідність врахування та передбачення можливого розвитку небезпечних подій, що, своєю чергою, відображає зміст принципу превенції.

Ще одним важливим принципом безпеки є комплексний принцип, який сформований у поєднанні та взаємозв'язку таких якостей, як зосередженість, уважність і пильність.

Зокрема, Т. М. Біденчук і Д. Г. Казначеев необхідними якостями в діяльності поліції вважають відповідальність, уважність і професійну зосередженість [14, с. 305].

Водночас Т. В. Шевченко стверджує, що втрата пильності під час виконання службових обов'язків є основною причиною загибелі або поранень працівників поліції [267, с. 93].

Поділяємо наведені науковцями позиції, однак вважаємо за потрібне акцентувати, що негативні явища, які створюють загрозу для життя та здоров'я поліцейського, відбуваються не лише під час виконання основних обов'язків. Слід констатувати, що певна група практичних працівників поліції – переважно працівники кримінального блоку, слідчі й патрульні поліцейські – має підвищений ризик отримання тілесних ушкоджень або навіть летальних випадків у позаробочий час. Зазначене безпосередньо пов'язано з їхніми функціональними обов'язками.

Очевидно, що специфіка служби накладає відбиток на особисте життя працівника органів НПУ. Наприклад, правоохоронець часто озирається, перевіряє, чи дотримується порядок у межах зони його дій; ніколи не сідає спиною до дверей у громадських місцях (кафе, ресторани тощо); оглядає магазини чи інші об'єкти, проїжджаючи повз них, з метою можливого виявлення грабіжника; слідкує за номерами автомобілів, оглядає зупинки маршрутних транспортних засобів тощо, – все це поліцейський здійснює як під час виконання службових обов'язків, так і в позаробочий час [112, с. 32].

Слід зазначити, що злочинний світ є підступним, він не зупиниться, доки не помститься своєму кривднику в особі поліцейського.

Аналіз випадків, пов'язаних з нападами на зазначену групу поліцейських, засвідчує, що найчастіше це відбувається в темну пору доби, під час повернення додому. Одним з найнебезпечніших місць для нападу на поліцейського є під'їзд. Здебільшого агресивно-небезпечні дії проти офіцера поліції позбавляють можливості викликати підкріплення або допомогу, тому йому доводиться самотійно протистояти нападу небезпечної, можливо,

озброєної, більш підготовленої, спритної та витривалої особи, а в деяких випадках, навіть групи осіб.

Однак запорукою вирішення небезпечних ситуацій є належний рівень підготовки, важливим елементом якої є зосереджений стан, уважність і пильність поліцейського.

Отже, комплексний принцип спрямований на забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виникнення нестандартних і критичних ситуацій (незалежно від часу та місця їх виникнення), а також гарантування його безпеки під час виконання його повсякденних завдань.

Завершальним принципом, який доцільно проаналізувати в межах запропонованої нами класифікації спеціальних принципів, є принцип професійної зрілості.

Г. Х. Яворська зазначає, що професійна зрілість як властивість особистості є основною психологічною передумовою її професійної майстерності та цілісною, відносно стійкою (усталеною) системою, пов'язаною з усвідомленням власного місця, ролі, функцій у професії, суспільстві та колективі [276, с. 32].

Професійна зрілість, стверджує К. Мітченко, – це вияв психологічної зрілості у професійній сфері, що складається зі стійкої професійної мотивації на досягнення успіху через професійний розвиток і самовдосконалення, сформованої професійної ідентичності, з набутих професійних знань, умінь, навичок і здібностей [148, с. 78].

Професійна зрілість фахівця, вважає Т. В. Комар, формується в процесі реалізації системи випереджальної підготовки у вищому навчальному закладі й передбачає готовність до безперервного професійного вдосконалення [103, с. 37].

Аналізуючи позиції науковців, зосередимо увагу на слушному твердженні А. І. Черкашина, який під професійною зрілістю особистості працівників поліції розуміє особисте, інтегроване утворення, яке охоплює особистісну, соціальну, емоційну й інтелектуальну зрілість, відповідний

рівень професійної ідентичності, що спонукають її до постійного саморозвитку й самодетермінації шляхом опанування провідних спеціальних компетенцій, яка починає формуватися під керівництвом досвідчених керівників і наставників [253, с. 446].

Поділяючи цю тезу, вважаємо за потрібне акцентувати, що запропонований нами принцип професійної зрілості безпосередньо пов'язаний з практичним досвідом поліцейського, який у ситуаціях з підвищеним рівнем загрози для життя та здоров'я виявляється у: 1) тактичних прийомах; 2) вербальному спілкуванні; 3) психологічній готовності; 4) можливості обрати безпечні заходи фізичного впливу.

Окремим аспектом є формування професійної зрілості як інструменту збереження життя та здоров'я поліцейського.

На первинних етапах формування поліцейської свідомості, передусім під час виконання надскладних і небезпечних завдань, контактів з кримінальними елементами, особами в стані сильного алкогольного чи наркотичного сп'яніння, озброєними особами тощо, малодосвідчені працівники Національної поліції України, покладаючись лише на теоретичні знання, припускаються помилок, які здебільшого призводять до нових випадків травмувань, поранень і навіть загибелі.

За таких обставин особливого значення набуває принцип професійної зрілості, який усуває наявні прогалини між теоретичною складовою та практикою, доповнюючи отримані під час навчання знання й навички неоцінним практичним досвідом.

Процесу становлення професіонала, його адаптації до службової діяльності, зазначає Т. І. Юрченко-Шеховцова, усебічно сприятиме допомога, що надається досвідченими членами колективу – колегами, керівниками підрозділів. Найбільше такої допомоги та підтримки потребує категорія поліцейських, які не мають певного досвіду роботи, адаптація яких до професії здійснюється під впливом професійного оточення та заходів правової соціалізації [275, с. 309]. Дослідник наводить дані математико-

статистичного аналізу, що підтверджують необхідність і дієвість надання молодим поліцейським допомоги та підтримки з боку більш професійних і досвідних працівників під час професійного становлення та адаптації до умов службової діяльності. Крім того, наявність у професійному оточенні людини (колеги, керівника) з певним практичним досвідом, яка є для недосвідченого працівника уважним і чуйним наставником, зможе його зорієнтувати у виборі оптимальних засобів вирішення складних фахових питань, прийнятті ефективних управлінських рішень у складних правових ситуаціях сьогодення [275, с. 311].

На нашу думку, реалізація зазначеного принципу є важливою складовою забезпечення особистої безпеки саме молодосвідчених представників Національної поліції України, де важливу роль відіграє інститут наставництва, який буде детально досліджено у наступному підрозділі.

Отже, підсумовуючи проаналізований у цьому підрозділі матеріал, доходимо висновку, що правові принципи, на яких побудовано діяльність правоохоронного органу, поділяються на загальну систему принципів, яка визначена в Законі України «Про Національну поліцію» і поширює свою дію на суспільство загалом, і спеціальну систему принципів, яка безпосередньо спрямована на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Удосконалення загальної системи принципів, що гарантує реалізацію права громадян на гідне ставлення до людської особистості та є одним із напрямів забезпечення найвищих міжнародних стандартів поліцейської діяльності, можливе шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства, а саме до Закону України «Про Національну поліцію». Доречно в цьому контексті зазначити, що спеціальна система принципів не має офіційного закріплення.

На нашу думку, зважаючи на її актуальність, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, вона також потребує офіційного закріплення

в нормативно-правових актах, які регламентують діяльність правоохоронного органу.

Серед першочергових заходів вважаємо за доцільне доповнити норми положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [197], а саме пункт 3 розділу 1 та викласти його у такій редакції: «Службова підготовка – система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності, в основу якої покладено спеціальну систему принципів».

У перспективі пропонуємо внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію» [201], зокрема розділ II «Принципи діяльності поліції» доповнити статтею 12¹ «Спеціальні принципи», зазначивши, що:

1. Поліція у своїй діяльності керується спеціальними принципами, які забезпечують збереження життя та здоров'я особового складу.

2. До спеціальної системи принципів належать принципи прикриття та контакту; превенції; переваги; комплексний принцип і принцип професійної зрілості.

1.4. Фактори та умови, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України

Створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади у вересні 2015 року стало вирішальним етапом у забезпеченні охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності, підтриманні публічної безпеки й порядку. Реформаторські зміни сприяли вирішенню багатьох внутрішніх проблемних питань системи, що зумовило підвищення рівня довіри населення до правоохоронної інституції. Однак застосовані заходи не охопили життєво важливе питання щодо забезпечення особистої безпеки поліцейських, оскільки статистичні дані щодо кількості

летальних випадків, поранень, а також випадків отримання різного роду тілесних ушкоджень і психічного розладу представників закону, у результаті протистояння агресивно налаштованим особам, не зазнали суттєвої зміни порівняно з попередніми роками.

Останні події в країні довели, що озброєність та агресивність кримінальних елементів, нелегальне розповсюдження незареєстрованої вогнепальної зброї та вибухонебезпечних пристроїв, психологічне перенавантаження цивільного населення, розширення поліцейських функцій до активної протидії диверсійно-розвідувальним групам країни агресора та виконання завдань у вигляді стабілізаційних заходів на деокупованих і прилеглих до них територіях сприяють розвитку негативної тенденції.

Слід зазначити, що, на думку О. Ю. Синявської, надскладні умови діяльності правоохоронців потребують розроблення, удосконалення і втілення в повсякденну практичну діяльність заходів щодо забезпечення особистої безпеки визначених суб'єктів [212, с. 13].

У межах досліджуваної проблематики дисертаційної роботи в цьому підрозділі цілком доречним буде зосередити увагу на науковій позиції відомого дослідника у галузі особистої безпеки працівників правоохоронних органів А. І. Суббота, який зазначає, що небезпечні умови – це одна з головних причин трагічних наслідків, їх не можна усунути з професійної діяльності працівників правоохоронних органів, бо соціальне й економічне напруження в суспільстві не зменшується, і активність злочинних елементів дуже висока [225, с. 28].

Слушним є твердження Т. Вайди про те, що успішність управління безпекою працівників органів Національної поліції України значною мірою залежить від знання та урахування факторів, що можуть підвищувати ймовірність виникнення небезпечних ситуацій у суспільстві, настання трагічних випадків під час виконання службових обов'язків і головних причин, що сприяють їх скоєнню [24, с. 433].

Аналогічної думки дотримується Ю. О. Михайлова, яка акцентує, що неможливо створити надійний механізм забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу поліції без визначення та вивчення основних небезпек, причин і факторів, які призводять до трагічних випадків під час виконання працівниками своїх професійних обов'язків [145, с. 156].

Для повного й точного аналізу питання щодо факторів та умов, які впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, доцільно з'ясувати зміст термінів «фактор» і «умова».

Отже, термін «фактор» у словнику української мови визначено як умову, рушійну силу будь-якого процесу, явища; чинник [244]. Водночас, згідно із законодавством України, фактор є суттєвою обставиною, яка впливає на виникнення небезпечної ситуації (ризик) [230].

Щодо терміна «умова», то в зазначеному словнику його визначено як обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь [243].

Отже, визначимо фактори й умови, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

У науковій літературі висвітлено чимало думок щодо факторів, які впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, а саме негативних і шкідливих, які впливають на життя, здоров'я та працездатність правоохоронців у різних умовах службової діяльності, а також у разі настання надзвичайних ситуацій, природного, техногенного, соціально-політичного та воєнного характеру [164, с. 12].

У теорії та практиці управління безпекою персоналу виокремлюють такі головні причини трагічних випадків із працівниками: випадковість, небезпечні умови діяльності, неналежна організація та взаємодія під час виконання професійних завдань, брак досвіду роботи, нерациональне використання сил і засобів оптимізації роботи й небезпечні дії з боку працівників [139, с. 265].

Зокрема, Ю. О. Михайлова зазначає, що основні фактори, під дією яких порушується безпека життєдіяльності поліцейських, доцільно розмежовувати на дві групи:

– перша – це фактори, що залежать від поліцейського: недосвідченість, недостатній рівень професійної підготовки, недбалість і безпечність, хибне сприйняття інформації, психоемоційне й фізичне перевантаження, переоцінювання власних сил і можливостей, неякісно проведені дії, порушення вимог дисципліни й законності;

– друга – фактори, які з ним безпосередньо не пов'язані: юридичні фактори, які полягають у недосконалому нормативно-правовому забезпеченні безпеки життєдіяльності поліцейського, а також організаційні фактори, спричинені слабкою або неякісною організацією навчально-методичного, науково-методологічного, кадрового, психолого-педагогічного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, соціально-правового забезпечення [145, с. 156].

Цілком обґрунтованою видається позиція авторського колективу навчального посібника «Тактико-спеціальна підготовка». Науковці виокремлюють фактори, які забезпечують особисту безпеку, а саме: 1) тактика поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку в небезпечних й екстремальних ситуаціях; 2) фізична й технічна підготовленість до ведення рукопашної сутички; 3) уміле використання предметів екіпіровки; 4) стійка навичка щодо застосування вогнепальної зброї; 5) професійно-психологічна підготовленість [228, с. 173].

Узагальнюючи погляди науковців щодо визначення факторів та умов, які впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, пропонуємо таку класифікацію: 1) нерозуміння ризиків і загроз самими поліцейськими, халатне ставлення до своєї особистої безпеки; 2) недостатній рівень службової підготовки; 3) недостатній рівень діяльності інституту наставництва; 4) недостатній рівень внутрішньої

взаємодії (відсутність або неповнота необхідної інформації та ін.);
5) недостатній рівень матеріально-технічного й ресурсного забезпечення.

1. Нерозуміння ризиків і загроз самими поліцейськими, недбале ставлення до своєї особистої безпеки є чи не головним фактором запропонованої нами класифікації, що впливає на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Проблема забезпечення особистої безпеки поліціантів залежить від якісної підготовки кадрового потенціалу. Адже кадровий потенціал правоохоронних органів – це найважливіший компонент ефективної правоохоронної діяльності [48, с. 41].

Професійна підготовка майбутніх працівників поліції – це соціальний і педагогічний процес, через який опосередковано виявляється соціальне замовлення на спеціаліста – фахівця правоохоронних органів, здатного ефективно виконувати завдання та функції, покладені на нього як представника закону, і водночас складна педагогічна, зокрема дидактична й організаційно-управлінська, проблема [277, с. 241–244].

Динамічне поповнення практичних підрозділів молоддю відбувається двома шляхами: перший – це система закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання; другий – система центрів первинної професійної підготовки. Слід зазначити, що обидві системи належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України та мають на меті забезпечення сфери правоохоронної та правозастосовної діяльності кваліфікованими фахівцями.

Нині питання неефективності освітнього процесу стало об'єктом вивчення у численних публікаціях, монографічній і навчальній літературі.

Це твердження обґрунтуємо за допомогою прикладів. Незадовільний рівень системи навчання представників закону безпосередньо пов'язаний із неспроможністю останніх повною мірою виконувати поліцейські функції [290, с. 129–136].

Основною причиною збільшення кількості випадків, коли поліцейські виявляються нездатними застосовувати вогнепальну зброю та протистояти правопорушникам у певній ситуації різного ступеня ризику, є недостатній рівень освоєння практичних навичок володіння вогнепальною зброєю, спеціальними й підручними засобами, а також недостатній рівень фізичної, психологічної підготовленості поліцейських до виконання цілеспрямованих дій, застосування табельної зброї та інших методів впливу на правопорушників у конкретній ситуації [107, с. 97–100].

Зауважимо, що авторський колектив навчального посібника «Особиста безпека поліцейського в умовах дії правового режиму воєнного стану» висвітлює алгоритми щодо збереження життя правоохоронців [163, с. 126].

Однак проблемним аспектом залишається той факт, що наявні методики проведення занять із вогневої підготовки здебільшого безнадійно застаріли та не відповідають вимогам XXI ст., і науково-педагогічному складу кафедр вогневої підготовки відомчих закладів вищої освіти необхідно в найстисліший строк розробити нові методики проведення занять. Такі методики мають ґрунтуватися на ретельно відібраному досвіді правоохоронних органів іноземних держав та новітніх розробках українських учених [262, с. 155]. Основною проблемою стрілецької підготовленості працівників є нестача практичних знань стосовно прийняття рішення щодо застосування вогнепальної зброї у різних ситуаціях [20, с. 26].

На нашу думку, нездатність і неготовність поліцейського в реальних ситуаціях використовувати й застосовувати вогнепальну зброю, спеціальні засоби та прийоми рукопашного бою, невдало обрана позиція, недотримання безпечної відстані між представником закону та підозрілою особою – усе це є результатом нерозуміння ризиків і загроз самими поліцейськими та їхнім недбалим ставленням до своєї особистої безпеки.

На жаль, ще фіксуються випадки, коли працівники гинуть або мають тілесні ушкодження внаслідок надмірної самовпевненості та необережності під час виконання службових обов'язків [10, с. 48].

Поділяємо наукову позицію авторського колективу під керівництвом В. Я. Покайчука, згідно з якою поліцейські здебільшого гинуть та отримують поранення через те, що самі порушують основні правила забезпечення особистої безпеки [174, с. 338].

Зокрема, поліцейські, які під час освітнього процесу нехтували:

- 1) теоретичними питаннями щодо отримання та здачі вогнепальної зброї та боєприпасів у спеціально обладнаній кімнаті чергової частини;
- 2) основними положеннями щодо застосування та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів;
- 3) алгоритмами щодо проведення затримання злочинців або правопорушників з використанням тактичних прийомів, прийомів рукопашного бою;
- 4) специфікою: а) проведення поверхневої перевірки; б) взаємодії з напарником; в) надягання кайданків;
- 5) особливостями конвоювання та спілкування зі специфічним колом осіб;
- 6) правовими засадами організації та діяльності Національної поліції України, – належать до категорії осіб із підвищеним ризиком отримання різного роду тілесних ушкоджень, поранень і виникнення летальних випадків унаслідок протистоянь агресивно налаштованим особам.

Зумовлено це тим, що в реальних, небезпечних умовах, за швидкого розвитку подій та психологічного тиску на поліцейського, у разі дефіциту часу, наявності лише лічених секунд на прийняття єдиного правильного рішення щодо застосування, використання вогнепальної зброї або спеціальних засобів як поліцейських заходів примусу, з урахуванням можливих наслідків своїх дій і відповідальністю за прийняте рішення, поліцейські визначеної категорії виявляються нездатними забезпечити власну безпеку та безпеку свого напарника.

Нерозуміння сутності практичної складової діяльності правоохоронного органу загалом опосередковано створюють небезпечні умови під час виконання поліцейських функцій.

На підтвердження цієї тези зауважимо, що проблема забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України є комплексною,

розв'язання якої залежить від рівнозначної взаємодії двох сторін. Першою стороною у цих відносинах є законодавець, до обов'язків якого належить розроблення та запровадження своєчасних нормативно-правових актів з чітко визначеними правами, обов'язками та гарантіями безпечної діяльності особового складу правоохоронного органу. Другою стороною є поліцейський, до обов'язків якого належить неухильне виконання визначених законодавцем приписів. Досягнення оптимального результату у вигляді зменшення показників щодо загибелі, поранення, травмування, каліцтва, психічного розладу, а також самогубства серед особового складу Національної поліції України можливе лише з дотриманням цього балансу.

З огляду на порушення цієї рівноваги у відносинах двох сторін, Р. В. Дмитрик акцентує, що відкритим залишається питання заходів щодо забезпечення особистої безпеки працівника поліції, а також законності його діяльності [52, с. 152].

На нашу думку, зазначена позиція засвідчує, що нині, окрім низки законодавчих прогалин, є безліч прикладів порушення цієї взаємодії саме з боку представників закону.

Одним з таких прикладів недбалості щодо власної безпеки є носіння вогнепальної зброї з використанням стегової кобури. Здебільшого це стосується патрульних поліцейських, адже виконання покладених на них обов'язків вимагає постійного носіння однострою та вогнепальної зброї.

Очевидно, що використання такого спорядження є певною частиною запозичення міжнародного досвіду й стандартів поліцейської діяльності. Зручність носіння та швидкий доступ до зброї є безумовними перевагами представників закону в екстремальних ситуаціях.

Проте використання такого виду поліцейського екіпірування, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, створює реальну небезпеку для життя та здоров'я правоохоронця та інколи навіть цивільних осіб.

Додатковим фактором, що посилює загрози для життя і здоров'я правоохоронця, під час виконання поліцейських функцій з використанням

настегнової кобури, є зазначена вище активна діяльність диверсійно-розвідувальних груп країни-агресора. Гіпотетична ситуація характеризується можливістю представників країни-агресора наблизитися до правоохоронця та здійснити напад. Зважаючи на жорстокість та агресивність злочинних елементів, поліціантам слід бути готовими до того, що після заволодіння вогнепальною зброєю її одразу буде застосовано проти них [125, с. 97].

Щодо гіпотетичних і теоретичних сценаріїв нападів на представників закону з метою заволодіння вогнепальною зброєю, слід зауважити, що після завершення дії правового режиму воєнного стану правоохоронна система постане перед викликом, пов'язаним з наявністю значної кількості осіб, що мають розвинені навички поводження з різними видами вогнепальної зброї. Особи різних категорій, зокрема, звільнені з місць позбавлення волі, які були засуджені за попередні кримінальні правопорушення, й особи із психічними захворюваннями становитимуть посилену загрозу щодо нападів на правоохоронців.

У пункті 3 розділу 4 Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю законодавець чітко визначив, що в однострої пістолет слід носити в кобурі з пістолетним ремінцем на надійно застебнутому поясному ремені, причому кобура має знаходитися спереду, з лівого або правого боку [192].

Тобто законодавець не надає можливості поліцейському використовувати стегову кобуру. Підтримуючи позицію законодавця, слід акцентувати, що кожна людина наділена цілком конкретним комплексом рухових можливостей, побудованих на елементарних суглобних і м'язових рухах [252, с 48].

Інакше кажучи, біомеханічні особливості рухового апарату людини дають змогу набагато швидше та з меншими зусиллями брати будь-які речі, що знаходяться перед нею. Тому, з тактичної позиції, поліцейський, який використовує стегову кобуру, втрачає біомеханічну перевагу, адже місцезнаходження правопорушника відносно представника закону надає

йому певні секунди, що під час поводження з вогнепальною зброєю можуть стати вирішальними.

2. Важливим фактором, що впливає на стан забезпечення особистої безпеки поліцейського, є недостатній рівень службової підготовки.

Зокрема, І. В. Власенко та М. О. Котелюх зазначають, що під час несення служби поліцейські піддаються діям безлічі факторів, які впливають на їхню боєздатність, життя та здоров'я. Відволікаючі чинники та ризик для життя і здоров'я можуть знизити ефективність виконання оперативних завдань або повністю припинити їх виконання. Зниження боєздатності та готовності до виконання оперативних задач, підвищення рівня травматизму серед особового складу Національної поліції передбачають впровадження та забезпечення комплексу заходів, серед яких – підвищення рівня професійної підготовки [33, с. 102].

Водночас О. О. Головацький акцентує, що в умовах протиборства з агресивно налаштованими правопорушниками у багатьох поліцейських виявлявся низький рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї). Це пояснюється низькою початковою підготовленістю осіб і відсутністю регулярних занять із тактичної та вогневої підготовки в системі службової підготовки [38, с. 139].

Д. В. Швець визначає, що службова підготовка відіграє колосальну роль у процесі підвищення професіоналізму поліцейських, однак нині якість навчання в процесі службової діяльності залишається на незадовільному рівні. Тому доцільно здійснити рішуче та глибоке реформування цього виду навчання поліцейських, перетворити його з «надокучливої формальності» на ефективний спосіб підвищення знань, умінь і майстерності поліцейських [263, с. 353].

На підставі аналізу численних думок щодо цієї проблеми в юридичній літературі, вважаємо, що однією з головних причин недостатнього рівня

службової підготовки є кваліфікація особи, яка залучена до проведення практичних занять.

Відповідно до пункту 5 розділу 3 Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, інструктор з особистої безпеки, зокрема позаштатний, – це особа, яка спільно з керівниками навчальних груп, а також самостійно проводить практичні заняття з вогневої, тактичної та фізичної підготовки в органах і підрозділах поліції та пройшла відповідний курс підготовки [197].

Слід зосередити увагу на цілком обґрунтованій позиції дослідника Д. В. Швеця, згідно з якою відповідальні за проведення занять часто не мають необхідних знань і навичок для того, щоб навчати особовий склад. І цілком логічно, що особа, яка сама не знає матеріал на високому рівні, не зможе правильно й ефективно донести його до навчальної групи [263, с. 351].

З огляду на це, можемо дійти висновку, що рівень проведення занять у системі службової підготовки актуалізує необхідність суттєвого її вдосконалення. Вагомою частиною поліпшення роботи системи підготовки загалом є підвищення рівня теоретично-практичних навичок інструкторів з особистої безпеки [133, с. 84]. Можливими шляхами досягнення поставленої мети можна визначити запозичення міжнародних практик і стандартів у сфері забезпечення особистої безпеки поліцейського у передових країн світу, які мають достатній досвід поліцейської діяльності. Далі на основі отриманих міжнародних програм підготовки провести навчання заздалегідь визначеної, необхідної кількості інструкторів, які будуть залучені до процесу навчання в системі службової підготовки.

Ураховуючи той факт, що підготовка інструкторів – це довготривалий процес, то на період її здійснення до проведення занять у системі службової підготовки слід залучати кваліфікованих науково-педагогічних працівників профільних кафедр закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

3. Наступним фактором запропонованої нами класифікації, який необхідно проаналізувати, є недостатній рівень діяльності інституту наставництва.

Передусім зауважимо, що оновлення практичних підрозділів шляхом залучення «учорашніх» випускників закладів вищої освіти є позитивним імпульсом функціонування правоохоронної системи. Мотивовані, теоретично та фізично підготовлені фахівці, розпочинаючи свою діяльність у лавах практичних підрозділів, стикаються з низкою нестандартних ситуацій, які відбуваються в умовах підвищеного психологічного навантаження та з високим ступенем ризику для життя й здоров'я, що, беззаперечно, є складовою частиною діяльності правоохоронної системи. У цих надскладних умовах забезпечити оптимальну адаптацію «учорашніх випускників» до умов несення служби можливо за наставництва більш досвідчених представників закону.

В. С. Березняк стверджує, що метою наставництва в Національній поліції є надання допомоги співробітникам (стажерам) щодо їх професійного становлення, а також формування кадрового ядра в органах, підрозділах і навчальних закладах системи МВС. Головні завдання наставництва – це, по-перше, адаптація до служби та закріплення стажерів, прискорення процесу професійного становлення, тобто розвиток здатності самостійно виконувати покладені на них функції; по-друге, наставництво передбачає прищеплення стажерам інтересу до правоохоронної діяльності, засвоєння кращих традицій службових колективів, поваги до прав і гідності людини, сумлінності, правової активності, свідомого й творчого ставлення до виконання службового обов'язку. Отже, важливо усвідомлювати значущість ролі наставництва в Національній поліції [13, с. 330].

Також основними завданнями наставництва можна визначити:

- 1) допомогу молодим працівникам в опануванні професійних знань і необхідних практичних навичок для самореалізації в професійній діяльності;
- 2) виховання у молодих працівників правосвідомості, осередком якої є

служіння народу України, вірність присязі, законність і дисциплінованість;
3) високу відповідальність за виконання службового обов'язку;
4) психологічну підготовленість [46, с. 66–67].

Окреслений різновид індивідуально-виховної роботи також сприяє цілеспрямованому формуванню та розвитку як професійних, так і особистих якостей, необхідних для безпечного виконання поліцейських функцій.

Однак нині інститут наставництва здебільшого є формальним і не виконує своїх ключових завдань, що призводить до нових випадків поранення та загибелі правоохоронців.

4. Наступне місце у запропонованій нами класифікації відведено недостатньому рівню внутрішньої взаємодії (відсутність або неповнота необхідної інформації та ін.).

Аналіз спеціальної літератури дав змогу констатувати, що недостатній рівень внутрішньої взаємодії є одним із факторів негативної динаміки (тенденції), яка фіксується останнім часом щодо забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Загалом поняття «взаємодія» у словнику української мови визначено як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [29].

На думку О. М. Бандурки, взаємодія – це комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів щодо виконання певних завдань у протидії злочинності спільними зусиллями [9, с. 140].

Автори підручника «Криміналістика» за редакцією П. Д. Біленчука визначають взаємодію як співпрацю суб'єктів правовідносин, здійснення якої необхідне для досягнення спільної мети й завдань [113, с. 276].

Потребує уваги також думка, що взаємодія є обов'язковою категорією для успішного здійснення будь-якої спільної діяльності [259, с. 267].

Узагальнюючи погляди науковців, слід зазначити, що сутність взаємодії полягає в тому, що кожен орган, підрозділ або конкретний працівник поліції

мають діяти максимально злагоджено та професійно, повністю реалізуючи свої потенційні можливості для досягнення спільної мети.

У контексті буденних поліцейських функцій практичних працівників поліції зауважимо, що ефективність та безпека їхньої діяльності побудовані на отриманні інформації з різних джерел, зокрема поточної інформації від колег, слідчого, оперативного чергового або дільничного офіцера поліції. Ця інформація є підґрунтям забезпечення особистої безпеки правоохоронців.

На основі отриманої інформації працівники поліції обирають найбільш ефективні та безпечні способи проведення превентивних поліцейських заходів або заходів щодо затримання підозрілих осіб. Також за умови достатнього обсягу поточної інформації можуть бути враховані можливі наслідки взаємодії поліцейського з агресивно налаштованими особами. Інакше кажучи, недостатня поінформованість поліцейського або структурного підрозділу загалом є запорукою виникнення негативних факторів, пов'язаних із життям та здоров'ям працівників правоохоронного органу.

Це твердження обґрунтуємо таким прикладом: 16 вересня 2010 року в м. Дніпропетровську (назва міста на момент події) на території автовокзалу затримана особа відкрила вогонь по патрульним, внаслідок чого один патрульний загинув, а інший був тяжко поранений [151].

Коментуючи зазначений приклад, маємо зауважити, що, окрім тактичних прорахунків та невмілого застосування вогнепальної зброї, негативним фактором окресленої ситуації стало отримання недостатньої кількості поточної інформації щодо затриманої особи. Очевидно, що відсутність візуального огляду правопорушника з боку представників закону, аналізу його поведінки, специфіки спілкування, місця розташування, залишення без належної уваги положення рук тощо створило передумови неможливості, із дотриманням заходів особистої безпеки, обрати безпечну відстань (позицію) і подальший ефективний спосіб проведення затримання.

Ще одним негативним прикладом недостатнього рівня внутрішньої взаємодії можна визначити такий: у ніч на 4 грудня 2016 року у с. Княжичі Київської області поліцією було організовано спецоперацію із затримання банди ймовірних грабіжників будинку. Проте внаслідок неузгодженості дій та недоліків планування під час її проведення між різними підрозділами поліції розпочалася стрілянина, унаслідок якої загинуло п'ять поліцейських [169].

Доходимо висновку, проведення зазначених заходів потребує не лише достатньої поінформованості представників закону, а й здатності відповідальної особи врахувати різноманіття факторів, які створюють загрозу для життя і здоров'я поліцейського.

Обґрунтовану позицію щодо сутності та ключових властивостей рівня організації заходів висловлює Ю. В. Ковбаса, який вважає, що керівникові підрозділу поліції необхідно враховувати певні особливості співпраці полісменів. Багато залежить від комплектування персоналу групи або наряду поліції, що заступає на службу. Ці аспекти пов'язані з внутрішніми психологічними особливостями кожного співробітника та механізмами взаємодії, що відбуваються всередині малих груп, до яких належить будь-який екіпаж поліції [93, с. 142].

Отже, важливість підвищення рівня внутрішньої взаємодії та виваженого, професійного підходу до проведення поліцейських заходів є очевидним фактом, необхідною умовою повноцінного, ефективного функціонування правоохоронного органу та фрагментом забезпечення особистої безпеки поліцейського.

5. Останнім фактором запропонованої нами класифікації є недостатній рівень матеріально-технічного та ресурсного забезпечення.

Т. В. Шевченко дотримується думки, що ступінь особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах є значно вищим, якщо він захищений якісним бронежилетом відповідного рівня захисту, озброєний сучасною зброєю, має ефективні спеціальні засоби. Широке застосування технічних

засобів у поліцейській службі багато в чому знижує ризик бути пораненим або вбитим і підвищує ефективність правоохоронної діяльності [267, с. 92].

Цілком обґрунтованою видається позиція Т. Матієнко, який акцентує, що аналіз даних свідчить про низький рівень матеріально-технічного забезпечення служб і підрозділів органів поліції. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення зумовлює ситуацію, коли правоохоронці вимушені забезпечувати результативність і безпечність своєї роботи в умовах, що не сприяють цьому [140, с. 230].

Не применшуючи значення зазначеного, маємо зауважити, що, на нашу думку, забезпечення особистої безпеки поліцейського залежить не лише від сучасного бронежилета, зброї або спеціально підготовленого автомобіля. Удосконалена нормативно-правова база та запропоновані міжнародними партнерами програми підготовки представників закону, з метою підвищення рівня ефективності діяльності та забезпечення особистої безпеки, потребують абсолютно нового підходу щодо комплектування структурних підрозділів. Інноваційні технології – це ключовий елемент, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, здатний забезпечити ефективний процес підготовки поліцейського щодо застосування та використання вогнепальної зброї, формування належного рівня можливостей представників закону протидіяти агресивно налаштованим особам, особам із холодною зброєю у руках, а також удосконалити практичну складову проведення превентивних поліцейських заходів. Водночас не можна залишати поза увагою і технічний стан приміщень, необхідних для реалізації запропонованих програм.

Змістовну думку з цього приводу має Д. В. Швець, який стверджує, що з метою забезпечення особистої безпеки представників закону виникає необхідність обладнати спортивні зали підрозділів поліції спеціальним килимом для боротьби (татамі), площею не менше ніж 45 кв. м і мати необхідний інвентар, до якого, як мінімум, входять манекен для боротьби, боксерські груші, боксерські рукавички, лапи тощо. У разі неможливості з об'єктивних причин обладнати таке приміщення на території підрозділу

доцільно в дні занять орендувати приватний тренувальний зал або зал іншої установи/організації, який відповідає зазначеним вимогам, для проведення занять з рукопашного бою [263, с. 340].

На думку дослідника, проблемним моментом фізичного виховання поліцейських часто є відсутність тренажерів та іншого необхідного приладдя для фізичного розвитку працівників. У тих підрозділах поліції, де неможливо з будь-яких причин обладнати свій власний спортивний зал, необхідно виділяти кошти на оренду приватних тренажерних залів у дні занять із фізичної підготовки [263, с. 341].

Отже, проблема матеріально-технічного забезпечення структурних підрозділів нині має широкий спектр потреб, на яких слід зосередити увагу. Очевидно, що забезпечення поліцейського спорядженням (сучасним шоломом, захисним жилетом і зброєю) без його належної професійної підготовки не зможе суттєво змінити загальний стан особистої безпеки представників закону.

Підбиваючи підсумки дослідження, здійсненого у цьому підрозділі, зауважимо, що створення Національної поліції України стало вагомим кроком на шляху забезпечення найвищих міжнародних стандартів поліцейської діяльності. Водночас наявність факторів та умов, які негативно впливають на стан забезпечення особистої безпеки поліціантів, засвідчує необхідність внесення змін і доповнень до нормативно-правової бази, покладеної в основу безпечного виконання поліцейських функцій. Швидкість та якість оновлення адміністративно-правових приписів прямо пропорційно впливає на кількість збережених життів працівників Національної поліції України.

Висновки до розділу 1

Дослідження загальної характеристики адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України уможливило такі висновки.

Встановлено, що основними видами небезпек у сфері професійної діяльності працівників Національної поліції України є: потенційна, уявна, провокована та реальна небезпека.

Обґрунтовано, що в реаліях сьогодення постає гостра потреба в доповненні наявної класифікації основних видів небезпек, що становлять загрозу для життя та здоров'я працівників Національної поліції України, таким видом небезпеки, як непередбачувана (внутрішня) небезпека.

Запропоновано авторський підхід до розуміння визначеної категорії, а саме: непередбачувана (внутрішня) небезпека – це безпечний перебіг закономірних подій, що відбувається до моменту умисного або неумисного порушення працівниками нормативно-правових актів (законів, постанов, наказів, інструкцій тощо), які регламентують діяльність Національної поліції України, без впливу зовнішніх негативних факторів на поліцейську діяльність, зміну якого за своєю суттю неможливо передбачити та врахувати.

Обґрунтовано особливості забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, до яких належать: 1) час; 2) місце; 3) досвід; 4) озброєність та оснащеність; 5) кількість особового складу; 6) рівень підготовки та за потреби – взаємодії з іншими структурними підрозділами або силовими структурами.

Запропоновано авторське визначення особистої безпеки поліцейського, згідно з яким це – комплекс превентивних заходів у вигляді поєднання адміністративно-правових приписів, тактико-спеціальних прийомів і професійно-психологічної підготовки, спрямований на визначення та усунення всіх видів небезпек з метою запобігання загибелі, пораненню,

травмуванню, каліцтву, психічним розладам, а також самогубствам серед особового складу Національної поліції України.

Зазначено, що як об'єкт адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки працівника поліції є складною специфічною системою внутрішньо- та зовнішньоорганізаційних суспільних відносин, яка регулюється відомчими нормативно-правовими актами, спрямована на мінімізацію ризиків і загроз життю та здоров'ю працівника поліції, включає спеціально створені підрозділи для її забезпечення, що наділені відповідним інструментарієм за окремим напрямом.

Правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України становить складну специфічну систему суспільних відносин, в основу якої покладено упорядковану структуру нормативно-правових приписів, метою якої є реалізація невід'ємного права на життя та здоров'я правоохоронців за дотримання чіткого балансу державних інтересів, що є необхідною складовою повноцінного функціонування громадянського суспільства.

Виокремлено групи нормативно-правових актів, які визначають правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: 1) європейські нормативно-правові акти, які ратифіковані вищим законодавчим органом з питань діяльності Національної поліції України; 2) законодавчі акти, що визначають правовий статус та призначення Національної поліції України; 3) акти Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; 4) нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України з питань, що стосуються виконання поліцейських функцій; 5) нормативні акти, які приймаються Національною поліцією України.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів Національного рівня.

Пропонується доповнити зміст Закону України «Про Національну поліцію», зокрема, частину 1 статті 45 «Застосування спеціальних засобів»

викласти в такій редакції: «Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку, а також для забезпечення особистої безпеки застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом».

Доведено потребу у внесенні змін до Закону України «Про Національну поліцію», а саме доповненні статті 34 «Поверхнева перевірка» частиною 8 такого змісту: «Поверхнева перевірка здійснюється в обов'язковому порядку з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні злочину або правопорушення, відповідно до цього Закону».

Доведено, що підпункт 1 пункту 5 розділу 1 варто викласти в такій редакції: «Підвищення рівня знань, умінь, навичок і професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки, а також забезпечення особистої безпеки поліцейського».

Запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема до частини 4 статті 43, де визначення «невідкладна медична допомога» слід замінити на визначення «домедична допомога». Крім того, пункт 4 частини 1 статті 18 «Основні обов'язки поліцейського» варто викласти в такій редакції: «Надавати домедичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я».

З'ясовано, що доцільно внести зміни до Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, зокрема підпункт 7 пункту 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, домедичної допомоги

особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я».

Архітектуру системи принципів діяльності Національної поліції України розглянуто через призму дворівневості, що включає загальну систему принципів, яка визначена в розділі II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію» та поширює свою дію на суспільство і спеціальну систему принципів, яка гарантує забезпечення особистої безпеки представників закону.

Аргументовано необхідність доповнення Закону України «Про Національну поліцію», зокрема розділу II «Принципи діяльності поліції», включивши до неї принцип гуманізму.

На підставі аналізу спеціальної системи принципів визначено таку їх класифікацію: 1) принцип прикриття та контакту; 2) принцип переваги; 3) принцип превенції; 4) комплексний принцип; 5) принцип професійної зрілості.

Встановлено, що принцип професійної зрілості виявляється в: 1) тактичних прийомах; 2) вербальному спілкуванні; 3) психологічній готовності; 4) можливості обрати безпечні заходи фізичного впливу та бути використаним як інструмент збереження життя і здоров'я поліцейських.

Запропоновано доповнити норми Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, а саме пункт 3 розділу 1 викласти в такій редакції: «Службова підготовка – система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності, в основу якої покладено спеціальну систему принципів».

У перспективі запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема розділ II «Принципи діяльності поліції» доповнити статтею 12¹ «Спеціальні принципи», зазначивши, що:

1. Поліція у своїй діяльності керується спеціальними принципами, які забезпечують збереження життя та здоров'я особового складу.

2. До спеціальної системи принципів належать: принцип прикриття та контакту, принцип превенції, принцип переваги, комплексний принцип, принцип професійної зрілості.

Обґрунтовано класифікацію факторів та умов, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, а саме: 1) нерозуміння ризиків і загроз власне поліцейськими, халатне ставлення до особистої безпеки; 2) недостатній рівень службової підготовки; 3) недостатній рівень діяльності інституту наставництва; 4) недостатній рівень внутрішньої взаємодії (відсутність або неповнота необхідної інформації тощо); 5) недостатній рівень матеріально-технічного та ресурсного забезпечення.

Доведено, що поліцейські, які під час освітнього процесу нехтували: 1) теоретичними питаннями щодо отримання й здачі вогнепальної зброї та боєприпасів у спеціально обладнаній кімнаті чергової частини; 2) основними положеннями щодо застосування й використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів; 3) алгоритмами щодо проведення затримання злочинців або правопорушників з використанням тактичних прийомів, прийомів рукопашного бою; 4) специфікою проведення поверхневої перевірки, взаємодії з напарником, надягання кайданків; 5) особливостями конвоювання та спілкування зі специфічним колом осіб; 6) правовими засадами організації та діяльності Національної поліції України, – належать до категорії осіб із підвищеним ризиком отримання різноманітних тілесних ушкоджень, поранень і виникнення летальних випадків унаслідок протистояння агресивно налаштованим особам.

Обґрунтовано, що недбалість поліцейських стосовно власної безпеки є додатковим фактором виникнення екстремальних ситуацій.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану

Зауважимо, що, згідно з Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [185].

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [202].

Слід погодитися з науковою думкою В. А. Трояна, який акцентує, що докорінні зміни, які відбуваються на теренах нашої держави, вимагають перегляду багатьох явищ, процесів, підходів до розуміння певних категорій,

які до цього часу або не розглядалися взагалі в межах адміністративно-правової науки, або не сприймалися науковою спільнотою [239, с. 12].

Окреслене обумовлює особливу актуальність багатостороннього та глибокого наукового опрацювання адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану.

Проаналізуємо сутність категорії «адміністративно-правові засоби». Зауважимо, що категорії «правові засоби» та похідна від неї «адміністративно-правові засоби» недостатньо повно визначені в правовій науці та юридичній термінології [36, с. 41].

Зокрема, як зазначає В. Т. Комзюк, аналіз чинного адміністративного законодавства та практики його застосування дає змогу визначити адміністративно-правові засоби як сукупність встановлених нормами адміністративного права прийомів і способів, за допомогою яких держава впливає на суспільні відносини в окресленій сфері з метою забезпечення дотримання порядку [104, с. 193].

Держава зацікавлена в тому, щоб у ній існував правопорядок, тому його встановлення, дотримання, посилення є одними з найбільш важливих завдань держави. Для цього державою створено низку засобів забезпечення правопорядку, серед яких – суспільні, політичні, економічні, релігійні й інші. Проте найбільш значущими є правові засоби забезпечення правопорядку, серед яких – адміністративно-правові [150, с. 157].

Своєю чергою О. А. Куций зазначає, що адміністративно-правові засоби – це передусім норми, які містяться в актах управління в конкретній сфері діяльності [119, с. 11]. Вони є необхідними для впливу на суспільні відносини. Чим різноманітніший арсенал цих засобів, тим різноманітнішим є вплив на суспільні відносини [233, с. 597].

На думку В. О. Іванцова, адміністративно-правові засоби в комплексі є одним з ефективних структурних елементів охоронної діяльності державних

органів, спрямованої на формування й розвиток суспільних відносин у різноманітних галузях [76, с. 3].

З огляду на це, можемо зробити висновок, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України – це система правових, технічних та інших засобів і заходів, які закріплено в нормативно-правових актах різної юридичної сили та спрямовано на мінімізацію ризиків для життя й здоров'я поліцейського під час виконання ним поліцейських функцій.

З'ясувавши сутність категорії «адміністративно-правові засоби», розглянемо питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. На нашу думку, забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану значно відрізняється від стандартних способів, методів, прийомів, а також наявних програм підготовки особового складу правоохоронного органу, покладених в основу безпечного виконання поліцейських функцій у мирний час.

Пояснюється це тим, що повномасштабне вторгнення країни агресора на територію нашої держави зумовило появу особливого порядку функціонування органів і підрозділів Національної поліції України, перед якими постала низка нових викликів, які не були притаманні їхній повсякденній діяльності [135, с. 162].

Важливим для дослідження окресленої проблематики також є підхід О. І. Безпалової, яка акцентує, що діяльність органів поліції в умовах правового режиму воєнного стану ускладнюється тим, що поліцейські виконують покладені на них обов'язки в умовах підвищеного ризику для життя та здоров'я [12, с. 26].

Своєю чергою А. О. Фолітар і М. В. Кривонос визначають, що особиста безпека поліцейського наразі є головним чинником успішного вирішення службових завдань, особливо в умовах воєнного стану. Дослідники слушно зауважують, що знання проблеми та врахування її негативних наслідків

допоможе поліцейському якісно виконувати покладені на нього службові обов'язки, вберегти життя й здоров'я [248, с. 171–172].

Отже, вважаємо обґрунтованим підхід до визначення розширеного переліку функцій, покладених на працівників Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Розглянемо наукові положення, висвітлені в періодичних виданнях юридичної літератури. Зокрема, на думку Д. С. Афоніна, в умовах дії правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної (громадської) безпеки й порядку на уповноважені органи й підрозділи Національної поліції України покладаються особливі вимоги щодо несення служби. До таких особливостей, наприклад, належить несення служби щодо забезпечення публічної (громадської) безпеки й порядку під час комендантського часу, в умовах активних бойових дій під час звільнення окупованих територій; на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп ворога; під час взаємодії з підрозділами Національної гвардії України та добровольчими формуваннями територіальної громади тощо [7, с. 226].

В умовах ведення активних бойових дій, що супроводжуються ракетними ударами, артилерійськими обстрілами, на думку О. С. Єлісеєвої, посилюється небезпека визначення потенційно вибухонебезпечних предметів (боєприпасів), що не здетонували. Серед завдань, що було покладено на поліцейських, слід виокремити й забезпечення огляду місця події, що піддалося дії вибухів від ворожих ударів. Як слушно зауважує дослідниця, така діяльність є максимально небезпечною та потребує спеціальних умінь і навичок, а також акцентує, що необхідним є додаткове технічне оснащення необхідними засобами та пристроями, що призначені для пошуку й знешкодження вибухонебезпечних предметів і речовин не лише спеціальними підрозділами, а й усіма поліцейськими, які попередньо повинні бути обізнаними з правилами користування ними [58, с. 293].

Цілком обґрунтованим є підхід О. І. Безпалової. Учена окреслює пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану, а саме: 1) фіксація та кваліфікація воєнних злочинів в Україні; 2) розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій; 3) розмінування територій і будівель; 4) охорона публічного порядку й забезпечення публічної безпеки; 5) виявлення випадків вчинення протиправних дій відносно дітей; 6) використання сучасних інформаційних технологій, систем і засобів захисту інформації; 7) психологічне забезпечення діяльності органів поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян [12, с. 27].

Проаналізуємо, як окреслене питання визначено на законодавчому рівні. Зокрема, відповідно до законів України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії режиму воєнного стану» від 15 березня 2022 року до додаткових повноважень поліцейських належить:

- організація роботи з надання, позбавлення й підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;

- застосування безпілотних літальних апаратів і спеціальних технічних засобів задля протидії їх застосуванню;

- зупинка транспортного засобу, якщо є інформація про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених [186].

Зосередимо увагу на тому, що працівники Національної поліції України продовжують виконувати свої функції й безпосередньо на лінії зіткнення: допомагають людям евакуюватися, рятують з-під обстрілів і доставляють місцевим мешканцям гуманітарну допомогу. Від початку повномасштабного російського вторгнення підрозділи поліції отримали й опрацювали понад 2 млн 100 тисяч повідомлень від громадян, розпочали майже 14 тисяч

кримінальних проваджень за фактами злочинів, учинених військовослужбовцями Російської Федерації, зареєстрували понад 53 тисячі кримінальних правопорушень, розпочали понад 550 кримінальних проваджень за колабораціонізм (90 осіб уже отримали повідомлення про підозру), затримали 779 осіб за підозрою в диверсійній діяльності, зафіксували майже 11 тисяч майнових злочинів, з яких понад 10 тисяч – крадіжки. Понад 2300 підозрюваних осіб встановлені. Зареєстровано понад 11 тисяч ДТП, у яких загинуло 444 особи. Заблоковано понад 2800 «ворожих інформканалів» із загальною аудиторією понад 23 млн користувачів [242].

З огляду на це, можемо виокремити додаткові функції, покладені на працівників Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану, а саме: 1) забезпечення публічної безпеки й порядку, зокрема й під час комендантської години; 2) несення служби на блокпостах; 3) виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп; 4) забезпечення огляду місця події, що піддалося ударам безпілотними літальними апаратами, крилатими або балістичними ракетами; 5) виявлення потенційно вибухонебезпечних предметів, боєприпасів, які не здетонували; 6) активна участь у рятуванні людей з-під завалів зруйнованих будівель і споруд, а також охорони майна, яке залишилося без догляду; 7) психологічна допомога цивільному населенню; 8) забезпечення найвищих міжнародних стандартів поліцейської діяльності на деокупованих і прилеглих до них територіях; 9) евакуація населення з небезпечних районів; 10) виконання поліцейських функцій безпосередньо на лінії зіткнення; 11) активна протидія незаконному розповсюдженню вогнепальної зброї та вибухових пристроїв.

Визначені нами функції поліцейських обумовлюють необхідність адаптування чинного законодавства з огляду на відповідні заходи, спрямовані на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. На нашу думку, одним із таких заходів може бути створення сучасної системи гарантій прав поліцейських, які безпосередньо залучені до забезпечення державного суверенітету.

З метою визначення загальних основ окресленого проекту проаналізуємо сучасні підходи науковців. Зокрема, В. Іванцов та В. Бахмат вважають, що поліцейські, які виконують завдання в небезпечних умовах, повинні мати доступ до спеціалізованих медичних і психологічних програм, які спрямовані на швидке й ефективне відновлення їхнього здоров'я. Законодавство в цій сфері має передбачати обов'язкове фінансування таких програм, щоб уникнути ситуацій, коли реабілітація є недоступною через брак коштів або ресурсів [80, с. 28].

Своєю чергою Д. А. Зінченко визначає програми, які передбачають: психологічну підготовку – отримання спеціальної підготовки щодо управління стресом, розвитку резильєнтності, емоційного самоконтролю та психологічного самозахисту; консультування та психологічну підтримку – надання можливості працівникам силових структур консультуватися з психологами й фахівцями з психологічної підтримки для обговорення стресових ситуацій та емоційних складнощів; людиноцентристський підхід до психологічного здоров'я особистості – важливо, щоб працівники відчували підтримку та розуміння від керівництва й колег [70, с. 131].

Також акцентуємо на важливості надання психологічної допомоги на рівні організації, що охоплює регулярні консультації з професійними психологами та проведення тренінгів для розвитку навичок управління стресом. Ці заходи сприяють стабілізації емоційного стану правоохоронців, що дає їм змогу ефективніше реагувати на виклики й забезпечувати громадський порядок навіть в умовах дії правових режимів [72, с. 72].

Психологічна стійкість та адаптація працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану є критично важливими чинниками для забезпечення стабільності правоохоронної системи загалом. Ефективне подолання травматичних стресорів можливе завдяки поєднанню індивідуальних технік саморегуляції, організаційної підтримки, систематичного навчання й розвитку культури психологічної взаємодопомоги [78, с. 28].

Зауважимо, що не всі науковці поділяють окреслений підхід, значна частина наукової спільноти зосереджена на фінансуванні й матеріально-технічному забезпеченні поліції. Зокрема, В. С. Шапіро пояснює це тим, що належне фінансове й матеріально-технічне забезпечення Національної поліції України є однією з умов ефективного та результативного виконання відповідних завдань і функцій [260, с. 71].

Одну з наявних проблем матеріально-технічного забезпечення висвітлено в науковому доробку М. В. Владимірова та В. В. Підгайної. Дослідники зазначають, що сучасні реалії, особливо на початку збройного нападу на Україну, вказали на недоліки щодо належного забезпечення, а також озброєння силових структур нашої країни [32, с. 67].

Авторський колектив під керівництвом Н. О. Прібиткової до видів матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України відносить: забезпечення озброєнням, боєприпасами, бойовою та іншою технікою, засобами зв'язку, криміналістичною, оперативною та організаційною технікою, транспортними засобами, речовим, господарським майном, спецодягом, казарменим інвентарем тощо [184, с. 34].

Зауважимо, що в умовах ведення активних бойових дій, ракетних обстрілів, дронівих атак і загалом виконання визначених нами поліцейських функцій, особливої актуальності набувають засоби індивідуального захисту правоохоронців, а саме – бронежилети різного класу й типу захисту, які розрізняються за способами носіння. Також до цієї категорії слід віднести поліцейські шоломи, які класифікуються за рівнем захисту, типом крою та призначенням.

Обґрунтованою видається позиція А. Г. Гончара, який акцентує, що система фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України потребує вдосконалення, у державному бюджеті мають бути передбачені кошти задля забезпечення правоохоронців [39, с. 65].

Розглянемо підхід законодавця щодо окресленого питання. Аналізуючи Закон України «Про Національну поліцію», зосередимо увагу на ст. 105, у

якій визначено фінансування й матеріально-технічне забезпечення поліції. Можемо констатувати, що законодавець визначає виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, комунальні та приватні підприємства як джерела можливого матеріально-технічного забезпечення органів поліції задля виконання повноважень [201]. Водночас про свою роль у цьому процесі законодавець взагалі не згадує. Також немає норми щодо необхідності додаткового матеріально-технічного забезпечення поліцейських, які залучені безпосередньо до забезпечення державного суверенітету.

У цьому контексті слід також розглянути ст. 62 зазначеного вище закону, яка регламентує гарантії професійної діяльності поліцейського. За результатами аналізу визначеної норми закону можемо констатувати, що законодавець гарантує забезпечення поліцейського лише належними умовами, необхідними для виконання покладених на нього службових обов'язків [201]. Водночас немає згадки про засоби, необхідні для виконання поліцейських функцій, а також додаткові засоби для поліцейських, які залучені безпосередньо до забезпечення державного суверенітету.

З огляду на це, пропонується доповнити зміст Закону України «Про Національну поліцію», зокрема п. 1 ч. 10 ст. 62 та викласти його в такій редакції: «Забезпечується належними умовами й необхідним засобами для виконання покладених на нього службових обов'язків. В умовах дії правових режимів усіма засобами, зокрема й засобами індивідуального захисту».

Ще одним заходом, спрямованим на збереження життя та здоров'я працівників поліції, які залучені до забезпечення державного суверенітету, може бути доопрацювання системи підготовки.

Розглянемо теоретичні напрацювання з цього питання. Зокрема, авторський колектив під керівництвом М. В. Владимірова акцентує, що від початку війни повноваження НПУ, фізичні та психологічні навантаження збільшилися на 80 %, тому що працівники поліції виконують безліч додаткових функцій [31, с. 214].

Водночас Д. А. Зінченко та М. І. Дерунов визначають одним з основних методів підготовки фахівців правоохоронних органів в умовах воєнного стану тренування на підвищення рівня фізичної та психологічної стійкості [71, с. 242].

Також у зв'язку з появою нових зразків зброї є необхідність створення програми підвищення кваліфікації працівників закладів освіти системи МВС, а саме інструкторів з вогневої підготовки, тактичної та спеціальної фізичної підготовки; підготовки нових актуальних керівних документів щодо виконання стрілецьких вправ з використанням сучасних зразків зброї та відповідного обладнання щодо психологічного загартування поліцейських під час їх навчання з метою досягнення максимальної підготовленості до несення служби в період воєнного стану [32, с. 68–69].

Обґрунтованою є позиція О. І. Бойко, яка акцентує, що впровадження сучасних технологій у систему підготовки поліцейських є важливим завданням, яке дає змогу підвищити ефективність діяльності поліції в умовах воєнного стану [19, с. 289].

Своєю чергою, Д. Тінін виокремлює такі основні напрями застосування сучасних технологій у підготовці поліцейських:

– використання віртуальної реальності та доповненої реальності для відпрацювання практичних навичок. Віртуальна реальність дає змогу створювати реалістичне середовище для відпрацювання бойових дій, що забезпечує більш ефективне навчання поліцейських. Доповнена реальність надає можливість додавати додаткову інформацію до реального світу, що може бути корисним для навчання поліцейських тактики та методів протидії тероризму;

– використання безпілотних літальних апаратів для спостереження та ведення бойових дій. Безпілотні літальні апарати дають змогу отримувати інформацію про обстановку на місцевості без ризику для життя поліцейських. Вони також можуть використовуватися для ведення бойових дій, наприклад, для знищення цілей або доставки вантажів;

– використання роботизованих систем для виконання небезпечних або складних завдань. Роботизовані системи можуть використовуватися для розмінування, знешкодження чи знищення вибухових пристроїв або проведення спеціальних операцій;

– використання штучного інтелекту для оптимізації роботи поліції в складних ситуаціях. Штучний інтелект може використовуватися для аналізу інформації, прогнозування розвитку подій і прийняття рішень у складних ситуаціях, наприклад, під час бойових дій або масових заворушень [236, с. 101–103].

Також дослідник слушно зауважує, що така діяльність в умовах воєнного стану має низку переваг, а саме:

– підвищення ефективності навчання поліцейських. Сучасні технології надають можливість створювати більш реалістичні умови для навчання;

– зменшення ризику для життя поліцейських. Безпілотні літальні апарати та роботизовані системи дають змогу поліцейським виконувати завдання без ризику для життя;

– покращення безпеки громадян. Сучасні технології надають можливість поліцейським ефективно протидіяти тероризму й іншим загрозам громадській безпеці [236, с. 101–103].

З огляду на це та підтримуючи необхідність запровадження сучасних технологій у процес підготовки працівників Національної поліції України, вбачаємо за необхідне доповнити норми положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», а саме р. 1 п. 6, таким видом підготовки, як технологічна.

Водночас зауважимо, що окреслені поліцейські функції, які передбачають збереження життя та здоров'я як правоохоронців, так і цивільного населення, пов'язані з найбільш суворим заходом примусу – застосуванням вогнепальної зброї. У контексті забезпечення особистої безпеки поліціантів в умовах дії правового режиму воєнного стану

підтвердження важливості застосування вогнепальної зброї також висвітлено в науковій літературі. Представимо деякі з них.

Зокрема, як акцентує В. П. Тимофєєв, застосування вогнепальної зброї в умовах воєнного стану є важливим питанням безпеки поліцейського та забезпечення громадського порядку [232, с. 352].

Своєю чергою Є. С. Зеленський зазначає, що вогнева підготовка необхідна для забезпечення високої бойової готовності підрозділів поліції, а зброя застосовується для захисту інтересів держави, дотримання прав і свобод громадян, охорони громадського порядку й безпеки правоохоронців [67, с. 123–124].

Слушним, на нашу думку, є твердження І. П. Катеринчука, який зауважує, що законодавець в умовах воєнного стану передбачив можливість застосування вогнепальної зброї і цивільними особами [86, с. 280].

Водночас вважаємо, що окреслена позиція законодавця є дещо дискусійною. З одного боку, отримання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї задля відсічі та стримування збройної агресії проти України в період дії воєнного стану цивільним населенням є показником незламного духу й невідкореності українського народу. Однак у контексті нашого дослідження значне збільшення одиниць (зокрема й незареєстрованої вогнепальної зброї) у різних верствах цивільного населення за певних умов може бути фактором появи нових випадків травмувань, поранень і загибелі правоохоронців.

Основним видом вогнепальної зброї в органах і підрозділах Національної поліції України є зброя зупиняльної дії. Це пов'язано з тим, що поліцейський, який застосовує вогнепальну зброю у виняткових випадках, повинен зупинити протиправні дії правопорушника, зберігши життя йому та оточенню.

Проте водночас, з огляду на нові реалії діяльності правоохоронного органу, така тенденція почала змінюватися. Події 2014 року, а саме початок антитерористичної операції на сході нашої країни, обумовили формування нових, небезпечніших умов діяльності працівників правоохоронного органу.

Зауважимо, що офіційно антитерористичну операцію на сході України було розпочато у зв'язку з подальшим ускладненням ситуації у сфері національної безпеки внаслідок тривалого втручання Російської Федерації у внутрішні справи України, а також з метою нейтралізації зумовлених цим загроз національній безпеці України [3, с. 43].

Водночас подальше повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну зумовило появу абсолютно нового рівня загрози для особистої безпеки поліцейських, що вплинуло як на заходи, так і на засоби реалізації конституційного права на життя й здоров'я поліціантів.

Зокрема, одним із таких засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах дії режиму воєнного стану є перехід від використання й застосування напівавтоматичної зброї зупиняльної дії (пістолет) до автоматичної убивчої зброї (автомат). Отримання автоматичної зброї (автомат) для виконання покладених на працівника поліції обов'язків, з одного боку, підвищує рівень захисту поліцейського, з іншого – вимагає від правоохоронця належного рівня теоретичних знань і практичних навичок щодо поводження із непритаманним для його повсякденної діяльності видом озброєння.

Констатуємо, що недбале або необережне поводження зі зброєю, неналежний рівень практичних навичок швидкісної та влучної стрільби, а також прогалини в нормативно-правових актах, які регламентують поводження з вогнепальною зброєю, потребують кардинального переосмислення й доопрацювання.

Аналіз змісту нормативно-правових актів щодо поводження з вогнепальною зброєю засвідчує, що Інструкція з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828, містить таке поняття, як «табельна вогнепальна зброя» [191]. Водночас в Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 1 лютого

2016 року № 70, законодавець використовує інший термін, зокрема «вогнепальна зброя» [192].

Таку юридичну прогалину пропонується усунути шляхом внесення змін до Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828, зокрема, термін «табельна вогнепальна зброя» замінити на «вогнепальна зброя».

У контексті окресленої проблематики нашого дослідження розглянемо ще деякі сучасні погляди наукової спільноти. Зокрема, Т. П. Мінка зазначає, що для того щоб органи Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок і безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб ця діяльність була належним чином організована. Для цього, з огляду на оперативну обстановку, соціальні, політичні й економічні умови, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях (на кшталт, захоплення будівель органів влади, особливо важливих об'єктів, заручників тощо). У зв'язку з цим необхідно зосередити увагу на здійсненні ретельного планування дій поліцейських у таких ситуаціях [147, с. 10].

Аналогічної думки дотримуються Д. С. Афонін та А. В. Боксгорн, акцентуючи, що виконання обов'язків в умовах режиму воєнного стану передбачає належне ефективне управління та координацію алгоритмів дій у певних ситуаціях, розрахунку сил і засобів, матеріально-технічного забезпечення тощо. Але управління силами й засобами Національної поліції України під час забезпечення публічної (громадської) безпеки й порядку є неможливим без відповідної підготовки, основою якої є ефективне планування [7, с. 226–227].

Аналізуючи зазначені вище положення, зауважимо, що в такому плануванні визначаються сили й засоби, склад зведеного загону, додаткові сили та засоби, резерви, варіанти посиленого несення служби, підвищена готовність особового складу, бойова готовність, схеми зв'язку, конкретні виконавці та їхні обов'язки, календарний графік виконання заходів на той чи інший варіант розвитку особливих подій. До плану додаються оперативні карти, схеми збору особового складу в разі тривоги, основні й запасні місця дислокації, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами. У плані також вказуються підстави й порядок уведення його в дію. Заздалегідь розроблені планові заходи, випробувані на практичних заняттях з особовим складом, максимально наближені до реальної оперативної обстановки, є запорукою ефективної діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного стану. Типові плани багаторазового використання надають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, вибору оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану [91, с. 67].

Крім цього, слухним, на нашу думку, є твердження А. І. Суббота, який зазначає, що з метою вдосконалення особистої захищеності працівників правоохоронних органів необхідно передбачити: розробку принципів, мети, змісту, форм і методів роботи щодо профілактики, мінімізації, компенсації та корекції можливих фізичних, психічних, соціальних відхилень у працівників правоохоронних органів; вивчення несприятливих факторів і небезпечності в їхній діяльності, визначення можливостей суспільства, держави, певних інститутів з їх мінімізації, компенсації та корекції їх впливу на розвиток особистості працівника; надання допомоги правоохоронцям щодо корекції самосприйняття та самоусвідомлення в питаннях особистої безпеки. Дослідник зауважує, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів України полягають у комплексному застосуванні заходів: політично-правового, організаційного,

медико-психологічного, соціального, фізичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного характеру з метою максимально ефективного підтримання рівня безпеки діяльності правоохоронних органів та їх працівників [226, с. 86].

На думку Т. В. Шевченка, адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах полягають у комплексній діяльності як самих працівників, так і спеціально уповноважених суб'єктів (державних органів, посадових осіб) щодо здійснення правових, управлінських і тактичних заходів забезпечення особистої безпеки, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення й усунення небезпечних ситуацій для життя, фізичного та психічного здоров'я працівників, які виникають у процесі несення ними служб і обумовлені передусім впливом джерел підвищеної небезпеки, що сприяє мінімізації професійного ризику під час несення служби поліцейськими [266, с. 7].

У цьому контексті зазначимо, що з метою запобігання травмуванню й загибелі працівників Національної поліції України під час правового режиму воєнного стану забезпечення їх особистої безпеки має ґрунтуватися на основних видах службової підготовки [134, с. 117].

Аналогічної думки дотримується Ю. А. Хатнюк, акцентуючи, що надзвичайна складність забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників поліції [250, с. 140].

Своєю чергою В. О. Іванцов та А. О. Дмитренко доводять, що успішне виконання завдань із забезпечення громадського порядку в прифронтових регіонах вимагає від поліції високого рівня підготовки, використання сучасних методів спостереження, аналітичної роботи й технологічних засобів [79, с. 30].

Дискусійним вважаємо твердження М. В. Співака, який зауважує, що вдосконалення сучасної системи забезпечення особистої безпеки поліцейських може охоплювати два основні напрями: нормативно-правовий

та організаційно-управлінській. Нормативно-правовий полягає в узгодженні чинного законодавства нашої держави з відповідними соціальними стандартами та гарантіями, усуненні тих прогалин і перешкод, що чинять негативний вплив на стан безпеки й захищеності поліцейських. Щодо організаційно-управлінського напрямку забезпечення особистої безпеки поліцейського, його можна розглядати як систему науково-методологічних, навчально-методичних, кадрових, психологічних, матеріально-технічних та інших заходів, спрямованих на усунення небезпечних для життя, здоров'я, честі, гідності й недоторканості [221, с. 137].

На нашу думку, зазначене вище твердження, попри його ґрунтовність, має бути доповнене. Акцентуємо, що в контексті забезпечення особистої безпеки поліцейського, незалежно від дії правових режимів, удосконалення чинного законодавства ґрунтується на наявності негативних наслідків тих подій, які уже відбулися. Тобто пропозиції щодо внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють правоохоронну діяльність, ґрунтуються на статистичних даних щодо випадків поранень, травмувань, психічних порушень або загибелі правоохоронців. Вважаємо, що «осучаснення» законодавчих положень має передбачати аналітично-інформаційну роботу, тобто внесення змін до законодавства має відбуватися до настання екстремальних ситуацій за участю працівників Національної поліції України.

З огляду на це, вважаємо доречним доповнити запропонований М. В. Співаком підхід щодо вдосконалення сучасної системи забезпечення особистої безпеки поліцейських, додавши до нього аналітично-інформаційний напрям, який охоплює такі складові: 1) прогнозування; 2) планування; 3) порівняння; 4) аналіз; 5) імітація; 6) відтворення; 7) корегування.

Отже, можемо дійти висновку, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану є системою правових, технічних та інших

засобів і заходів, які закріплені в нормативно-правових актах різної юридичної сили та спрямовані на мінімізацію ризиків для життя й здоров'я поліцейського під час виконання останнім поліцейських функцій.

Запропоновано внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема п. 1 ч. 10 ст. 62 викласти в такій редакції: «Забезпечується належними умовами й необхідним засобами для виконання покладених на нього службових обов'язків. В умовах дії правових режимів усіма засобами, зокрема й засобами індивідуального захисту».

Доцільно доповнити норми положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», а саме р. 1 п. 6, таким видом підготовки, як технологічна.

Також обґрунтовано доцільність внесення зміни до Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828, зокрема термін «табельна вогнепальна зброя» замінити на «вогнепальна зброя».

Отже, основними адміністративно-правовими засобами забезпечення особистої безпеки працівників поліції нині є:

- 1) чинне законодавство, яке потрібно адаптувати до оновлених функцій поліції та передбачити відповідні заходи її забезпечення (безпеки);
- 2) створити сучасну систему гарантій прав поліцейських, які залучені безпосередньо до забезпечення державного суверенітету;
- 3) переглянути систему підготовки працівників поліції, які залучені до забезпечення державного суверенітету;
- 4) переглянути норми матеріально-технічного забезпечення працівників поліції.

2.2. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру

Загальна концепція розширення масштабів діяльності людини, а саме створення нових потенційно небезпечних об'єктів, з одного боку, сприяє забезпеченню нагальних потреб людини, з іншого – призводить до підвищеного рівня небезпеки.

Об'єкти, на яких використовуються або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії [198].

Зазначимо, що аварія – це небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення й призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання та транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище [97].

Основним небезпечним фактором використання таких речовин у виробничому процесі є можливість порушення нормального функціонування потенційно небезпечних об'єктів. Особливої актуальності окреслена проблема набуває в умовах ведення активних бойових дій, які супроводжуються артилерійськими обстрілами, ударами безпілотними літальними апаратами, крилатими або балістичними ракетами. Використання країною агресором повітряного простору задля атак на потенційно небезпечні об'єкти може призвести до виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Повне й точне розкриття цього питання потребує чіткого визначення використовуваних термінів (понятійного апарату). З огляду на те, що в

попередньому підрозділі було визначено сутність адміністративно-правових засобів, з'ясуємо зміст терміна «надзвичайна ситуація техногенного характеру». Для цього проаналізуємо тлумачення терміна «надзвичайна ситуація».

Зокрема, у Національному класифікаторі ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій» зазначено, що надзвичайна ситуація – це порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, зокрема епідемією, епізоотією, епіфітотією, пожежею, що призвело (може призвести) до виникнення великої кількості постраждалих, загрози життю та здоров'ю людей, їх загибелі, значних матеріальних утрат, а також до неможливості проживання населення на території чи об'єкті, ведення там господарської діяльності [89].

Надзвичайна ситуація, вважає О. А. Мельниченко, – це повне або часткове унеможливлення життєдіяльності на певній території чи акваторії внаслідок негативного впливу подій техногенного, природного, соціального чи військового характеру, що призводить до значних соціальних, економічних, екологічних і політичних втрат, мінімізація яких можлива за умови належного реагування органів публічного управління [142, с. 169–170].

Зауважимо, що надзвичайні ситуації класифікують за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків. Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, виокремлюють такі види надзвичайних ситуацій: 1) техногенного характеру; 2) природного характеру; 3) соціального характеру; 4) воєнного характеру [89].

Водночас залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків, виокремлюють

такі рівні надзвичайних ситуацій: 1) державний; 2) регіональний; 3) місцевий; 4) об'єктовий [89].

Розглянемо визначення терміна «надзвичайна ситуація техногенного характеру». Відповідно до положень національного класифікатора ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій», надзвичайна ситуація техногенного характеру – це порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті внаслідок транспортної аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин, раптового руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічних аварій тощо [89].

Зазначимо, що, згідно із Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану», за умов стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій, епізоотій, що становлять загрозу життю та здоров'ю населення, може бути введено надзвичайний стан. Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях під час виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю та здоров'ю громадян, або в разі спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства й передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування, відповідно до цього Закону, повноважень, необхідних для відвернення загрози й забезпечення безпеки та здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади й органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина

та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [203].

Визначивши всі необхідні складові задля ґрунтовного дослідження окресленої проблематики, зосередимо увагу на аналізі сучасних наукових підходів. Зокрема, на думку Є. І. Бакутіна, питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час надзвичайних ситуацій техногенного характеру є наразі вкрай актуальним. В умовах надзвичайної ситуації техногенного характеру, спонтанності її розвитку й непередбачуваності наслідків першочергового значення набуває неухильне дотримання особистої безпеки працівника поліції задля успішної реалізації покладених на нього функцій [8, с. 56].

Аналогічної думки дотримується Є. О. Шиленко, зазначаючи, що найбільш складним завданням для органів внутрішніх справ є комплекс заходів, який стосується особистої безпеки працівників під час виконання службових завдань в умовах надзвичайних ситуацій. У типових планах, які розроблені на випадок дій у надзвичайних ситуаціях, має бути описано питання особистої безпеки працівників, залучених до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [271, с. 176].

З огляду на це, слід передусім визначити види загроз для життя та здоров'я правоохоронців, з якими останні можуть зіткнутися в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Зокрема, авторський колектив під керівництвом Н. В. Рашкевич, досліджуючи попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру в зоні бойових дій, виокремлює такі основні види небезпек, як:

– хімічне забруднення (обумовлено впливом вибухових речовин і боєприпасів, руйнуванням і пошкодженням об'єктів видобування, транспортування, зберігання нафтопродуктів);

– біологічне забруднення (обумовлено порушенням санітарних умов, що спричиняє поширення бактерій, вірусів та інших патогенних мікроорганізмів у ґрунті та, відповідно, у ґрунтові води);

– фізичне забруднення (обумовлено впливом фрагментів будівельних матеріалів зруйнованих будівель і споруд, що можуть потрапити в ґрунт і вплинути на його якість і, відповідно, на якість ґрунтових вод);

– термічні впливи (вибухи й пожежі під час бойових дій можуть призвести до значних термічних впливів на ґрунт, що може змінити фізичні та хімічні властивості ґрунту та призвести до його подальшого забруднення і, відповідно, ґрунтових вод) [291, с. 215].

Аналіз зазначеного підходу засвідчує, що дослідники залишили поза увагою такий вид забруднення, як радіаційний.

Особливу небезпеку для людей і навколишнього середовища, як зазначає М. І. Стеблюк, становлять радіаційно небезпечні об'єкти, а саме аварії на них, до яких належать атомні електростанції, підприємства з виготовлення й переробки ядерного палива, підприємства утилізації радіоактивних відходів, науково-дослідні організації, які працюють з ядерними реакторами, тощо [223, с. 66–67].

Своєю чергою Д. Г. Холкін та О. С. Смольський акцентують, що основними вражаючими факторами таких аварій є радіаційне опромінення та радіоактивне забруднення [251, с. 83].

Радіоактивне забруднення навколишнього середовища в разі аварій на АЕС – це основний фактор, який впливає на стан здоров'я й умови життєдіяльності людей на територіях, що зазнали забруднення. У результаті аварій, коли захисні бар'єри виявляються зруйнованими, з реакторів у зовнішнє середовище можуть викидатися з потоками пари газоподібні радіоактивні елементи: радіоактивні благородні гази, радіонукліди йоду й цезію, усе це може супроводжуватися масштабними пожежами [227, с. 148].

Обґрунтованою є думка В. М. Лапіна, який зауважує, що радіоактивне забруднення навколишнього середовища діє на людину шляхом зовнішнього та внутрішнього опромінення, зазначаючи, що зовнішнє опромінення – це опромінення внаслідок радіоактивного забруднення місцевості, а внутрішнє опромінення виникає, якщо вживати продукти харчування й воду, які

забруднені радіонуклідами. Дослідник слушно зауважує, що нині ніхто не застрахований від впливу наслідків аварії чи будь-якої іншої аварії на об'єктах атомної промисловості. Навіть сотні й тисячі кілометрів від АЕС не можуть бути гарантією безпеки [121; 231].

З огляду на зазначені наукові думки, констатуємо, що запропонована авторським колективом під керівництвом Н. В. Рашкевич класифікація може бути доповнена таким видом небезпеки, як радіаційна.

Отже, можемо дійти висновку, що основними видами загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру є: 1) хімічне забруднення; 2) біологічне забруднення; 3) фізичне забруднення; 4) термічні впливи; 5) радіаційне забруднення.

Дослідивши основні види загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, визначимо адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки останніх. Для цього проаналізуємо сучасні наукові підходи з окресленої проблематики.

О. А. Мельниченко та О. М. Сіненко доводять, що для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру держава має реалізувати комплекс адміністративних, економічних, нормативно-правових та організаційних заходів, кожний з яких потребує належного ресурсного й методологічного забезпечення, а також відповідного планування [143, с. 118].

Своєю чергою В. Г. Фатхутдінов у контексті забезпечення безпеки визначає такі функції, як організація, прогнозування, взаємодія, контроль і планування [245, с. 28], зосереджуючи увагу на останньому.

Водночас О. Г. Фролова акцентує, якщо можна спрогнозувати настання й розвиток особливих умов або якщо вони є очікуваними, то розробляються типові плани, відповідно до яких здійснюється підготовка поліцейських і організовується матеріально-технічне забезпечення органів поліції [249, с. 113].

З огляду на це, можемо дійти висновку, що важливим елементом збереження життя та здоров'я працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру є етап планування дій особового складу правоохоронного органу.

Зауважимо, що авторський колектив під керівництвом В. В. Сокурєнко визначає систему планування в органах поліції, яка складається з трьох видів планів: загальних, спеціальних та індивідуальних [5, с. 270].

Підтримуючи запропоновану структуру, зазначимо, що на етапі загального планування визначаються: 1) загальна кількість особового складу, який має бути залучений до ліквідації наслідків небезпечної події; 2) перелік необхідних засобів індивідуального захисту правоохоронців; 3) необхідна кількість спеціального обладнання, техніки; 4) поліцейські функції; 5) алгоритми евакуації цивільного населення та матеріальних і культурних цінностей; 6) відповідальні особи; 7) резерви; 8) розташування пунктів медичного профілю; 9) алгоритми ротації особового складу; 10) різномірівневі алгоритми взаємодії; 11) способи зв'язку; 12) графічне відображення маршрутів та усіх життєво необхідних локацій; 13) заходи відновлювального характеру.

Щодо спеціального планування, то, з огляду на види загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України, з якими останні можуть зіткнутися в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, воно має передбачати: 1) відповідне екіпірування; 2) забезпечення засобами індивідуального захисту, транспортними засобами; 3) заздалегідь визначені маршрути евакуації особового складу, шляхи входу й виходу до епіцентру події з визначеними пунктами управління й пунктами медичного профілю (мапи); 4) проведення інструктажів, доведення додаткової інформації щодо поточної ситуації; 5) можливість безперебійної комунікації (зв'язку); 6) безпечну тривалість перебування в епіцентрі події; 7) чітко визначений перелік функцій для кожного конкретного підрозділу, особи; 8) безпосередньо рекомендовані й нерекomenдовані дії в епіцентрі події.

Зазначимо, що, виконуючи заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, зокрема техногенного характеру, на зараженій сильнодіючими отруйними речовинами території, особовий склад Національної поліції України має чітко знати, розуміти й виконувати алгоритм дій, спрямований на запобігання ураження хімічними, біологічними або радіоактивними видами небезпечних речовин, а саме:

- рухатися швидко, але не бігти й не підіймати пилюку;
- виходити із зони зараження убік, перпендикулярний руху вітру;
- не притулятися до будинків і не торкатися навколишніх предметів;
- не наступати на рідини, калюжі або порошкоподібні розсипи невідомих речовин;
- не залишатися на перших поверхах і в підвалах, обходити балки, яри, де можлива більша концентрація сильнодіючих отруйних речовин;
- не знімати засоби індивідуального захисту до розпорядження штабу цивільної оборони або виходу із зони зараження [121, с. 214].

Етап індивідуального планування має передбачати урахування біологічної відповіді людського організму на опромінення, а саме: 1) вік людини; 2) наявність хронічних захворювань; 3) тривалість перебування в зоні радіаційного опромінення; 4) радіочутливість клітин; 5) доза опромінення та її потужність.

Досліджуючи виконання поліцейських функцій в епіцентрі події, зосередимо увагу на засобах і заходах, які є необхідними задля забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Зокрема, авторський колектив навчального посібника «Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій» акцентує, що в разі виникнення техногенної аварії або катастрофи хімічні речовини здатні потрапляти в організм людини через органи дихання, шлунково-кишковий тракт чи шкіру. Тому поліцейські, залучені до ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру, обов'язково повинні бути

екіпіровані комплектом спеціального одягу й засобів індивідуального захисту у складі: засобів захисту шкіри, органів дихання та зору (халат, бахіли, респіратор (протигаз) або одноразова марлева маска, гумові рукавички, окуляри відкритого й закритого типу тощо), спеціальними приладами для виявлення й попередньої ідентифікації радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів, індивідуальними дозиметрами, радіометричними й дозиметричними приладами, експрес-тестами для визначення небезпечних речовин, сертифікованими у відповідному порядку [51, с. 70].

Для захисту очей можна використати протипилові захисні окуляри. До підручних засобів захисту шкіри належать накидки й плащі з прогумованої тканини. Можна також використати спортивні, робочі, шкільні костюми (штани, куртка). Для захисту рук використовуються рукавиці, а для захисту ніг – гумові чоботи, черевики на товстій підошві [256, с. 87].

Під час проведення ліквідації залучені особи використовують протигази, респіратори, костюми Л-1. Одягати та знімати їх можна лише в спеціально відведених місцях. Після завершення робіт необхідно пройти дозиметричний контроль для визначення ступеня ураження засобів індивідуального захисту, шкіри, потім пройти санітарну обробку. На ураженій території заборонено їсти, пити, лежати й сидіти на землі [121; 231].

Зосередимо увагу на тому, що правоохоронці, відійшовши за межі визначеної зони можливого ураження, знімають спеціальний одяг, засоби індивідуального захисту, рукавички й кладуть їх у поліетиленовий пакет. Останніми знімаються рукавички, після чого проводиться перевірка наявності забруднення на відкритих частинах обличчя, рук і тіла й одягу радіаційними, хімічними небезпечними речовинами. Відкриті частини обличчя, рук і тіла обробляються побутовими засобами санітарної обробки. За необхідності здійснюється часткова санітарна обробка [195].

З огляду на це, вважаємо слушною розробку довідників для працівників Національної поліції України щодо рекомендованих і

нерекомендованих дій у епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Також вважаємо необхідним унесення змін до тематичних плавнів, які покладені в основу проведення занять у системі службової підготовки працівників Національної поліції України, а саме: чітко визначити години (кількість практичних занять) для відпрацювання рекомендованих і нерекомендованих дій у епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Представимо доробок А. Касумової та М. Юнацького, які, досліджуючи досвід країн ЄС у підготовці поліції під час надзвичайних ситуацій та криз, зауважують, що організація підготовки поліцейських у надзвичайних і кризових умовах демонструє прогресивний та адаптивний підхід до викликів сучасної безпеки. Інтеграція симуляційних технологій, навчання за сценаріями, спільні навчання з військовими й прикордонними службами, а також сильний акцент на міжвідомчій координації значно покращили оперативну готовність правоохоронних органів у Європейському Союзі [85, с. 270].

На адаптивності як факторі професійної ефективності поліцейських у кризових ситуаціях акцентує і Т. Шумейко, виокремлюючи не лише здатність змінювати свої тактики чи стратегії реагування, а й уміння ухвалювати оптимальні рішення за обмежених ресурсів та в умовах інформаційного дефіциту. У кризових ситуаціях, коли необхідно діяти швидко, здатність поліцейського миттєво оцінити ситуацію, ухвалити рішення та адаптуватися до нових умов є життєво важливою. Науковець зауважує, що важливим складником адаптивних стратегій є розвиток стресостійкості, тобто здатності ефективно працювати в умовах високого фізичного та психологічного навантаження, а також підтримувати емоційну рівновагу, що дає змогу уникати помилок, які можуть негативно вплинути як на хід операції, так і на безпеку правоохоронців [272, с. 212].

Своєю чергою Є. О. Шиленко, досліджуючи заходи особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС) України під час ліквідації наслідків аварій техногенного походження, пропонує в підрозділах, які планують залучати до рятувальних і відбудовних робіт на прилеглих хімічних об'єктах, заздалегідь створити запаси промислових засобів захисту органів дихання (фільтруючих та ізолюючих протигазів) і шкіри (загальновійськові захисні комплекти, легкі захисні костюми) на особовий склад аварійних команд, якими забезпечений виробничий персонал відповідних підприємств. Але, використовуючи ізолюючі протигази, слід пам'ятати про те, що перебування в ньому обмежується часом активної дії регенеративних патронів. Чим інтенсивніше навантаження, тим коротший час застосування [271, с. 177–178].

Ми поділяємо твердження авторського колективу під керівництвом В. М. Логвиненка, який виокремлює комплексний підхід як ключовий елемент готовності до діяльності в умовах надзвичайних ситуацій [124, с. 350].

Окреслена комплексність, на думку авторського колективу під керівництвом В. В. Сокурєнко, може охоплювати: 1) створення системи оперативного управління органами поліції в особливих умовах; 2) оперативне планування дій органів поліції в особливих умовах; 3) матеріально-технічне забезпечення та медичне обслуговування особового складу органів поліції в разі дій в особливих умовах; 4) навчання поліцейських дій в особливих умовах, що здійснюється в процесі службової підготовки працівників Національної поліції України [5, с. 270–271].

Водночас, як ми встановили, процес підготовки правоохоронця триває протягом усього строку служби та його можна умовно розділити на два етапи. Першим етапом підготовки поліцейського визначено освітній процес у системі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та системі центрів первинної професійної підготовки. Другий етап – це проведення занять у системі службової підготовки [287, с. 26].

З огляду на те, що заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру є специфічним видом функціональних обов'язків працівників Національної поліції України, формування основ їх безпечної діяльності безпосередньо відбувається на другому етапі підготовки, відповідно до положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [197].

Аналіз цього нормативно-правового документа засвідчує, що за якісну підготовку особового складу до дій у надзвичайних ситуаціях, зокрема техногенного характеру, відповідає такий вид службової підготовки, як загальнопрофільна підготовка. Законодавець визначає її як комплекс заходів, спрямований на набуття та вдосконалення поліцейським знань, умінь і навичок, необхідних для формування психологічної надійності та стійкості, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях, а також надання домедичної допомоги під час виконання службових завдань [197].

Аналізуючи такий підхід законодавця, зауважимо, що визначення поняття «готовність до дій у надзвичайних ситуаціях» є доволі абстрактним. Зазначене зумовлено тим, що надзвичайні ситуації класифікують за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків, а також об'ємом ресурсів необхідних для ліквідації їх наслідків. З метою детального роз'яснення нашої думки представимо декілька прикладів надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Зокрема, вночі 6 червня 2023 року внаслідок підриву російськими окупантами Каховської гідроелектростанції спричинено масштабну надзвичайну ситуацію техногенного характеру. До зони надзвичайної ситуації потрапили 180 населених пунктів Дніпропетровської, Миколаївської та Херсонської областей. Там проживало орієнтовно 875 тисяч людей. Щонайменше 34 особи загинули, ще 28 осіб – отримали поранення. Безвісти зниклими вважаються 39 осіб. З підтоплених районів вивезли майже чотири тисячі людей. Майже 700 тисяч українців залишилися без доступу до питної води. До ліквідації наслідків надзвичайної ситуації техногенного характеру

щоденно залучалося понад дві тисячі осіб, три сотні одиниць техніки й понад сотня плавзасобів [73].

Водночас іншим прикладом надзвичайної ситуації техногенного характеру є катастрофа, що сталася 26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній електростанції. Вибух призвів до викиду близько 300 млн радіонуклідів у навколишнє середовище з активної зони станції та спричинив радіоактивне зараження 53,4 тис. кв. м території України. 189 тис. га орних земель та 157 тис. га лісів стали непридатними для обробки через високий рівень радіоактивного забруднення, десятки тисяч людей, зокрема працівники правоохоронних органів, брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, значна частина яких одержала серйозні дози опромінення, що призвели до настання летальних випадків [44, с. 16].

Такі приклади надзвичайних ситуацій техногенного характеру значно відрізняються одна від одної за своїми рівнями й видами загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України. Також суттєво відрізняється і виконання поліцейських функцій в епіцентрах подій.

Водночас констатуємо, що нині проведення занять у системі службової підготовки не передбачає урахування класифікації негативного явища, його рівнів і загроз для життя та здоров'я правоохоронців. Також поза увагою залишено й видозмінність поліцейських функцій, які мають свою специфіку під час виконання рятувально-відновлювальних робіт. На нашу думку, цей фактор суттєво впливає на якість забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Отже, пропонуємо підрозділам професійного навчання, а саме відповідальним працівникам, під час розроблення тематичних планів, які покладено в основу проведення занять із загальнопрофільної підготовки, яка здійснюється в системі службової підготовки працівників Національної поліції України, зважати на класифікацію, рівні й види загроз для життя та

здоров'я правоохоронців, а також специфіку виконання поліцейських функцій в епіцентрах подій.

Проаналізуємо й систему управління силами та засобами ОВС в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Аналіз положень наукової літератури засвідчує, що нині є значна кількість думок і підходів щодо визначеного напрямку. Зосередимо увагу на деяких із них.

Зокрема, слухним вважаємо наукову позицію С. О. Кузніченка, який, досліджуючи управління ОВС в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного та природного характеру, зазначає, що основними завданнями органів внутрішніх справ у період підготовки до дій у надзвичайних умовах є: планування заходів із захисту працівників ОВС, їхніх сімей, а також заарештованих і затриманих від шкідливих факторів надзвичайних ситуацій; забезпечення й підтримання в належному стані готовності підрозділів ОВС; вивчення особовим складом прийомів і методів діяльності в умовах надзвичайної ситуації; створення матеріальної бази підрозділів ОВС для безперервного та стійкого функціонування; створення системи безперервного стійкого управління ОВС в умовах надзвичайної ситуації [116, с. 68]. Розширюючи підхід дослідника щодо специфіки управління органами й підрозділами Національної поліції України в сучасних умовах, розглянемо наукові засади, сформульовані Ю. М. Сенчихіним, який зазначає, що з початку військової агресії Російської Федерації проти України ліквідація надзвичайних ситуацій на об'єктах цивільної інфраструктури в умовах постійних обстрілів набула особливостей в організації, управлінні й оперативному реагуванні [211, с. 455].

Загальне управління організацією та проведенням заходів і робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, відновлювальних робіт здійснює залежно від рівня й характеру походження надзвичайної ситуації Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого

самоврядування, суб'єкти господарювання, на адміністративній території або території яких сталася надзвичайна ситуація [117, с. 136].

На думку В. О. Іванцова, окрему роль у цьому процесі відіграють адміністрації, які можуть створюватися у визначених регіонах з метою координації дій правоохоронних органів та інших державних структур. Вони отримують повноваження щодо ухвалення обов'язкових для виконання розпоряджень, регулювання економічних процесів, залучення ресурсів для забезпечення оборони й підтримки громадського порядку. Це дає змогу забезпечити централізоване управління та швидке реагування на загрози в критичних ситуаціях та обумовлене злагодженою взаємодією правоохоронних структур та органів державної влади, які відповідають за підтримання стабільності й безпеки в суспільстві [75, с. 20].

Представимо також науковий підхід М. М. Козяра, який акцентує, що складність надзвичайних ситуацій, зокрема техногенних, нині вимагає одночасного, негайного, узгодженого й оперативного залучення необхідної кількості висококомпетентних фахівців, спроможних до швидкого реагування для протидії аваріям і подолання їх наслідків. Це диктує потребу їхньої підготовки до співпраці та взаємодії в процесі виконання аварійно-рятувальних робіт [98, с. 202].

Зазначимо, що взаємодія між підрозділами під час виконання спільних заходів із запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, пожежі й небезпечні події здійснюється: 1) на державному рівні (між апаратом Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), апаратом центрального органу управління Національної поліції України та головним органом військового управління Національної гвардії України); 2) на регіональному рівні (між територіальними органами ДСНС, територіальними органами Національної поліції України та органами військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України); 3) на місцевому рівні (між підрозділами ДСНС, відділами (відділеннями) у

районах, містах, районах у містах Національної поліції України та військовими частинами Національної гвардії України) [193].

Причому формами взаємодії між органами Національної поліції України, ДСНС та Національною гвардією України є: а) обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж і небезпечних подій у різних регіонах країни; б) проведення спільних оперативних нарад керівництва ДСНС та Національної поліції України та командувачем (заступниками) Національної гвардії України, керівників територіальних органів ДСНС з керівниками територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України та оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України; в) здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації, що розробляються на регіональних і місцевих рівнях; г) проведення спільних навчань і тренувань; д) здійснення інших заходів, передбачених чинним законодавством [193].

Серед форм взаємодії з органами виконавчої влади згаданий вище авторський колектив під керівництвом В. В. Сокурєнко виокремлює такі: 1) планування та реалізація спільних заходів; 2) підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства; 3) обмін інформацією, необхідною для реалізації повноважень суб'єктів взаємодії; 4) інші форми (проведення спільних нарад, спільна участь у робочих групах, комісіях тощо) [5, с. 347].

У цьому контексті зауважимо: у попередньому розділі дослідження було визначено, що забезпечення особистої безпеки поліцейського не завжди залежить від рівня його підготовленості й особистих якостей. Належний рівень взаємодії між поліцейськими може значно впливати на їхню безпечну діяльність, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

На нашу думку, під час ліквідації наслідків небезпечних подій, на забрудненій хімічними, біологічними або радіоактивними видами речовин території, використовуючи комплекти спеціального одягу й засоби індивідуального захисту, кожен поліцейський зобов'язаний постійно

спостерігати за діями своїх напарників, у разі вияву щонайменших ознак ураження небезпечними речовинами – негайно надати потерпілому необхідну допомогу в найкоротший строк. Вид і межі необхідної допомоги працівник правоохоронного органу визначає самостійно, з огляду на фактори й умови, які сприяли виникненню небезпечного стану його напарника.

Осіб, які отримали високі дози радіації, необхідно негайно доставити в лікувальні заклади, адже лікування променевої хвороби – одна з найскладніших проблем сучасної медицини [121; 231].

Акцентуємо, що надвисокі дози радіації, отримані ліквідаторами наслідків надзвичайної події за короткий проміжок часу перебування в зоні радіаційного опромінення, а також від можливого контакту з радіоактивними предметами або матеріалами, призводять до серйозних наслідків, а саме: погіршення стану здоров'я, опіків, гострої променевої хвороби, численних патологічних змін в організмі, що можуть виявлятися протягом тривалого часу, і навіть генетично передаватися наступним поколінням.

Отже, закріплення в нормативно-правових актах можливостей щодо проходження заходів реабілітаційного характеру є певною гарантією прав поліцейських, які безпосередньо були задіяні до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Узагальнюючи, можемо дійти висновку, що надзвичайні ситуації техногенного характеру зумовлюють особливу небезпеку для життя та здоров'я працівників Національної поліції України. Основними видами загроз для правоохоронців в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру є хімічне, біологічне, фізичне, радіаційне забруднення, а також термічні впливи. Перспективними напрямками в контексті забезпечення особистої безпеки правоохоронців вбачаємо: 1) розроблення довідників для працівників Національної поліції України щодо рекомендованих і нерекomenдованих дії в епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру; 2) врахування підрозділами професійного навчання, а саме відповідальними працівниками, під час розроблення тематичних

планів, які покладені в основу проведення занять із загальнопрофільної підготовки, яка здійснюється в системі службової підготовки працівників Національної поліції України, класифікації, рівнів і видів загроз для життя та здоров'я правоохоронців, специфіки виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, а також необхідної кількості годин (практичних занять) для відпрацювання рекомендованих і нерекomenдованих дій у епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру; 3) нормативно-правове закріплення можливостей щодо проходження заходів реабілітаційного характеру для поліцейських, які безпосередньо були задіяні до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Зазначимо, що до адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру належить:

1) планування дій особового складу на випадок надзвичайної ситуації техногенного характеру;

2) внесення змін і доповнень до системи професійної підготовки правоохоронців;

3) розроблення довідників для працівників Національної поліції України щодо рекомендованих і нерекomenдованих дій у епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру;

4) забезпечення чіткої системи управління особовим складом правоохоронного органу у випадку надзвичайної ситуації техногенного характеру;

5) належний рівень різнорівневої взаємодії;

6) нормативно закріплена система медичних гарантій для осіб, які безпосередньо були задіяні до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

2.3. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру

Переважаюча більшість сучасних принципів діяльності людини є згубною для навколишнього природного середовища (довкілля). Зміна статистичних властивостей кліматичної системи безпосередньо пов'язана зі значним збільшенням кількості промислових підприємств і паливно-енергетичних комплексів, які призводять до забруднення атмосфери важкими металами й токсичними вуглеводнями, водночас стічні води хіміко-металургійних, металообробних і машинобудівних заводів є основним джерелом забруднення водойм і ґрунтів.

Антропогенні зміни клімату вже збільшили частоту й інтенсивність багатьох екстремальних погодних і кліматичних явищ у всіх регіонах світу. Зокрема, 2021 року було зафіксовано руйнівні екстремальні погодні й кліматичні події, зокрема надзвичайна спека в Північній Америці й паводки в Західній Європі. Ще складніша ситуація була на Піренейському півострові, де температура доходила до 47 °С, а від спеки померли понад тисяча людей.

Зауважимо, що у звітах про глобальний клімат за 2022–2023 роки, опублікованих Copernicus Climate Change Service та Всесвітньою метеорологічною організацією, зазначено, що 2022 рік був роком екстремальних ситуацій з побиттям багатьох температурних рекордів і постійним підвищенням концентрації парникових газів в атмосфері. Окреслені зміни призвели до того, що Європа стала свідком найбільшої за всю історію лісової пожежі, одного з найбільш дощових років, сильної спеки й широкомасштабних руйнівних повеней. Ці події підтверджують руйнівні наслідки глобального потепління у світі [282].

Виникнення природних небезпек, акцентують В. М. Курепін та В. С. Іваненко, є переважно неконтрольованим процесом. Водночас є низка антропогенних чинників, що зумовлюють виникнення природних небезпек і

посилюють їх негативні наслідки. До них належать: 1) збільшення неконтрольованого техногенного впливу на навколишнє середовище; 2) аномальні зміни параметрів біосфери, атмосфери, гідросфери й літосфери; 3) нераціональне розміщення об'єктів народного господарства в зонах потенційної небезпеки; 4) неналагодженість систем моніторингу природного середовища; 5) низька достовірність прогнозування; 6) відсутність або поганий стан захисних споруд [118, с. 17].

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, кліматичні зміни впливають і на нашу країну, що виявляється в надвисоких температурах і погодних катаклізмах [178].

З огляду на той факт, що зміна статистичних властивостей кліматичної системи характеризується виникненням надзвичайних ситуацій природного характеру та, відповідно, становить значну небезпеку для всього оточення, зокрема й працівників Національної поліції України як складової частини механізму забезпечення рятувально-відновлювальних робіт, окреслення адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру набуває особливої гостроти й актуальності.

Зокрема, зазначає М. Є. Вакуленко, катастрофи природного характеру є непослідовними. Вони в короткий час можуть зруйнувати великі житлові території, що може спричинити голод, появу різних хвороб у населення. Останнім часом надзвичайні ситуації природного характеру (землетруси, повені, зсуви) мають тенденцію до посилення їх руйнівної сили [26, с. 138].

Своєю чергою В. В. Павленко, досліджуючи надзвичайні ситуації природного характеру в Україні, зауважує, що в середньому кожного року їх фіксується понад 70 випадків [165, с. 30].

Отже, розгляд питання про адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру слід почати зі з'ясування змісту й сутності категорії «надзвичайна ситуація природного

характеру». Зауважимо, що в попередніх підрозділах уже було досліджено поняття адміністративно-правового регулювання, а також розкрито сутність терміна «надзвичайна ситуація».

Зокрема, згідно з національним класифікатором ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій», надзвичайна ситуація природного характеру – це порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, пов'язане з небезпечним геофізичним, геологічним, метеорологічним або гідрологічним явищем, деградацією ґрунтів чи надр, пожежею в природних екологічних системах, зміною стану повітряного басейну, інфекційною захворюваністю й отруєнням людей, інфекційним захворюванням свійських тварин, масовою загибеллю диких тварин, ураженням сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо [89].

Водночас природне явище, що діє зі великою руйнівною силою, заподіює значну шкоду території, на якій відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, завдає матеріальних збитків, визначають як стихійне лихо [97].

За природою їх виникнення виокремлюють такі стихійні лиха:

1. Тектонічні (літосферні) – пов'язані з процесами, які відбуваються в надрах землі, до них належать: а) виверження вулканів; б) землетруси.
2. Топологічні (геологічні та гідрологічні) – пов'язані з процесами, які відбуваються на поверхні землі, до них належать: а) лавини; б) зсуви; в) обвали; г) провалювання земної кори; д) повені; е) цунамі; ж) селі; и) снігові лавини.
3. Метеорологічні (атмосферні) – пов'язані з процесами, які відбуваються в атмосфері, до них відносять: а) зливи; б) урагани; в) смерчі; г) блискавки; д) снігопади; е) ожеледі; ж) заметілі; и) спеку; к) лісові пожежі; л) тайфуни.

Акцентуємо, що в разі виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру (стихійних лих) працівники Національної поліції України першими отримують інформацію та прибувають на місце події. Тому від їх

швидких, професійних і злагоджених дій залежить об'єм та якість наданої необхідної допомоги постраждалим особам.

Зауважимо, що у випадку стихійного лиха значних масштабів держава може оголосити в певних районах режим надзвичайного стану. Цей особливий правовий режим передбачає обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина, водночас суттєво розширює перелік обов'язків і повноважень працівників Національної поліції України. Водночас відбувається процес переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності.

В Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності, затвердженій наказом МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560, зазначено, що посилений варіант службової діяльності – це комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами й засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки та порядку в повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо [196].

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією природного характеру наслідків, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків, посилений варіант може бути оголошено як для всіх працівників органів Національної поліції України, так і для окремого її органу або підрозділу.

Зазначимо, що метою введення посиленого варіанта службової діяльності є усунення загрози життю чи здоров'ю громадян, повернення належних умов життя й діяльності людей, нормалізація оперативної обстановки та відновлення правопорядку, створення умов для повноцінного функціонування органів державної влади, а також органів місцевого

самоврядування, на окремій території чи об'єкті, де оголошено особливий правовий режим або сталася надзвичайна ситуація природного характеру.

Визначимо перелік функцій, покладених на працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.

Зокрема, зауважує І. Д. Казанчук, працівники Національної поліції України інформують ДСНС на державному, регіональному й місцевому рівнях про ознаки загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж і небезпечних подій; надають у межах, визначених законом, послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги; у межах повноважень, передбачених законом, організовують і здійснюють заходи щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф і ліквідації їх наслідків; уживають заходів щодо забезпечення публічної безпеки й порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, інших публічних місцях; регулюють дорожній рух та здійснюють контроль за додержанням правил дорожнього руху, його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; здійснюють супроводження транспортних засобів; уживають усіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної й медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я; здійснюють контроль за додержанням вимог режиму радіаційної безпеки в спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяють забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості; уживають заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе, установлюють особу за невпізнаним трупом; надають допомогу

органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування у відселенні людей з місць, небезпечних для проживання, проведенні евакуації населення; беруть участь у здійсненні карантинних заходів під час епідемій та епізоотій; надають дозвіл підрозділам оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на доступ на територію об'єктів Національної поліції України для запобігання виникненню або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж і небезпечних подій; здійснюють інші заходи, передбачені законодавством [84, с. 284–285].

Зосередимо увагу й на тому, що під час залучення поліцейських до заходів реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій вони мусять організовано та якісно виконувати не лише правоохоронні (поліцейські) функції, а й такі завдання, які пов'язані з проведенням аварійно-рятувальних робіт, наданням першої домедичної допомоги постраждалим, своєчасне виявлення інших супутніх загроз (наприклад, витік газу, неконтрольовані джерела електричного струму, аварійний стан технологічних конструкцій чи будівель тощо) [28, с. 166].

У цьому контексті проаналізуємо наказ МВС України від 31 жовтня 2016 року № 1129 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [194], у якому визначено, що під час реагування на надзвичайні ситуації, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацювання й уведення в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або під час виконання визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконання завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період, працівники Національної поліції України виконують «спеціальні службові завдання». Окрім іншого, до них належить:

- 1) охорона публічної безпеки й порядку в громадських місцях, місцях

масового перебування населення, на евакуаційних пунктах, маршрутах евакуації та в районах (пунктах) розміщення евакуйованого населення; 2) охорона матеріальних і культурних цінностей у разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф і ліквідації їх наслідків, а також під час проведення евакуації; 3) дотримання в межах компетенції спеціальних режимів перевезень автомобільними дорогами й режимів допуску до зон надзвичайних ситуацій і районів проведення антитерористичних заходів, а також супроводження аварійно-рятувальної та іншої спеціальної техніки до осередків зон надзвичайних ситуацій; 4) охорона режимно-обмежувальних і карантинних зон навколо осередків радіоактивного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження, районів проведення антитерористичних операцій, під час ліквідації їх наслідків, а також обмеження у встановленому порядку допуску населення до небезпечних зон; 5) планування та здійснення заходів із забезпечення безпеки дорожнього руху та регулювання дорожнього руху на маршрутах евакуації; 6) надання допомоги місцевим органам державної влади й органам місцевого самоврядування в проведенні відселення людей з місць, небезпечних для проживання; 7) посилення охорони й уведення в дію (за необхідності за окремим наказом) планів оборони адмінбудівель органів і підрозділів поліції [194].

На нашу думку, діяльність працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру слід розглядати, умовно виокремивши першочергові й додаткові поліцейські функції.

До першочергових функцій належать: 1) рятування людей; 2) надання домедичної допомоги постраждалим особам; 3) забезпечення доступу до портативних електричних систем, мобільного інтернету та телефонної мережі; 4) розподілення продуктів харчування, медикаментів і предметів першої необхідності серед цивільного населення; 5) надання психологічної допомоги; 6) інформування населення щодо поточної ситуації та консультування з приводу подальших дій; 7) участь у відселенні людей з

місць небезпечних для проживання; 8) організація та реалізація заходів евакуаційного характеру; 9) охорона майна; 10) обмеження доступу та встановлення пропускового режиму на територію, де сталася надзвичайна ситуація природного характеру; 11) посилення охорони громадського порядку й безпеки; 12) запровадження заходів особливого характеру з метою отримання інформації щодо визначення кола осіб, які не здатні за своїми фізичними можливостями, через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; 13) здійснення карантинних заходів або інших обов'язкових санітарно-протиепідемічних заходів; 14) регулювання дорожнього руху; 15) виконання комплексу робіт щодо постраждалих об'єктів і ліквідація наслідків стихійного лиха (розбирання завалів тощо); 16) взаємодія з органами місцевого самоврядування; 17) недопущення підвищення рівня криміногенної обстановки.

Натомість додаткові поліцейські функції слід розглядати в контексті негативних змін і погіршення оперативної обстановки на окремій території чи об'єкті, де оголошено особливий правовий режим або сталася надзвичайна ситуація природного характеру, а також територіального розширення, пов'язаного з фактором видозмінності, який обумовлює природу негативного явища.

Тобто розмежування поліцейських функцій пов'язано з тим, що надзвичайні ситуації природного характеру можуть спровокувати виникнення інших видів загроз, наприклад, надзвичайних ситуацій техногенного характеру, які значно посилюють негативний вплив на навколишнє середовище, оточення та видозмінюють завдання й обов'язки правоохоронців. Водночас, крім розширеного переліку поліцейських функцій, фактор видозмінності негативного явища також впливає на всі суміжні процеси, які спрямовано на забезпечення особистої безпеки правоохоронців в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.

Для підтвердження нашої думки представимо приклад надзвичайної ситуації природного характеру, яка, окрім іншого, спричинила техногенну

катастрофу. Зокрема, землетрус магнітудою 9 балів за шкалою Ріхтера, що стався біля узбережжя Японії 2011 року, завдав величезної шкоди на суходолі та спричинив цунамі, яке призвело до серйозної аварії на атомній станції «Фукусіма» [69].

Зауважимо, що нині немає ґрунтовних наукових досліджень щодо виокремленого нами фактору видозмінності надзвичайних ситуацій. Однак, зважаючи на його актуальність, пропонуємо розглядати останній через призму реалізації додаткових управлінських рішень, спрямованих на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.

Іншим прикладом надзвичайної ситуації природного характеру, у результаті якої загинуло більш ніж 50 тисяч осіб, є землетрус магнітудою 7,6 балів за шкалою Ріхтера, який стався 6 лютого 2023 року на півдні Туреччини внаслідок зсувного розлому на невеликій глибині [68]. У цьому контексті зазначимо, що землетруси – це короткотривалі, раптові струси земної кори, викликані перемінним переміщенням мас гірських порід у надрах землі, чому сприяє порушення розтяжності осередку гірських порід і виникнення сейсмічних хвиль [27, с. 436].

Важливість цього прикладу полягає в тому, що сейсмічна активність була такої сили, що поштовхи відчувалися навіть на півдні України, зокрема в Одеській та Миколаївській областях [68].

Акцентуємо, що Україна, так само як і Туреччина, розташована в одній з найактивніших сейсмонебезпечних зон у світі, що належить до Середземноморсько-Трансазійського сейсмоактивного поясу.

З іншого боку, сейсмічна небезпека території України зумовлена джерелами землетрусів, розташованими в Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Одеській областях та Автономній Республіці Крим. Найнебезпечнішими є території південно-західних областей України тому, що вони розташовані в безпосередній близькості до так званої

сейсмоактивної зони Вранча. Унікальна на Європейському континенті сейсмоактивна зона розташована на ділянці стикування Південних (Румунія) та Східних (Українських) Карпат [210].

Приблизно 40 % території України може бути охоплено безпосереднім впливом небезпечних сейсмічних подій і до 70 % – спільним впливом землетрусів і підтоплень, зсувів, осідань та інших інженерно-геологічних процесів [157, с. 15].

Гірські райони, зауважує Т. В. Шевченко, схильні до природних катаклізмів. Відповідними мають бути і заходи безпеки для поліцейських в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру [267, с. 125].

У цьому контексті зазначимо, що єдина державна система цивільного захисту в Україні досі орієнтована переважно на реагування й подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Це негативно впливає на стан безпеки. Досвід розвинених країн засвідчує, що захист населення й територій має ґрунтуватися на управлінні ризиками природного та техногенного характеру шляхом застосування превентивних заходів, запровадження нових кількісних методів оцінювання техногенних і природних ризиків [218, с. 415].

На основі наявної інформації та географічного положення, на переконання О. Г. Фролової, можна спрогнозувати місце й час можливого виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру [249, с. 113].

Аналогічної думки дотримується авторський колектив під керівництвом В. В. Сокурєнка, акцентуючи, що, з огляду на наукові спостереження за закономірностями природи, можна передбачити та спрогнозувати розвиток явищ природного походження. Дослідники зосереджують увагу на тому, що прогнозування надає можливість поліцейським заздалегідь підготуватися шляхом тренувань, навчань, накопичення сил і засобів до виконання обов'язків в особливих умовах [5, с. 258].

На нашу думку, прогнозування дає змогу не лише правоохоронцям підготуватися до виконання обов'язків в умовах надзвичайних ситуацій

природного характеру, а й законодавцю на основі отриманої інформації та з огляду на специфіку місцевості, а саме ландшафту, кліматичних умов, передумов щодо виникнення певних видів надзвичайних ситуацій природного характеру, фактор видозмінності, який зумовлює необхідність урахування розміщення на цих територіях потенційно небезпечних об'єктів, розробити оптимальні програми діяльності, спрямовані на ефективне й безпечне виконання поліцейських функцій.

У контексті розробки та реалізації на державному й регіональному рівнях програм дій з протидії наслідків надзвичайних ситуацій, які матимуть системний характер із планування сумісних дій та управління силами й засобами поліції, інших правоохоронних органів і місцевого самоврядування, визначають критерії оцінки їхньої діяльності, які мають відповідати меті й завданням державної політики та світовим стандартам. На цьому акцентує І. Д. Казанчук, зауважуючи про необхідність використання провідного досвіду поліцейської діяльності зарубіжних країн [84, с. 286].

Зазначене твердження є обґрунтованим, водночас вважаємо, що запропоновані програми також мають передбачати розроблення алгоритмів спільних дій, що охоплюватимуть різнорівневу підготовку особового складу й досвід міжнародних партнерів. Адже необхідність міжнародної співпраці набуває надзвичайно важливого значення в разі виникнення надзвичайних ситуацій загальнодержавного рівня.

Запозичений міжнародний досвід також може бути використано для аналізу ситуацій та виправлення недоліків з подальшою ефективною організацією та плануванням безпечних дій працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.

У цьому контексті зауважимо, що організація діяльності органів поліції під час надзвичайних ситуацій природного й техногенного походження має спиратися на чітку інформацію щодо події, скоординовану діяльність усіх наявних сил і постійну співпрацю між поліцією, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю, яка бере активну

участь у попередженні надзвичайної ситуації або подоланні її наслідків [5, с. 119].

Організацію діяльності сил і засобів системи МВС України, зокрема центральних і територіальних органів Національної поліції, в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру також можна визначити як організаційно-правовий процес формування необхідних функціональних груп зі працівників поліції в єдину організаційну структуру, під єдиним командуванням, оперативним управлінням і застосуванням її для вирішення завдань і функцій, у надзвичайних ситуаціях природного характеру [267, с. 120].

Щодо організації планування в системі органів поліції, то слід іще раз звернутися до наказу МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 31 жовтня 2016 року № 1129 [194]. Аналізуючи його положення, зосередимо увагу на позиції законодавця, яка зобов'язує ГУНП планувати та здійснювати необхідні заходи щодо захисту життя й здоров'я поліцейських від негативних чинників надзвичайних ситуацій. Проте, що належить до таких заходів, законотворець не зазначає.

Зауважимо, що правова невизначеність законодавчих засад, спрямованих на збереження життя та здоров'я правоохоронців, зокрема під час дії правових режимів або виникнення надзвичайних ситуацій, призводить до нових випадків поранень, травмувань і загибелі працівників Національної поліції України.

На думку А. С. Миронової, забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру й досі потребує доопрацювань, оскільки щорічно значна кількість правоохоронців гине й отримує тяжкі поранення, каліцтво, у них часто виникає психічний розлад тощо [144, с. 360].

Отже, вважаємо за необхідне детально дослідити планування діяльності правоохоронців і заходи, спрямовані на збереження життя та здоров'я останніх під час виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру.

Спершу розглянемо сутність планування, окреслену в науковій літературі. Зокрема, К. Пасинчук та О. Бас, досліджуючи планування як функцію державного управління, визначають, що планування – це вид управлінської діяльності, який спрямовано на визначення перспективного стану об'єкта управління та сприяє формуванню орієнтирів його діяльності надалі. Водночас це є стрижнева частина всіх систем управління, процес, за допомогою якого система пристосовує свої ресурси до зміни зовнішніх і внутрішніх умов [166, с. 116]. Вчені акцентують, що головною метою планування є забезпечення успішного проведення рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також запобігання або максимальне зниження людських і матеріальних втрат [166, с. 117].

Обґрунтованою є думка І. С. Кравченко, яка зазначає, що планування дає змогу найефективніше використовувати сили й засоби поліції для досягнення найкращих результатів за менших витрат людських і матеріальних ресурсів і в найкоротші терміни, тобто за допомогою планування забезпечується одна з головних вимог управління – його оптимальність. Дослідниця зауважує, що основним засобом реалізації функції планування в системі органів Національної поліції України є план – специфічний різновид управлінського рішення. Особливістю плану як виду управлінського рішення є складний характер його змісту, що передбачає взаємопов'язану сукупність окремих рішень, особливу форму їх викладу, а також чітку визначеність процедури його розробки й прийняття, застосування специфічних методів його обробки [110, с. 96].

Зауважимо, що ефективне планування поліцейських функцій на випадок виникнення надзвичайної ситуації природного характеру має

охоплювати якомога ширший обсяг вхідної інформації. Аналізуючи фактори, необхідно зосереджувати увагу на попередніх випадках і відстежувати взаємозв'язок між ними, на основі отриманої інформації прогнозувати й будувати моделі можливого розвитку події, розглядати географічне положення з огляду на потенційні передумови виникнення негативних явищ, а територіальне розміщення – з огляду на потенційні небезпечні об'єкти як додатковий фактор ризику.

Погоджуємося з авторським колективом під керівництвом В. В. Сокурєнка щодо того, що навіть у найдосконалішому плані не можна передбачити всі деталі, розробити вичерпний алгоритм погоджених дій для представників двох різних підсистем в умовах оперативної обстановки, що постійно змінюється. Усе це зумовлює необхідність коригування плану, що посилює ефективність сил, заходів, методів, форм, які є в розпорядженні суб'єктів взаємодії [5, с. 366].

У контексті забезпечення особистої безпеки правоохоронців коригування плану є дійсно важливим. Особливої актуальності коригування набуває, окрім іншого, в умовах видозмінності надзвичайних ситуацій природного характеру. Унесення необхідних змін і доповнень до вже розроблених планів відбувається з огляду на поточну ситуацію та здебільшого стосується виконавців, причому механізми управління силами й засобами, особливості взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування тощо, практично не змінюються.

На нашу думку, коригування плану є можливим, якщо попередньо визначено: 1) додаткові резерви особового складу; 2) можливості щодо екіпірування й забезпечення засобами індивідуального захисту, засобами зв'язку; 3) наявність транспортних засобів і спеціальної техніки (у сучасних умовах, системи автономного живлення); 4) алгоритми взаємодії з огляду на збільшення кількості задіяного особового складу; 5) завдання та функції правоохоронців; 6) систему управління додатковими силами й засобами; 7) медикаментозне та продовольче забезпечення.

Водночас важливим аспектом є і фактор видозмінності негативного явища, адже в такому випадку необхідно додатково визначити: 1) необхідність заміни, збільшення або зменшення кількості задіяного особового складу залежно від додаткових загроз; 2) процес дооснащення правоохоронців необхідним спорядженням, засобами індивідуального захисту та механізми його реалізації; 3) розширення або зміну поліцейських функцій; 4) реорганізацію системи управління; 5) збільшену кількість пунктів медичного профілю; 6) індивідуальні особливості правоохоронців.

Своєю чергою Т. В. Шевченко зосереджує увагу на специфіці забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру та визначає низку факторів:

- по-перше, значна чисельність видів нерідко масштабних і катастрофічних за своїми наслідками стихійних лих (повеней, природних пожеж, фронтальних циклонічних процесів з ураганами, зливовими дощами, сніговими заметами, градом) призводять до надзвичайних ситуацій природного характеру й потребують задіяння особового складу системи МВС України, зокрема центральних і територіальних органів Національної поліції;

- по-друге, об'єктивні особливості виникнення й розвитку надзвичайних ситуацій природного характеру (раптовість, руйнівність, нездоланність стихійних сил природи, тяжкі наслідки);

- по-третє, суб'єктивні причини (недостатня готовність сил і засобів, помилки в плануванні, недоліки в організаційному забезпеченні завдань і функцій у зазначених умовах);

- по-четверте, складність і недостатня розробленість досліджуваної проблеми організації діяльності об'єднаних сил і засобів органів Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру [267, с. 119–120].

Вважаємо за необхідне також акцентувати на підготовці правоохоронців до виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних

ситуацій природного характеру. Адже, на нашу думку, процес підготовки є невід'ємним елементом комплексного підходу до забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в зазначених умовах.

Зауважимо, що, досліджуючи навчання поліцейських діям у надзвичайних ситуаціях в умовах війни, М. Ю. Веселов зосереджує увагу на необхідності проведення спільних тренувань, навчань і занять за взаємоузгодженими планами з виконання спеціальних службових завдань, що мають починатися ще з моменту їх навчання в закладах вищої освіти МВС [28, с. 165–166].

Своєю чергою І. Д. Казанчук також зауважує на важливості освітнього процесу й аргументує, що важливе значення в освітній діяльності має якісне викладання навчальних дисциплін прикладного напрямку. Це вимагає використання в освітньому процесі інноваційних методик, що спонукає змінювати обсяг, склад, структурування навчального матеріалу, орієнтує на формування повноцінного теоретичного мислення слухача, розвиток засобів сучасної комунікації, обмін практиками в освітньому процесі, врахування кращих світових практик. Запропоновані заходи покращать рівень професійної майстерності правоохоронців [84, с. 285].

Слушною є також думка А. Касумової та М. Юнацького, які зазначають, що найкращі європейські практики підтверджують перехід від статичної підготовки поліції до адаптивних, мультидисциплінарних і технологічно вдосконалених систем освіти. Основні елементи охоплюють безперервну перепідготовку, інтеграцію з військовим і цивільним секторами, акцент на психологічній готовності та можливості швидкого реагування в гібридних і нелінійних конфліктних ситуаціях [85, с. 270].

Своєю чергою Т. Шумейко пропонує впроваджувати відповідні стратегії та практики в процес підготовки правоохоронців, виокремлюючи психологічні тренінги, які сприяють розвитку стресостійкості, здатності до швидкої оцінки ситуації та гнучкості в прийнятті рішень [272, с. 212].

На думку Т. В. Шевченка, є необхідність досліджувати й аналізувати не гіпотетичні ситуації, а реальні, тобто ті, які відбувалися в реальному житті, і відпрацьовувати їх на практичних заняттях [268, с. 133–134].

Водночас К. Качан та О. Макаренко пропонують створення навчальних полігонів, де імітуються бойові ситуації, надзвичайні події, масові заворушення, евакуація населення, затримання озброєних злочинців чи протидія диверсійним групам. Поліцейські тренуються в умовах штучного диму, звукових ефектів вибухів, під вогневим тиском (імітаційним), що дає змогу виробити миттєву реакцію, злагоджену командну роботу й здатність приймати рішення в стресі [87, с. 273].

Зазначену вище позицію вважаємо дещо дискусійною. На нашу думку, створення додаткових майданчиків (полігонів), які передбачають значне скупчення особового складу, в умовах сьогодення є недоречним, хоча загальна тенденція наблизити процес підготовки правоохоронців до реальних умов несення служби безумовно заслуговує на увагу. Водночас спеціально відведені й обладнані місця (полігони) також могли б бути використані для підготовки особового складу правоохоронного органу до безпечного й ефективного виконання поліцейських функцій на деокупованих і прилеглих до них територіях.

Концептуально поліцейську підготовку в умовах надзвичайної ситуації розглядають О. В. Ковальова та А. Г. Пишна, зазначаючи, що остання ґрунтується на таких ключових засадах, як:

- інтеграція навчання в систему загальнонаціонального безпекового планування;
- багаторівневий підхід до розвитку професійних компетентностей, що передбачає як базову підготовку, так і регулярне оновлення знань;
- міжвідомча координація, що полягає в постійній взаємодії поліції з органами цивільного захисту, військовими, прикордонниками, службами медицини катастроф;

– інклюзивність навчальних програм, що передбачає акцент на етичні норми, гендерну рівність, недискримінаційний підхід [273, с. 671–672].

На нашу думку, нині проведення занять із загальнопрофільної підготовки в системі службової підготовки працівників Національної поліції України не передбачає розмежування занять з огляду на специфіку виконання поліцейських функцій у різних видах надзвичайних ситуацій. Крім цього, система підготовки правоохоронців не враховує і фактор видовимності негативного явища.

Зазначимо, що в процесі підготовки поліцейського, зокрема під час проведення практичних занять, окреслений фактор вимагає, окрім відпрацювання стандартних елементів діяльності правоохоронців, у різних видах надзвичайних ситуацій додатково відпрацьовувати алгоритми переходу від виконання поліцейських функцій у надзвичайних ситуаціях природного характеру до виконання завдань у надзвичайних ситуаціях техногенного характеру.

Отже, пропонуємо підрозділам професійного навчання, а саме відповідальним працівникам, на основі аналізу попередніх негативних явищ розробити ситуативні сценарії, де надзвичайна ситуація природного характеру набуває ознак надзвичайної ситуації техногенного характеру. Під час практичного відпрацювання ситуативних сценаріїв, у межах проведення службової підготовки, слід зосередити увагу на таких алгоритмах: 1) як збільшення, так і зменшення особового складу в епіцентрі події; 2) дооснащення особового складу необхідним спорядженням, засобами індивідуального захисту; 3) у разі заміни правоохоронців на процес передання поліцейських функцій; 4) підпорядкування та взаємодія додаткових сил; 5) шляхи входу нових підрозділів і виходу вже задіяних правоохоронців; 6) часові проміжки безпечного перебування в епіцентрі події.

Водночас вважаємо доречним внесення змін до тематичних плавнів, які покладено в основу проведення занять у системі службової підготовки

працівників Національної поліції України, а саме – чітко визначити години (кількість практичних занять) для відпрацювання рекомендованих алгоритмів обумовлених фактором видозмінності надзвичайної ситуації.

Узагальнюючи, можемо дійти висновку, що надзвичайні ситуації природного характеру становлять особливу небезпеку для життя та здоров'я працівників Національної поліції України як осіб, залучених до ліквідацій наслідків негативного явища. Додатковою загрозою є фактор видозмінності, унаслідок чого надзвичайна ситуація природного характеру набуває ознак надзвичайної ситуації техногенного характеру.

Особистої безпеки поліцейських у таких умовах досягають:

- 1) прогнозуванням щодо можливостей виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру з огляду на географічні особливості місцевості (регіону);
- 2) належним рівнем заходів організаційного характеру;
- 3) ефективним і своєчасним плануванням дій сил і засобів, які мають бути залучені до виконання завдань у епіцентрі події;
- 4) коригуванням уже наявних планів, зокрема із врахуванням фактору видозмінності негативного явища;
- 5) належною підготовкою сил і засобів поліції до дій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру;
- 6) чітким визначенням поліцейських функцій з огляду на специфіку негативного явища;
- 7) удосконаленням нормативно-правового забезпечення, а саме внесенням необхідних змін і доповнень до системи службової підготовки (коригуванням навчальних планів, моделюванням ситуативних сценаріїв і відпрацюванням останніх під час проведення практичних занять).

Висновки до розділу 2

Дослідивши організацію забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, можемо дійти таких висновків.

Встановлено, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України – це система правових, технічних та інших засобів і заходів, які закріплено в нормативно-правових актах різної юридичної сили та спрямовано на мінімізацію ризиків для життя й здоров'я поліцейського під час виконання останнім поліцейських функцій.

Визначено особливості адміністративно-правових засобів, які застосовуються з метою забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. До них належать: 1) правова регламентація норм матеріально-технічного забезпечення працівників Національної поліції України, необхідних для виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних ситуацій; 2) закріплення на законодавчому рівні системи гарантій прав поліцейських, зокрема медичних; 3) узгодження нормативно-правових приписів з наявними нині загрозами для життя та здоров'я правоохоронців під час виконання останніми поліцейських функцій, з огляду на специфіку надзвичайних ситуацій; 4) визначення пріоритетним напрямом збереження життя та здоров'я працівників Національної поліції України під час виконання поліцейських функцій на рівні з цивільним населенням відповідно до Конституції України; 5) адаптування до розширеного переліку поліцейських функцій системи навчання (підготовки) особового складу правоохоронного органу.

З'ясовано, що забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану значно відрізняється від стандартних способів, методів і прийомів, покладених в основу безпечного виконання поліцейських функцій у мирний час.

Доведено, що виконання поліцейських функцій в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагає абсолютно іншого підходу щодо організації діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Розширений перелік поліцейських функцій обумовлює як специфічний порядок несення служби, так і додаткові засоби забезпечення особистої безпеки правоохоронців – відбувається перехід від використання й застосування напівавтоматичної зброї зупиняльної дії (пістолет) до автоматичної убивчої зброї (автомат).

Виокремлено додаткові функції, які покладено на працівників Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану, до яких належать такі: забезпечення публічної безпеки й порядку, зокрема під час комендантської години; несення служби на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп; забезпечення огляду місця події, що піддалося ударам безпілотними літальними апаратами, крилатими або балістичними ракетами; виявлення потенційно вибухонебезпечних предметів, боєприпасів, які не здетонували; активна участь у рятуванні людей з-під завалів зруйнованих будівель і споруд, а також охорони майна, яке залишилося без догляду; психологічна допомога цивільному населенню; забезпечення найвищих міжнародних стандартів поліцейської діяльності на деокупованих і прилеглих до них територіях; евакуація населення з небезпечних районів; виконання поліцейських функцій безпосередньо на лінії зіткнення; активна протидія незаконному розповсюдженню вогнепальної зброї та вибухових пристроїв.

Зауважено, що сучасна система забезпечення особистої безпеки поліцейських ґрунтується на таких елементах: 1) прогнозування; 2) планування; 3) порівняння; 4) аналіз; 5) імітація; 6) відтворення; 7) корегування.

Аналіз особливостей забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання додаткових повноважень в умовах дії правового режиму воєнного стану дав змогу визначити необхідність належного забезпечення

засобами індивідуального захисту, а також потребу в узгодженні норм чинного законодавства із сучасними реаліями.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів Національного рівня. Зокрема, пропонується доповнити зміст Закону України «Про Національну поліцію», зокрема п. 1 ч. 10 ст. 62 та викласти його в такій редакції: «Забезпечується належними умовами й необхідним засобами для виконання покладених на нього службових обов'язків. В умовах дії правових режимів усіма засобами, зокрема й засобами індивідуального захисту».

Обґрунтовано необхідність доповнити норми положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», а саме р. 1 п. 6 таким видом підготовки, як технологічна.

Акцентовано на потребі внесення змін до Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828, зокрема термін «табельна вогнепальна зброя» замінити на «вогнепальна зброя».

Констатовано необхідність створення сучасної системи гарантій прав поліцейських, які були безпосередньо задіяні в забезпеченні державного суверенітету.

Встановлено, що основними видами загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру є: 1) хімічне забруднення; 2) біологічне забруднення; 3) фізичне забруднення; 4) термічні впливи; 5) радіаційне забруднення.

Аргументовано, що надзвичайні ситуації техногенного характеру значно відрізняються одна від одної за своїми рівнями й видами загроз для життя та здоров'я працівників Національної поліції України. Водночас відрізняється і виконання поліцейських функцій в епіцентрах подій.

Доведено, що під час ліквідації наслідків небезпечних подій на забрудненій хімічними, біологічними або радіоактивними видами речовин

території, використовуючи комплекти спеціального одягу й засоби індивідуального захисту, кожен поліцейський зобов'язаний постійно спостерігати за діями своїх напарників, у разі появи щонайменших ознак ураження небезпечними речовинами – негайно надати потерпілому необхідну допомогу в найкоротший строк. Вид і межі необхідної допомоги працівник правоохоронного органу визначає самостійно, з огляду на фактори й умови, які сприяли виникненню небезпечного стану його напарника.

Запропоновано підрозділам професійного навчання, а саме відповідальним працівникам, під час розроблення тематичних планів, які покладено в основу проведення занять із загальнопрофільної підготовки, яка здійснюється в системі службової підготовки працівників Національної поліції України, враховувати класифікацію, рівні й види загроз для життя і здоров'я правоохоронців, а також специфіку виконання поліцейських функцій у епіцентрах подій.

Визначено необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення, системи службової підготовки працівників Національної поліції України в контексті внесення змін до тематичних планів, із чітким визначенням годин (кількості практичних занять) для відпрацювання рекомендованих і нерекomenдованих дій в епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Зауважено важливість розроблення довідників для працівників Національної поліції України щодо рекомендованих і нерекomenдованих дій в епіцентрах подій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Акцентовано, що відображення можливостей щодо проходження заходів реабілітаційного характеру в нормативно-правових актах є гарантією прав поліцейських, які безпосередньо були задіяні до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Зазначено, що надзвичайні ситуації природного характеру становлять особливу небезпеку для життя та здоров'я працівників Національної поліції України як осіб, залучених до ліквідацій наслідків негативного явища.

Додатковою загрозою є фактор видозмінності, внаслідок чого надзвичайна ситуація природного характеру набуває ознак надзвичайної ситуації техногенного характеру.

Сформульовано висновок, що фактор видозмінності надзвичайних ситуацій природного характеру слід розглядати крізь призму реалізації додаткових управлінських рішень, спрямованих на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час виконання поліцейських функцій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру, до яких належить: прогнозування щодо можливостей виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру з огляду на географічні особливості місцевості (регіону); належний рівень заходів організаційного характеру; ефективне та своєчасне планування дій сил і засобів, які мають бути залучені до виконання завдань у епіцентрі події; коригування наявних планів, зокрема із врахуванням фактору видозмінності негативного явища; належна підготовка сил і засобів поліції до дій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру; чітке визначення поліцейських функцій з огляду на специфіку негативного явища; удосконалення нормативно-правового забезпечення, а саме внесення необхідних змін і доповнень до системи службової підготовки (коригування навчальних планів, моделювання ситуативних сценаріїв і відпрацювання останніх під час проведення практичних занять).

Висвітлено першочергові й додаткові поліцейські функції в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру, де останні безпосередньо залежать від розвитку негативного явища й обумовлюють вплив на всі суміжні процеси, які спрямовано на забезпечення особистої безпеки правоохоронців у таких умовах.

Виокремлено алгоритми, які потребують додаткового відпрацювання під час проведення практичних занять у системі службової підготовки працівників Національної поліції України, а саме: збільшення або зменшення кількості особового складу в епіцентрі події; дооснащення особового складу

необхідним спорядженням, засобами індивідуального захисту; у разі заміни правоохоронців передання поліцейських функцій; підпорядкування та взаємодія додаткових сил; шляхи входу нових підрозділів і виходу вже задіяних правоохоронців; часові проміжки безпечного знаходження в епіцентрі події.

Запропоновано підрозділам професійного навчання, а саме відповідальним працівникам, на основі аналізу попередніх негативних явищ розробити ситуативні сценарії, де надзвичайна ситуація природного характеру набуває ознак надзвичайної ситуації техногенного характеру. Отримані результати слід відобразити в тематичних планах, які покладено в основу проведення занять у системі службової підготовки працівників Національної поліції України, із чітко визначеними годинами (кількістю практичних занять), необхідними для відпрацювання рекомендованих алгоритмів, обумовлених фактором видозмінності надзвичайної ситуації природного характеру.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Міжнародні стандарти й практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції та можливості їх адаптації до національної правової системи

Нагальна потреба реформування правоохоронного органу постала ще за часів проголошення незалежності України, оскільки успадкована від СРСР модель міліції вже не забезпечувала права й свободи людини у новоствореній самостійній державі. Проте за два десятиліття незалежності країни змін у правоохоронних органах, відповідно до загальноприйнятих засад демократії та верховенства права, так і не відбулося.

Згідно зі звітом Kantar online TRACK, який проводить регулярне вимірювання рівня довіри населення до різних інституцій та якості їхньої роботи, більшість опитаних респондентів у віці 18–55 років не довіряли правоохоронному органу (63 %), низько оцінювали його роботу (61 %) і лише 12 % осіб вважали, що у разі порушення їхніх прав представники закону здатні їх захистити [17].

Найбільший правоохоронний орган, поглинутий корупцією, перетворився на політичний інструмент, що зумовило актуальність питання щодо його реорганізації.

На сторінках тогочасних періодичних видань, монографічної та навчальної літератури висвітлювали чимало думок щодо неефективності правоохоронного органу та необхідності внесення змін у його діяльність.

В. О. Січкара зазначає, що подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням

якості й ефективності діяльності правоохоронних органів, одне з провідних місць серед яких належить міліції. Прагнення української держави стати повноправним членом світового співтовариства спрямоване на зміщення векторів діяльності правоохоронних органів з метою забезпечення ними національних конституційних норм і світових стандартів дотримання прав і свобод людини [216, с. 4].

Водночас М. П. Пихтін зауважує, що в сучасній Україні відбуваються складні політичні та соціально-економічні процеси, що супроводжуються глибокими кризовими явищами, зокрема ускладненням криміногенної ситуації. Злочинність і пов'язані з нею інші форми протиправної поведінки стали однією з головних внутрішніх загроз національній безпеці. Українські правоохоронні інститути діють недостатньо ефективно, що зумовлює особливу актуальність багатостороннього й глибокого наукового опрацювання проблем удосконалення системи забезпечення правопорядку загалом та органів внутрішніх справ зокрема [170, с. 3].

На думку І. А. Григоренка, упродовж останніх десятиліть перед сучасним світом постають нові проблеми й загрози, пов'язані з подальшою глобалізацією найнебезпечніших організованих форм кримінального насильства та протиправного збагачення. Дедалі більше вражають вияви політичного, ідеологічного й релігійного екстремізму, національної та расової ворожнечі, міжнародного тероризму. Необхідність реформування правоохоронних органів, система яких досі ще не відповідає потребам суспільства та загально визнаним міжнародним демократичним стандартам, є загально визнаною, її усвідомлюють усі політичні сили в Україні [43, с. 249].

Зокрема, В. О. Заросило зосереджує увагу на тому, що глибокі й невідворотні демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, потребують перебудови й значного підвищення рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів. Передусім ці вимоги стосуються міліції як найчисленнішої структури правоохоронної системи, оскільки виконання нею завдань сьогодення пов'язане з реалізацією низки нових принципів,

заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей: гідного ставлення до особи, посилення охорони прав і свобод громадян, різних форм власності й інших пріоритетів правового, демократичного суспільства, визначених Конституцією України [65, с. 3].

Автори Є. Ю. Соболев і С. С. Коломойцев вважають, що актуальним є пошук та запровадження нових підходів у сфері управління органами внутрішніх справ, побудови їх якісно нової моделі відповідно до стандартів, принципів і норм, напрацьованих світовою спільнотою. Важливе теоретичне та практичне значення має досвід правоохоронної діяльності інших країн світу, зокрема знання тенденцій та закономірностей, що визначають сучасний стан і перспективи розвитку управління поліцейськими [219, с. 461–466].

Згідно з позицією В. Л. Фільштейна, за сучасних умов реформування органів внутрішніх справ України стає очевидним; реорганізації потребують їхні завдання, функції та структура з огляду на низку внутрішніх і зовнішніх чинників [247, с. 4].

Аналіз наведених у юридичній літературі численних поглядів на окреслену проблему дає підстави стверджувати, що неефективна діяльність правоохоронного органу зумовила необхідність проведення реформи державного інституту [287, с. 24].

Як зазначає А. І. Білас, процес реструктуризації правоохоронних інституцій потребує ґрунтовної теоретичної рефлексії щодо природи та засадничих ознак правоохоронної сфери, а також детального аналізу інструментарію її впровадження. Успішна трансформація цієї ланки державного управління неможлива без урахування глобальних тенденцій та закономірностей реформування аналогічних систем у світі, глибокого осмислення національних історичних традицій та, що найважливіше, актуальних запитів і потреб громадянського суспільства [15, с. 1].

Аналізуючи процеси оновлення управлінських механізмів у вітчизняному секторі внутрішніх справ, М. Ф. Криштанович зауважує, що

запорукою результативності реформ у цій сфері є ґрунтовний аналіз і критичне осмислення світових здобутків, а також раціональна адаптація апробованих міжнародних концепцій та стратегій реалізації правоохоронних функцій [115, с. 194].

Слушним є твердження Б. В. Ліщука про те, що досвід численних держав, які пройшли шлях трансформації правоохоронного сектора, є надзвичайно цінним для адаптації. Нині увагу зосереджено на результативності виконання поліцією оперативно-службових функцій та розбудові принципово нової архітектури взаємовідносин між громадою та правоохоронними органами задля надійного захисту людських прав. Причому акцентовано, що ефективність діяльності працівника поліції та якість реалізації ним професійних обов'язків перебувають у безпосередній залежності від рівня гарантування його індивідуальної безпеки [123, с. 205].

Результативність реформування правоохоронної системи, зокрема в контексті гарантування індивідуальної безпеки працівників, значною мірою залежить від спроможності до системного аналізу та імплементації міжнародних стандартів професійної підготовки кадрів. На сучасному етапі світова спільнота володіє масштабним і багатогранним досвідом формування поліцейського персоналу, що охоплює різноманітні методики та стратегічні підходи. Для вітчизняної практики критично важливим є виокремлення найбільш дієвих здобутків та апробованих за кордоном напрямів роботи, інтеграція яких у систему навчання українських правоохоронців надасть можливість суттєво підвищити рівень їхньої професійної захищеності й загальну ефективність службової діяльності [64, с. 5].

Слід зазначити, що 7 листопада 2015 року, за активного сприяння іноземних експертів, міліція офіційно припинила своє функціонування, натомість було створено Національну поліцію України. Визначальним етапом модернізації правоохоронної системи став перехід від репресивної моделі до сервісно орієнтованої інституції європейського типу, головним завданням якої є надання поліцейських послуг. Водночас фундаментальним

складником реформаторських процесів було проголошено докорінну перебудову системи відомчої освіти та вдосконалення професійної підготовки особового складу [214, с. 7].

Безперечно, окреслена мета є надзвичайно актуальною, оскільки статистика травматизму, поранень і летальних випадків серед особового складу під час реалізації поліцейських повноважень досі перебуває на високому рівні [127, с. 141]. Паралельно з цим у сучасних наукових публікаціях і періодиці активно дискутується питання недостатнього рівня фахової майстерності працівників Національної поліції України, що засвідчує необхідність докорінної трансформації всієї архітектури підготовки правоохоронних кадрів.

Зокрема, А. І. Черніков, досліджуючи обставини травмування працівників поліції під час служби, констатує, що третина інцидентів зумовлена переважно низьким рівнем навичок застосування заходів примусу в моменти припинення злочинних посягань або затримання осіб. Недостатня обізнаність із тактикою забезпечення індивідуальної безпеки, нехтування відповідними протоколами дій, а також помилки в техніці самозахисту стають критичними чинниками, що призводять до ушкоджень правоохоронців унаслідок агресивної протидії правопорушників [254, с. 133].

Цілком обґрунтовану позицію обстоює Є. Ф. Бахчеван про те, що факти пошкоджень, поранень і загибелі серед особового складу Національної поліції України за сучасних умов свідчать про наявність певних недоліків системи підготовки та недосконалість вирішення питання забезпечення їх особистої безпеки [11, с. 54].

Поділяємо думку В. С. Трояновського, який зауважує, що питання особистої безпеки працівників Національної поліції України, на яких покладено завдання забезпечення безпеки громадян, є надзвичайно актуальним. Адже зниження рівня небезпечних факторів до реально можливого мінімуму є запорукою збереження життя й здоров'я, нормального психічного стану та дієздатності працівника поліції під час виконання

функціональних обов'язків, професійних завдань як у буденних, так і в екстремальних ситуаціях. Дослідник слушно зазначає, що аналіз різноманітних програм, у яких висвітлено досвід роботи поліцейських у деяких зарубіжних країнах з питань забезпечення їх особистої безпеки, надає можливість запропонувати їх впровадження в діяльність працівників Національної поліції України [240, с. 76].

Поліцейські системи передових країн світу, зокрема Франції, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Італії, Австрії, Японії та Німеччини, мають довготривалу історію, значний досвід боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку, а також тісні взаємозв'язки між собою. Усе це впливає на організацію якісної підготовки кадрів для силових структур, потребує врахування здобутків минулого й сучасності, розвитку міжнародної кооперації не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й навчання, стажування, обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів [6, с. 78].

З огляду на це, доцільно висвітлити досвід деяких розвинених країн, а саме міжнародні стандарти та практики, які вони застосовують для забезпечення особистої безпеки поліцейських, а також можливості їх адаптації в національну правову систему.

Пропонуємо структурувати міжнародний досвід за трьома напрямками: 1) міжнародна співпраця; 2) інноваційні технології; 3) програми підготовки. Водночас необхідність проведення ґрунтовного дослідження зумовлює здійснення аналізу кожного з цих аспектів.

Отже, сучасний етап розвитку суспільства тісно пов'язаний зі зростанням рівня злочинності, зокрема організованої та транснаціональної, тероризмом, корупцією, наркоманією, кіберзлочинністю, незаконним обігом зброї, торгівлею людьми тощо. Зазначені вище економічно розвинені країни протидіють злочинності з урахуванням своїх стратегічних завдань, ефективно виконання яких вони вбачають у створенні спільних організацій, діяльність

яких спрямована на обмін досвідом, здобутим національними поліцейськими системами за період їх існування.

Однак аналіз можливостей міжнародної співпраці потребує визначення її сутності, завдань і методів роботи.

Отже, першим елементом міжнародної взаємодії поліцейських організацій є Агентство Європейського Союзу з навчання правоохоронних органів (далі – CEPOL), яке здійснює розроблення, впровадження та координацію навчання працівників правоохоронних органів та є невід’ємною частиною архітектури безпеки Європейського Союзу [294].

Засноване у 2001 році агентство, штаб-квартира якого знаходиться в Будапешті (Угорщина), охоплює понад 55 країн та об’єднує мережу поліцейських академій, а також інших навчальних закладів для підготовки особового складу правоохоронних органів у державах-членах ЄС і третіх країнах. Метою його діяльності є забезпечення належної співпраці між закладами зі специфічними умовами навчання й оперативними підрозділами.

Завдяки використанню інноваційних технологій та вдосконалених програм підготовки, які ґрунтуються на наукових дослідженнях, ця організація забезпечує надання якісних навчальних продуктів, які сприяють задоволенню потреб держав-членів ЄС та їхніх партнерів у пріоритетних сферах стратегії внутрішньої безпеки, зокрема безпеки особового складу. Формами реалізації навчальних продуктів визначено програми обміну, стажування або навчальні візити [129, с. 118].

Не менш важливим елементом на шляху освоєння міжнародного досвіду та стандартів діяльності можна визначити міжнародну правоохоронну академію – ILEA, створену в 1995 році в Будапешті (Угорщина) за підтримки правоохоронних органів США, Західної Європи та уряду Канади.

Зокрема, у своїй монографії «Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект» О. Ф. Кобзар зазначає, що метою навчання в Академії є: 1) сприяння ефективній співпраці між

правоохоронними органами різних країн через надання обраним офіцерам-правоохоронцям можливості навчання за відповідною програмою; 2) забезпечення умов для постійного особистого та професійного розвитку й зростання шляхом позитивних змін у способі життя, створення неформальної мережі, проведення зустрічей з досвідченими фахівцями; 3) підготовка обраних офіцерів правоохоронних органів до ролі керівника у професійній кар'єрі через вивчення дисциплін з управління працівниками, управління ресурсами, управління організацією, з аналізу й оцінювання ефективності та дієвості організації, а також аналізу тенденцій, що впливають на майбутнє правоохоронної діяльності; 4) розвиток прикладних технічних та оперативних навичок у сферах діловодства, експертних наук, міжособистісного спілкування, методики викладання й проведення занять [90, с. 229].

Прикладом міжнародного співробітництва зазначеного навчального закладу є 50-денний курс навчання в Будапешті, який пройшли українські патрульні, зокрема командир батальйону зі Львова, разом зі своїми колегами з Угорщини, Казахстану й Таджикистану. Підготовка здійснювалася на базі ІЛЕА – Міжнародної правоохоронної академії. Головною метою цих тренінгів був обмін досвідом і набуття навичок для спільної боротьби зі злочинністю [137].

Під час навчань представники патрульної поліції отримали актуальну інформацію щодо сучасних методів боротьби з торгівлею людьми, корупцією, незаконним обігом наркотичних речовин, відмиванням грошей тощо. Водночас патрульні пройшли курси фізичної, тактичної та вогневої підготовки, спрямовані на забезпечення їх особистої безпеки [130, с. 72].

Слід зауважити, що навчання проводили американські інструктори та агенти з організацій по міжнародній боротьбі зі злочинністю [137].

Наступним елементом запозичення досвіду є Міжнародна програма допомоги в підготовці фахівців із кримінальних розслідувань Департаменту

юстиції США – International Criminal Investigative Training Assistance Program (далі – ICITAP).

Мета цієї Міжнародної програми полягає в співпраці з урядами іноземних держав задля розвитку професійних і прозорих правоохоронних органів, які захищають права й свободи людини, здійснюють боротьбу з корупцією, кіберзлочинністю та діяльністю транснаціональних злочинних угруповань, а також протидіють екстремістським і терористичним організаціям.

Проєкти ICITAP можуть передбачати короткострокову технічну допомогу та навчання або середньострокові й довгострокові програми. Однак реальний прогрес забезпечується саме завдяки реалізації середньо- і довгострокових програм, які можуть охоплювати: 1) технічну допомогу та навчання базових, спеціалізованих і тактичних правоохоронних служб з будь-якої предметної галузі, які входять до компетенції ICITAP; 2) розвиток поліцейської академії – з використанням моделей підготовки інструкторів, навчальних програм і пожертвувань обладнання – для досягнення незалежного та сталого потенціалу навчання; 3) допомогу у взаємодії поліції з населенням з метою налагодження співпраці між правоохоронцями, громадянами та неурядовими організаціями; 4) технічну допомогу в розробці стандартних робочих процедур для всіх сфер поліцейської діяльності, зокрема з кримінальних розслідувань, збирання й аналізу судово-медичних доказів [281].

Прикладами роботи ICITAP щодо сприяння розвитку академій та інструкторів правоохоронних органів у всьому світі є: 1) підтримка постконфліктного відновлення на Балканах; 2) розробка навчальних програм у Пакистані; 3) нові поліцейські академії в Іраку; 4) підвищення кваліфікації інструкторів у Танзанії [281].

Однією з поточних Міжнародних програм є Україна. З 2005 року ICITAP підтримує постійну присутність в Україні, допомагаючи безлічі українських правоохоронних органів, зокрема Національній поліції України

(НПУ), Департаменту патрульної поліції (ДПД), Національному антикорупційному бюро України (НАБУ), Державній прикордонній службі України (ДПСУ) і Державній службі України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. (Держлікслужба). Допомога ІСІТАР передбачає навчання й наставництво, будівництво інфраструктури, пожертвування обладнання та матеріалів. Зусилля ІСІТАР зосереджені на розробці та реалізації політики, процедур і сучасних стратегій правоохоронної діяльності, що підтримують стійку інституційну реформу [281].

Б. В. Ліщук зазначає, що вирішенню проблеми травмування й загибелі поліцейських, гарантування їх особистої безпеки під час виконання службових обов'язків значно посприяло застосування зарубіжного досвіду, насамперед США. Це була не лише суттєва фінансова підтримка, а й відрядження до України досвідчених інструкторів, які брали участь у навчанні особового складу поліції в межах Міжнародної програми підвищення кваліфікації для органів кримінального розслідування Департаменту юстиції США/ІСІТАП, передусім з тактичної та вогневої підготовки. Нині в Україні підготовка поліцейських здійснюється на засадах американського досвіду з його найефективнішим підходом до розв'язання проблем практичного навчання [123, с. 208].

З огляду на зазначене, вважаємо, що до процесу навчання у межах вищезгаданої Міжнародної програми підвищення кваліфікації було залучено незначний відсоток науково-педагогічного складу профільних кафедр закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та ще менший відсоток інструкторів центрів первинної професійної підготовки [287, с. 24]. Інакше кажучи, обмежена кількість підготовлених, навіть за найкращими світовими стандартами, інструкторів, не в змозі охопити весь особовий склад правоохоронного органу та якісно підготувати останніх до безпечного виконання поліцейських функцій. Отже, твердження Б. В. Ліщука про те, що нині підготовка працівників Національної поліції України здійснюється на засадах американського досвіду, є дискусійним.

Важливу роль у запозиченні міжнародного досвіду в умовах сьогодення відіграє діяльність Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (далі – КМЄС). Функціонування цієї міжнародної інституції в Україні триває з 2014 року, протягом якого КМЄС підтримує активну взаємодію з вітчизняними партнерами задля інтенсифікації реформування системи цивільної безпеки. У межах своєї діяльності місія забезпечує стратегічне консультування та надає практичне сприяння у впровадженні конкретних реформаторських ініціатив, орієнтуючись на стандарти Європейського Союзу, а також на засадничі міжнародні принципи демократичного врядування та дотримання прав людини [53].

Зокрема, 2024 року Міжнародна організація стала ініціатором реалізації в Україні проекту «Діяльність поліції із забезпечення стабільності». Мета проекту зумовлена чіткою та своєчасною потребою в досягненні найвищих міжнародних стандартів поліцейської діяльності на деокупованих і прилеглих до них територіях.

Реалізацію проекту взяли на себе Європейські сили жандармерії (далі – EUROGENDFOR). Під егідою організації було створено багатонаціональну спеціалізовану групу (далі – СГ), до складу якої увійшли експерти з країн-членів ЄС, що мають польовий досвід роботи в зонах конфлікту та досвід співпраці й координації зі збройними силами в кризових ситуаціях.

Слід зауважити, що з моменту свого заснування 2005 року EUROGENDFOR сприяє розвитку верховенства права та його реалізації в різних операційних сценаріях під егідою міжнародних організацій, таких як ЄС, США, держави НАТО, а також у межах додаткових спеціальних коаліцій. Причому минулий досвід операцій з підтримки миру засвідчив, що поліцейські місії в міжнародному врегулюванні криз є важливим інструментом для запобігання конфліктам і зміцнення міжнародної стабільності.

Отже, підсумовуючи результати дослідження міжнародної співпраці в контексті забезпечення особистої безпеки, слід виокремити такі переваги, як можливість: 1) отримання нових теоретичних знань і практичних навичок; 2) відпрацювання реальних ситуативних сценаріїв з використанням інноваційних технологій; 3) використання вдосконалених програм підготовки, що ґрунтуються на сучасних наукових дослідженнях; 4) обміну практичним досвідом.

Однак варто зазначити й недоліки такої співпраці, а саме: 1) незначний відсоток правоохоронців, залучений до отримання нових теоретичних знань і набуття практичних навичок; 2) відсутність однакової (стандартної) системи міжнародної підготовки; 3) неможливість використовувати весь спектр отриманих теоретичних знань і практичних навичок через невідповідність положенням нормативно-правових документів і національній системі підготовки особового складу правоохоронного органу.

Нині правоохоронна система України не має єдиних, чітко визначених Національних стандартів підготовки, оскільки згідно із Законом України «Про Національну поліцію» поліція не є суб'єктом ухвалення рішень у цьому процесі. Більшість навчальних програм для Національної поліції України розробляють вищі освітні заклади системи МВС за погодженням з Міністерством внутрішніх справ і відповідний спеціалізований підрозділ поліції [214, с. 7].

Водночас О. Ф. Кобзар зосереджує увагу на тому факті, що в Законі України «Про Національну поліцію» передбачено ступеневе професійне навчання поліцейських, яке складається з: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; післядипломної освіти; службової підготовки. Дослідник зауважує, що необхідно здійснити уніфікацію цього процесу на всіх зазначених рівнях через розроблення та впровадження стандартів професійного навчання поліцейських, створення єдиних програм післядипломної освіти, розроблення типових програм навчальних дисциплін тощо [90, с. 244].

На нашу думку, створення єдиної Національної системи підготовки правоохоронців на основі наявних міжнародних стандартів і практик є важливим елементом забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

У межах дослідження наступного аспекту, визначеного нашою класифікацією, а саме питання інноваційних технологій, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейського, показовим є досвід Сполучених Штатів Америки, де щороку приблизно 50 млн людей повідомляють про взаємодію з представником правоохоронних органів [293].

Значна частина цих інцидентів нічим не примітні, часто позитивні; усі сторони повертаються додому безпечно, без роздратування чи насильства, адже більшість поліцейських проводять всю свою кар'єру, не стріляючи зі зброї, не кажучи вже про позбавлення життя [289].

Проте інша частина таких взаємодій має трагічні наслідки. Зокрема, статистичні дані свідчать про те, що з 2021 до 2023 року в США 2891 особа, серед яких 2750 цивільних і 141 офіцер поліції загинули внаслідок інцидентів із застосуванням зброї [278].

З метою деескалації конфліктів та зведення негативних наслідків до можливого мінімуму під час взаємодії поліції із громадськістю в США запроваджують передові технології збереження життя та здоров'я, забезпечення публічної безпеки й порядку, захисту правди та сприяння справедливості.

Однією з таких технологій є TASER – енергетична зброя. Основною концепцією цієї зброї є те, що у разі неможливості деескалації ситуації поліцейський має змогу зупинити загрозу з боку агресивно налаштованої особи, не позбавляючи її життя. Принцип роботи заснований на використанні електричного розряду, який є безпечним для життя та здоров'я та лише паралізує правопорушника на короткий проміжок часу, що забезпечує можливість поліцейському виконати покладені на нього обов'язки.

Зокрема, на одному з форумів дослідження поліцейської діяльності в США було зазначено, що у поліцейських, озброєних енергетичною зброєю, відсоток отримання травм зменшився на 76 %. Статистичні дані засвідчують, що застосування зазначеного виду зброї врятували понад 75 тис. життів [292].

Ефективна та безпечна діяльність поліцейського США також передбачає систему постійного навчання (підготовки). Навчальний процес у поліцейських академіях та інших закладах підготовки правоохоронців тісно пов'язаний із використанням інноваційних технологій. Однією з таких технологій є Ахон VR – симулятор віртуальної реальності, що становить полігон для енергетичної зброї (далі – VR).

Цей інноваційний пристрій пропонує найцікавіші ситуативні сценарії для тренування, що ґрунтуються на інноваційних методах навчання. Це дає змогу поліцейським змодельовати екстремальні ситуації до того, як вони виникнуть у реальних умовах. Інтерактивна система забезпечує психологічний вплив та аналогічні стресові реакції організму й надає можливість правоохоронцям не лише вдосконалити положення для стрільби, відшліфувати рухові навички, зміцнити м'язову пам'ять, підвищити швидкість реакції, відпрацювати словесні команди, поліпшити точність пострілу тощо, а й загалом закріпити впевненість у своїх правомірних діях.

Перевагами інноваційної системи є: 1) можливість навчитися деескалації найбільш поширених конфліктів; 2) сприяння вдосконаленню процесу прийняття рішень з використанням науково обґрунтованих методів і накопиченого досвіду з метою досягнення взаємовигідних результатів для офіцерів і членів спільноти; 3) розвиток навичок прийняття критично важливих рішень за допомогою сценаріїв, які поступово ускладнюються, що сприяє підвищенню впевненості й точності під час виникнення стресових ситуацій; 4) можливість оцінити свої навички та відстежувати прогрес, переглядаючи докладні звіти про результати дій наприкінці кожної справи [295].

Завдяки симулятору віртуальної реальності тренерам та учням більше не потрібно перебувати в одному місці для проведення навчання. VR можна легко розгорнути в будь-якому середовищі, що надає можливість офіцерам тренуватися з будь-якого місця, навіть віддалено. Тренажерне навчання спрямоване на збільшення частоти проведення офіцерами тренувань, які формують життєво важливі навички та навчають деескалації конфліктів за допомогою захопливих сценаріїв і можуть бути легко завершені за 10–20 хвилин до/або після зміни. Платформу також можна використовувати для аналізу поточної діяльності офіцера та інформування про майбутнє навчання цієї людини [295].

Слід зазначити, що вищезгадані інноваційні технології нині застосовують у 49 штатах США. Одними з перших, хто застосував цю революційну технологію для кращої підготовки офіцерів до реальних ситуацій на місцях, стала поліція Фінікса. «Завдяки цьому новому VR-навчанню ми скоротили витрати та час, необхідні для того, щоб наші офіцери пройшли навчання, необхідне для того, щоб вони могли працювати з максимальною віддачею», – мер Фінікса, Кейт Гальєго [298].

Навчання поліції сьогодні може потребувати значних фінансових витрат, часових ресурсів, наявності спеціальних навчальних центрів, реквізиту й залучення інструкторів для моделювання ситуацій. У результаті офіцери можуть не мати належного доступу до навчання. Здебільшого навчальні програми ґрунтуються на методах застосування сили, а не на розвитку навичок деескалації. Ефективна підготовка має бути реалістичною та доступною для різних підрозділів, незалежно від їхнього розміру чи ресурсів. Ці фактори мають вирішальне значення, допомагаючи офіцерам протистояти злочинності та приймати оптимальні рішення [298].

Також окреслену систему підготовки використовують представники закону Королівства Нідерландів.

Результати дослідження, проведеного серед поліцейських цієї країни, засвідчують, що використання VR у системі підготовки особового складу є

набагато ефективнішим за стандартні системи навчання. Зокрема, високі показники розумової активності поліцейського підтверджують доцільність використання систем у межах підготовки правоохоронців [285, с. 18].

Наступною технічною розробкою, що забезпечує якісний навчальний процес (підготовку) представників закону в економічно розвинених країнах, є Shockknife – електричний ніж для тренування навичок рукопашного бою, у якого вся поверхня леза (і зверху, і знизу) є суцільним електрошокером.

Цей інноваційний пристрій абсолютно безпечний та набагато ефективніший у тренуваннях з рукопашного бою, ніж звичайні в таких випадках дерев'яні або гумові ножі, оскільки за невдалих дій особи, яка обороняється, дотик ножа до шкіри створює відчуття порізів і залишає тимчасовий незначний рожевий слід, який дає змогу аналізувати помилки, допущені під час тренування. Крім того, це єдиний у світі тренувальний ніж, здатний викликати необхідний страх і гострий стрес, що є умовами для реалістичного й ефективного навчання. Сила електричного розряду може регулюватися залежно від рівня підготовки. Метою створення електричного ножа було тренування спеціальних підрозділів армії та поліції США.

Слід зауважити, що електричний ніж здійснив революцію в навчанні володіння холодною зброєю та отримав численні нагороди. Зараз його використовують у понад 500 академіях та агентствах у більш ніж 15 країнах світу, зокрема ФБР, Секретній службі США, Збройних силах США, Центрах підготовки федеральних правоохоронних органів США, Королівській канадській кінній поліції, Департаменті поліції Пентагону США, 5-тій групі спецназу США, Національній поліцейській академії Франції, Норвезькій поліцейській академії, академії військової поліції Іспанії, столичній поліції Великобританії тощо [296].

Ще однією широко використовуваною технічною розробкою є інноваційні та високоякісні комплекти для переобладнання вогнепальної зброї для стрільби нелетальними навчальними боєприпасами, кулі яких під час попадання залишають маркерний слід. Шляхом простого та швидкого

переобладнання більшості видів зброї, без використання інструментів, можна перетворити вогнепальну зброю на тренувальну, причому залишивши реалістичну віддачу й істинний цикл роботи. Конструктивні особливості комплектів переобладнання надають можливість використання маркувальних картриджів (набоїв) та унеможливають розміщення бойових набоїв, що забезпечує абсолютну безпеку під час тренування.

Використання маркувальних картриджів є основою навчальної системи, відомої як «найреалістичніша у світі система навчання ближнього бою». Запатентовані нелетальні й нетоксичні картриджі зі зниженим енергоспоживанням всередині пластикових куль містять водорозчинну кольорову маркувальну суміш на основі мийного засобу. Видимі сліди, залишені маркувальними картриджами під час групових тренувань або тренувань один проти одного, дають змогу точно оцінити тактичні помилки й імітацію летальності. Суттєвою перевагою новітньої системи є те, що вона надає можливість правоохоронцям використовувати закріплену за ним вогнепальну зброю під час виконання безпечних тренувальних вправ проти живих, мотивованих людей, які можуть стріляти у відповідь нелетальними маркувальними картриджами, не завдаючи серйозних травм опоненту, водночас викликаючи необхідний стрес і формуючи у працівника поліції психологічну готовність до правомірного застосування вогнепальної зброї до особи правопорушника [296].

Авторський колектив під керівництвом В. Я. Покайчука вважає, що перевагами використання маркерної зброї є: 1) формування психологічної готовності до летального застосування вогнепальної зброї проти людини, готовності до дій у надзвичайних ситуаціях; 2) формування готовності до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику, здатності прогнозувати їх розвиток і своєчасно ухвалювати правомірні рішення; 3) формування навичок правомірного застосування (використання) зброї по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, у русі; 4) формування

психологічної та фізичної готовності до летального застосування (вогневого ураження, поранення) противником (правопорушником) [173, с. 124].

Водночас І. М. Ковальов, аналізуючи можливості маркерної зброї під патрон Simunition, виокремлює такі переваги її використання:

1. Підвищення ефективності тактичної та вогневої підготовки. Маркерна зброя під патрон Simunition дає можливість створювати службові завдання, які максимально наближені до реальних умов, що сприяє підвищенню ефективності підготовки курсантів.

2. Забезпечення особистої безпеки. Використання маркерної зброї під патрон Simunition зменшує ризик травмування під час навчання порівняно з використанням реальної зброї.

3. Економія коштів. Використання маркерної зброї під патрон Simunition є більш економічно вигідним способом навчання порівняно з використанням реальної зброї.

4. Можливість навчання в різних умовах. Маркерна зброя під патрон Simunition дає змогу проводити навчання в різних умовах, зокрема ведення вогню в будівлях та на вулицях міст, в умовах недостатньої видимості або недостатньої освітленості.

5. Покращення командної роботи. Використання маркерної зброї під патрон Simunition може покращити роботу малих оперативних груп поліції, оскільки симуляції надають можливість тренуватися в різних сценаріях, що потребує чіткої взаємодії між учасниками, розподілу ролей, передачі та чіткого виконання команд [92, с. 91].

Проте нині продукція цієї компанії не єдина на світовому ринку. Одне з ключових місць у виробництві зазначених систем посідає компанія «Ultimate Training Munition» (далі – UTM) (Сполучене Королівство).

Порівняльний аналіз продуктів, запропонованих компаніями, засвідчує, що компанія UTM пропонує ширшу лінійку різноманітних набоїв, обладнання, захисного спорядження тощо. Використання складніших технологій у своїх розробках нелетальних навчальних боєприпасів, з однієї

сторони, збільшує їх вартість, з іншої – суттєво покращує якість продукції, що забезпечує тренування без збоїв (відсутність затримок під час стрільби) і відсутність пластикової стружки або інших видів забруднення на металевих частинах зброї. Потужним кроком технологічної думки є створення маркерного патрона UTX Marker Round, який можна використовувати для стрільби з наявних 9-міліметрових модифікацій пістолетів без необхідності перероблення зброї, що забезпечує максимальну зручність і мінімізацію витрат [283].

Також сучасною та затребуваною технічною розробкою є SMART FIREARMS – розумна зброя.

Ідеологічною основою створення та запровадження цієї технології було вирішення питання безпечного поводження з вогнепальною зброєю, а саме розв'язання такої поширеної проблеми серед поліцейських, як тримання пальця на спусковому гачку без необхідності. Фахівці компанії «Smart Firearms Training Devices» (далі – SFTD) обрали науковий підхід до вирішення цього актуального питання та звернулися до науки про функції живого організму. Вони встановили, що коли людина перебуває в стані фізіологічної або психологічної напруги, то повертається до основної моторики та примітивних навичок. На жаль, під час поводження з вогнепальною зброєю це означає, що небезпечна звичка тримати палець на спусковому гачку повертається до поліцейського та як результат, може завдати суттєвої шкоди для життя й здоров'я останнього або людей, що його оточують.

Результатом плідної роботи інженерів SFTD стало створення революційного навчального пристрою, розробленого для того, щоб недбале або необережне поводження зі зброєю залишилися в минулому. Компанія SFTD використовує запатентовану конструкцію електронного датчика, який виявляє навіть найменше вторгнення в спускову скобу, подаючи звуковий сигнал. Пристрій має різні функції синхронізації та алгоритму, які надають можливість маніпулювати тригером, не вмикаючи звуковий сигнал [296].

Інакше кажучи, використання розумної зброї на різних етапах підготовки поліцейських формує належну м'язову пам'ять, що в стані стресу забезпечує безпечне поводження з вогнепальною зброєю.

Водночас широка гамма продукції компанії SFTD забезпечує можливість обрати найбільш відповідну модифікацію зброї для досягнення мети навчання.

Наприклад, зазначимо навчальний пістолет серії SF-300/250 для інструкторів – повністю програмована навчальна зброя, розроблена для проведення навчання в поліцейських академіях. Особливостями цієї навчальної зброї є:

- набір датчиків ударно-спускового механізму, які перешкоджають проведенню випадкового пострілу;
- можливість електронного налаштування місткості магазину для примусової екстреної перезарядки;
- наявність акустичної системи, яка дає змогу увімкнути або вимкнути будь-який звук зброї (як пострілу, так і сигналу про вторгнення в спускову скобу);
- можливість регулювання необхідної ваги зброї для конкретного ситуативного сценарію;
- можливість монтувати приціли нічного бачення;
- встановлення лазера всередині ствола, щоб забезпечити зручне поводження зі зброєю [296].

Зауважимо, що нині проведення практичних занять відбувається з використанням гумових макетів холодної та вогнепальної зброї [132, с. 128].

Слушною є думка, що використання вищезгаданих гумових виробів у межах освітнього процесу взагалі недопустиме, адже воно формує у правоохоронців певний принцип безпечності, який полягає в нерозумінні того, що ці предмети в практичній діяльності поліцейського створюють найбільшу загрозу для його життя та здоров'я. Використання гумового макета вогнепальної зброї під час проведення практичних занять не

забезпечує можливість формування рухової активності та м'язової пам'яті, оскільки вимикання запобіжника, досилання патрона до патронника, проведення пострілу та перезаряджання зброї неможливо здійснити, що в екстремальних ситуаціях є єдиною можливістю забезпечення власної безпеки. Суттєвим недоліком використання гумового макета холодної зброї є той факт, що під час відпрацювання прийомів затримання злочинців або правопорушників він не залишає відчуття контакту з небезпечним предметом, що в реальних ситуаціях призводить до негативних наслідків [287, с. 25].

З огляду на це, поліцейські системи розвинених країн світу вже давно відійшли від використання макетів зброї, не здатної забезпечити реалістичність ситуативних сценаріїв і можливостей поліцейського вдосконалити рухові навички й м'язову пам'ять, що є необхідною складовою частиною забезпечення особистої безпеки правоохоронців у ситуаціях із підвищеним рівнем ризику для життя й здоров'я.

Також слід зосередити увагу на тому, що використання інноваційних технологій у системі підготовки поліцейського вирішує вагому, однак мало досліджену проблему, яка ще не здобула належного висвітлення на сторінках періодичних видань, монографічної та навчальної літератури, а саме – реакцію організму у вигляді когнітивних і фізіологічних порушень, що виникає у відповідь на ускладнення оперативної обстановки.

Зауважимо, що поліцейський – це передусім людина, яка наділена конкретним комплексом фізіологічних особливостей та біохімічних процесів, де регуляторами є гормони, секреція яких у критичних обставинах відіграє вирішальну роль.

Зокрема, у ситуаціях з підвищеним рівнем ризику для життя й здоров'я поліцейського інколи можна помітити невпевненість, незнання або ігнорування основ забезпечення особистої безпеки, що в результаті призводить до настання тяжких наслідків. Очевидно, що одразу на думку спадає якість його підготовки, проте цей висновок може бути хибним. Адже

розгубленість у діях правоохоронця насамперед пов'язана не з рівнем його теоретичних знань або практичних навичок, а з фізіологічними особливостями людського організму.

Зумовлено це тим, що коли людина відчуває небезпеку, її ендокринна система збільшує вироблення стероїдних гормонів, зокрема кортизол, щоб активувати стресову реакцію організму. Водночас у нервовій системі запускається симпатична нервова система, спонукаючи надниркові залози вивільняти катехоламіни, серед яких епінефрин (адреналін) та норепінефрин (норадреналін) [280]. Це різні гормони, які по-різному впливають на організм.

Наприклад, група фізіологічно активних речовин (катехоламінів), до яких належить епінефрин і норепінефрин, виділяються у кров, коли людина відчуває сильне емоційне збудження або небезпеку (стрес) [280]. На фізіологічному рівні це виявляється реакцією «Бийся або тікай» (гіперзбудження, або гостра реакція на стрес), вперше описаною Волтером Бредфордом Кенноном 1915 року [279, с. 124]: кровоносні судини звужуються, що зумовлює підвищення кров'яного тиску, спостерігається розгубленість, прискорене серцебиття та намагання отримати якомога більше кисню для забезпечення повноцінного функціонування організму.

Інакше кажучи, фізіологічна реакція організму, що виникає у відповідь на небезпечну подію, фізичну травму або загрозу для життя, обмежує здатність поліцейського усвідомлювати дійсність та ефективно реагувати на неї. Однак з метою збереження життя це змушує його прийняти рішення про подальші дії, а саме чинити опір або ж, навпаки, намагатися уникнути взаємодії з джерелом підвищеної небезпеки.

Водночас парадоксальним виглядає той факт, що зазначені вище гормони необхідні нашому організму, адже в екстремальних ситуаціях сприяють виживанню, максимально мобілізуючи людину. Небезпеку для здоров'я вони становлять лише тоді, коли виділяються у великих кількостях або коли людина перебуває в постійному стресі.

Слід зазначити, що працівники Національної поліції України мають ненормований робочий графік, у межах функціональних обов'язків вимушені мати справу зі специфічним колом осіб, які своїми діями повсякчас створюють загрозу для життя й здоров'я поліцейських. У сучасних реаліях повномасштабного вторгнення правоохоронці виконують розширений перелік поліцейських функцій, що зумовлює виникнення нових ризиків для безпеки останніх. Це свідчить про перманентне перебування поліціантів у стресовому стані.

Неспецифічна реакція організму на довготривалий зовнішній або внутрішній подразник провокує хронічний стрес, у результаті якого безупинно відбувається вироблення природного глюкокортикоїдного гормону кортизолу, що призводить до виснаження, зниження імунітету й розвитку психосоматичних захворювань [167, с. 153].

Хронічний стрес, погіршуючи імунну функцію, підвищує схильність до респіраторних інфекцій та посилює такі стани, як астма й хронічне обструктивне захворювання легень. Крім того, викликані стресом зміни запальних цитокінів сприяють запаленню дихальних шляхів і виробленню слизу [280].

Усвідомлення небезпеки поліцейським спричиняє гормональний каскад у вигляді секреції стресових гормонів, який зумовлює часткове зниження або повне блокування мисленнєвої активності та повертає людину до елементарних базових рухів, що виконуються на рівні м'язової пам'яті. Інакше кажучи, поліцейський позбавлений можливості діяти відповідно до чітко визначених безпечних алгоритмів.

Це положення підтверджує О. Пасько в дослідженні щодо фізіологічно-нейронної регуляції як основи стресу поліцейського в умовах воєнного стану, у якому дослідниця зауважує, що підвищений рівень стресових гормонів безпосередньо формує патологічні процеси в мозку. Саме від цього страждають лобні частини мозку, які відповідальні за короткочасну пам'ять, увагу, контроль емоцій, планування, прийняття рішень. У результаті під час

стресу увага розсіюється, людина не спроможна адекватно реагувати та приймати правильні рішення, виникає високий рівень емоційного напруження, проблема із запам'ятовуванням інформації тощо [167, с. 152].

Обсяг секреції стресових гормонів безпосередньо залежить від рівня небезпеки, тривалості події, індивідуальних особливостей організму поліцейського, а також його підготовки.

Отже, імплементація інноваційних технологій, які забезпечують процес підготовки особового складу правоохоронних органів в економічно розвинених країнах, до процесу підготовки представників Національної поліції України забезпечить можливість відтворення найнебезпечніших, проте практично-реалістичних ситуативних сценаріїв, що можуть виникати впродовж всього строку служби поліцейського, та надасть змогу сформувати комплекс неспецифічних адаптаційних (нормальних) реакцій організму представника закону на вплив різних несприятливих фізичних чи психологічних факторів, спричинених джерелами небезпеки.

У результаті тренувань із використанням інноваційних технологій реакція організму в реальних ситуаціях, пов'язаних з ризиком для життя та здоров'я поліцейського, буде залишатися незмінною та проявлятиметься в тому, що секреція стресових гормонів, які впливають на поведінкову реакцію організму, залишиться на допустимому рівні, що надасть змогу правоохоронцям ефективно й безпечно виконувати поліцейські функції.

У межах аналізу наступного аспекту, визначеного нашою класифікацією, а саме питання програм підготовки, слід зазначити, що у своєму дослідженні В. С. Трояновський пропонує звернутися до досвіду США, адже саме там розробляється та впроваджується значна кількість програм і рекомендацій, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейських. Сутність програм полягає у вивченні тактичних прийомів і способів забезпечення особистої безпеки працівниками поліції, що є обов'язковою складовою професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників поліції в США. Основну увагу в таких

програмах зосереджено на формуванні у поліцейських професійно-психологічних настанов на забезпечення особистої безпеки та безпеки колег; опанування відповідних знань; практичному навчанні тактики та прийомів забезпечення професійної безпеки; навчанні поєднання тактики та прийомів забезпечення безпеки з тактикою та прийомами виконання професійних завдань тощо [240, с. 75].

Серед програм підготовки виокремимо основні з них, а саме: «Вживання поліцейського при виїзді на місце події»; «Вживання поліцейського під час рейду по вилученню наркотиків»; «Вживання поліцейського під час здійснення затримання»; «Вживання на вулиці». Водночас впроваджуються й спеціальні програми, спрямовані на навчання певних категорій працівників (наприклад, забезпечення особистої безпеки працівників дорожньої поліції, спеціальний курс для жінок-поліцейських) [235, с. 84].

Зокрема, у поліцейській академії в м. Маямі слухачі проходять навчання за такими програмами, як «Критичні ситуації»; «Проведення операцій з порятунку заручників»; «Вибухові пристрої»; «Тактика протидії тероризму»; «Методика проведення обшуку будівель і приміщень»; «Надання першої медичної допомоги» тощо [213].

Нині вектор розвитку забезпечення особистої безпеки поліцейського у країнах Заходу спрямований на вдосконалення комунікативних навичок і деескалацію конфліктів.

На підтвердження цієї тези слід зазначити, що національну увагу в США приділяють навчанню й реформам, орієнтованим на запобігання застосуванню надмірної сили [289], а в поліцейських академіях запроваджують значну кількість навчальних програм, тісно пов'язаних з деескалацією конфліктів під час використання сили [214, с. 35].

Наприклад, поліцейська Академія у м. Лос-Анджелес (штат Каліфорнія) – це місцевий відомчий навчальний заклад, що здійснює підготовку поліцейських за навчальною програмою, якою передбачено понад

400 годин на вивчення проблем спілкування з населенням та культури національних меншин. Водночас в Інституті навчання поліцейських при Іллінойському університеті з 480 годин базового курсу початкової підготовки значну частину відведено вивченню людської поведінки та поліцейській майстерності спілкування [213].

Продовжуючи нашу думку, слід зауважити, що одне з ключових місць серед економічно розвинених країн світу із потужною поліцейською системою посідає Канада. Країна в Північній Америці постійно вдосконалює підходи щодо підготовки поліцейських, які ґрунтуються на виконанні ситуативних сценаріїв, що доповнюють теоретичні знання, отримані під час навчального процесу, а також розв'язанні проблем шляхом ідентифікації та усунення їх першопричин. Сценарії вирізняються великою наближеністю до реальних умов і високим рівнем стресу. Причому зміст дисциплін щодо застосування сили орієнтований передусім саме на деескалацію конфліктів [214, с. 49].

Аналіз спеціальної літератури надав можливість констатувати, що окреслений напрям забезпечення особистої безпеки поліцейського досліджують і українські вчені.

Ю. І. Давигора, вивчаючи питання нової концепції діяльності Національної поліції України, дійшов висновку, що особливу увагу слід зосереджувати на тактиці комунікації поліцейського, формуванні вмінь контролювати ситуацію та дії оточуючих людей без ескалації конфлікту [47, с. 60].

Водночас О. Д. Завістовський акцентує, що поліцейські повинні володіти навичками комунікації та дипломатії, адже конфліктні ситуації або неправильна комунікація можуть призвести до ескалації конфлікту та негативних наслідків у вигляді приведення вогнепальної зброї у бойову готовність або фізичного контакту з особами [60, с. 127].

Аналізуючи процес комунікації крізь призму забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, констатуємо, що

обов'язковим елементом майстерності спілкування є вивчення мови рухів тіла та реакцій громадян. Це дає можливість поліцейським краще вивчити «противника», передбачити його дії та правильно на них відреагувати. Водночас важливим елементом спілкування є майстерність контактувати з різними соціальними групами, а також уміння не піддаватися на провокації [224, с. 216].

В умовах процесу комунікації з суб'єктами поліцейський повинен максимально швидко й чітко оцінювати настрої різних категорій громадян та передбачати наслідки своїх правомірних дій. Використання соціально-психологічних тренінгів для підвищення якості комунікації поліцейських є ефективним способом навчання, яке поєднує теоретичні й практичні аспекти для повного засвоєння та опанування необхідних комунікативних навичок [237, с. 144].

У цьому контексті слід зазначити й позицію законодавця щодо окресленого напрямку виконання поліцейських функцій.

Зокрема, у результаті спільної роботи з європейськими партнерами була розроблена Концепція забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів, що стало передумовою створення «поліції діалогу». Основною метою новоствореного підрозділу під час забезпечення публічної безпеки, зокрема під час масових заходів, визначено не демонстрацію сили, а діалог; головним інструментом – слово, а не силу [162].

З огляду на міжнародні стандарти й практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції, вважаємо, що необхідним для розв'язання окресленої проблеми в Україні є:

- по-перше, побудова на основі міжнародних стандартів і практик єдиної Національної системи підготовки правоохоронців;

- по-друге, запровадження зазначених інноваційних технологій до процесу навчання (підготовки) працівників Національної поліції України;

– по-третє, зосередити увагу на можливості озброєння правоохоронців енергетичною зброєю, що надасть можливість зберегти життя та здоров'я як поліцейського, так і правопорушника;

– по-четверте, з огляду на розвиток сучасних тенденцій збереження життя та здоров'я, побудований на деескалації конфліктів, основою яких є належний рівень комунікативних навичок, запропоновано на всіх рівнях ступеневого професійного навчання поліцейських запровадити нову навчальну дисципліну під назвою «Комунікативні навички та деескалація конфліктів».

Підсумовуючи здійснене в цьому підрозділі дослідження, можемо сформулювати висновок про те, що міжнародні стандарти та практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції можуть бути покладені в основу побудови єдиної Національної системи підготовки правоохоронців. Водночас розроблення єдиних Національних стандартів передбачає імплементацію у цей процес інноваційних технологій, здатних забезпечити відпрацювання практично-реалістичних ситуативних сценаріїв, які можуть виникати протягом усього строку служби поліцейського, під час проведення практичних занять. Щодо реалізації пропозиції озброєння правоохоронців енергетичною зброєю, то цей крок значно посилить спроможність поліцейського забезпечити власну безпеку, а також сприятиме збереженню життя й здоров'я правопорушників.

Запровадження в освітній процес нової навчальної дисципліни «Комунікативні навички та деескалація конфліктів» сприятиме формуванню абсолютно нової філософії в питанні виконання поліцейських функцій та забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

3.2. Удосконалення адміністративно-правового регулювання та інструментів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України

Здійснений у попередніх розділах ґрунтовний аналіз адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейського надав можливість констатувати реальний стан справ у визначеній сфері. Очевидно, що в сучасних реаліях діяльність правоохоронців тісно пов'язана зі збройною агресією північного сусіда, зростаючим рівнем злочинності, зокрема організованої та транснаціональної, тероризмом, корупцією, наркоманією, кіберзлочинністю, незаконним обігом зброї та вибухових пристроїв, торгівлею людьми тощо. Зазначені умови безпосередньо впливають на підвищення рівня небезпеки для життя й здоров'я працівників Національної поліції України. Протидія небезпечним явищам передбачає вдосконалення адміністративно-правового регулювання та інструментів забезпечення особистої безпеки правоохоронців.

Доречно в цьому контексті зауважує С. В. Городянко, що невпинне загострення криміногенної обстановки в державі, оновлення й удосконалення заходів, способів і прийомів забезпечення безпеки професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ зумовлює необхідність постійного перегляду й розвитку змісту нормативних приписів, покликаних забезпечити впорядкування відносин у досліджуваній сфері [41, с. 117].

Слід зазначити, що пропозиції щодо вдосконалення гарантій безпечної діяльності працівників органів внутрішніх справ свого часу висловлювала низка вчених; деякі з цих ідей були частково враховані під час розроблення нового Закону України «Про Національну поліцію».

На одній з таких змін акцентує Р. В. Дмитрик. Правник зазначає, що в ст. 15 Закону України «Про міліцію», у якій визначався порядок застосування вогнепальної зброї, були відсутні положення про можливість її застосування у виняткових випадках без попередження. Тому автор вважає, що інтеграція

відповідних норм до Закону «Про Національну поліцію» свідчить про суттєве підвищення гарантій як особистої безпеки працівника поліції, так і інших осіб [52, с. 153].

Водночас, на нашу думку, поза увагою законодавця залишилися цілком доречні пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Однією з таких пропозицій, яка не знайшла належного місця в нормативно-правових актах, є ініціатива О. П. Нагорного, який ще у 2003 році обґрунтував необхідність доповнення частиною 3 статті 15-1 Закону України «Про міліцію»: «Весь ризик юридичних наслідків у випадку застосування вогнепальної зброї співробітником міліції переноситься на особу, яка вчинила дії, які можуть бути витлумачені співробітником міліції як погроза його особистій безпеці» [154, с. 15].

Коментуючи цитований фрагмент, маємо зауважити, що питання застосування вогнепальної зброї працівником правоохоронного органу нині набуває особливої гостроти й актуальності. Сучасні реалії, а саме повномасштабне вторгнення країни агресора на територію нашої держави, вимагають внесення суттєвих змін і доповнень до нормативно-правових актів, що регулюють питання поводження зі зброєю.

Сучасні виклики зумовлюють потребу в удосконаленні всієї нормативно-правової бази, дотичної до безпечної діяльності працівників Національної поліції України.

Зважаючи на актуальність окресленої проблеми, слід констатувати, що нині законодавець лише частково її розв'язує. На підтвердження цієї думки пропонуємо розглянути Закон України «Про Національну поліцію», а саме деякі зміни, що відбулися в сучасних реаліях.

Зокрема, п. 9 ст. 42 передбачає, що під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею щодо осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без

урахування вимог і заборон, передбачених ст. 43, ч. 4, 5 ст. 45, а також ч. 9 ст. 46 цього Закону [201].

Водночас у п. 5 ст. 42 зазначено, що під час дії воєнного стану у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у разі крайньої потреби або під час затримання особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, він має право використати підручні засоби [201].

Коментуючи цитований пункт, зазначимо, що недостатня чіткість визначення змісту окремих правових норм є недоліком законодавчого регулювання гарантій забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Зокрема, надавши поліцейському право використати підручні засоби, законодавець не визначив, що саме він вбачає під цим терміном. Тому, на нашу думку, ця норма потребує уточнення.

Проблема нечіткого визначення деяких позицій законодавця в питанні регулювання заходів особистої безпеки поліцейського активно досліджується науковою спільнотою.

Я. Ю. Корнеєва та В. О. Іванцов зосереджують увагу на позиції законодавця щодо виразу «якщо існує достатньо підстав» і вбачають в цьому неоднозначність. Обґрунтування наукової думки побудовано на тому, що Стратегією розвитку органів внутрішніх справ України передбачено, що дії посадових осіб поліції мають бути максимально регламентовані шляхом розроблення Міністерством внутрішніх справ України деталізованих нормативно-правових актів, настанов, рекомендацій, інструкцій, що передбачають усі можливі варіанти поведінки персоналу в стандартних і нестандартних ситуаціях [52, с. 150; 180, с. 73].

У контексті змін, передбачених законодавцем у нормативно-правових актах, які регламентують забезпечення особистої безпеки поліцейського в умовах збройної агресії, також слід проаналізувати ст. 46 зазначеного Закону. Частина 4 цієї статті доповнено пунктом 8, де зазначено, що поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю для примусового

припинення польоту безпілотного повітряного судна, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що таке судно використовується для вчинення правопорушення або становить загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського, шляхом пошкодження чи знищення безпілотного повітряного судна та/або складових частин безпілотної авіаційної системи [201].

На нашу думку, внесені законодавцем зміни щодо забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України не відповідають наявним нині загрозам і не гарантують безпечного виконання поліцейських функцій останніми.

У межах ґрунтовного дослідження вдосконалення адміністративно-правового регулювання й інструментів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України доцільно детальніше проаналізувати зміст ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію», яка регламентує застосування вогнепальної зброї правоохоронцями. Зацікавленість саме цією нормою закону пов'язана з тим, що забезпечення особистої безпеки поліцейського в умовах дії режиму воєнного стану безпосередньо залежить від його можливостей щодо застосування найбільш суворого заходу примусу.

Результати аналізу засвідчують, що основна концепція, яку передбачає законодавець, полягає у стриманні агресії з боку агресивно налаштованих та озброєних осіб на противагу забезпечення особистої безпеки поліцейського.

Слушність цієї думки підтверджується тим, що внаслідок повномасштабного вторгнення працівники Національної поліції України постали перед численними новими викликами, одним із яких є протидія диверсійно-розвідувальним групам країни агресора (далі – ДРГ).

Зокрема, ДРГ є підрозділом спеціального призначення, що використовується для розвідки та диверсій у тилу противника у воєнний і передвоєнний час з метою дезорганізації тилкових установ, знищення або тимчасового виведення з ладу найважливіших промислових підприємств,

військових об'єктів, транспорту, зв'язку, а також збирання інформації про супротивника [50].

Очевидно, що ефективна та безпечна протидія незаконним збройним формуванням країни агресора у вигляді ДРГ зумовлює потребу ініціативного застосування працівниками Національної поліції України вогнепальної зброї з метою збереження життя і здоров'я.

Нині складно навіть уявити дії правоохоронців і кінцевий результат без ініціативного застосування вогнепальної зброї проти невеликих підрозділів, сформованих з осіб, які проходять спеціальне навчання з мінно-підривної, вогневої, фізичної, психологічної, парашутно-десантної, підводної, альпіністської підготовки, належно озброєні й екіпіровані та мають на меті заподіяти супротивнику максимальної шкоди.

Запропоноване нами поняття, а саме «ініціативне застосування вогнепальної зброї», охоплює регламентовані та деталізовані нормативно-правовими актами правові підстави щодо процедури застосування вогнепальної зброї, з врегульованим питанням юридичних наслідків дії поліцейського, у разі визначення ним потенційно небезпечної ситуації як загрози його особистій безпеці або безпеці оточуючих його осіб, у якій уникнути застосування вогнепальної зброї неможливо, а зволікання призведе до настання летального випадку.

Очевидно, що запропонований нами інструмент забезпечення особистої безпеки поліцейського не новий, проте в умовах сьогодення він зумовлений особливою актуальністю.

Доречно в цьому контексті процитувати позицію М. М. Романяка, який зазначає, що є необхідним виокремлення в окрему статтю крайніх випадків, настання яких зумовлює умисне застосування працівниками органів внутрішніх справ вогнепальної зброї, а також процедур застосування [208, с. 82].

Поділяючи цитовану вище позицію, вважаємо за необхідне зауважити, що без права ініціативного застосування вогнепальної зброї працівником

правоохоронного органу поліцейські залишаються обмеженими у праві на забезпечення власної безпеки та безпеки населення.

У зв'язку з цим, доцільно внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема, ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» доповнити розділом 14 такого змісту: «поліцейський має право ініціативного застосування вогнепальної зброї у разі визначення ним потенційно небезпечної ситуації, яка створює загрозу щодо власної безпеки або безпеки оточуючих його осіб, у якій уникнути застосування вогнепальної зброї неможливо, а зволікання призведе до настання летального випадку».

Крім цього, на нашу думку, доповнення потребує п. 11 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема, законодавець зазначає, що поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю та привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування [201].

Тобто поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність лише з метою її застосування.

Водночас п. 13 зазначеної статті передбачає, що поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб [201].

Отже, на нашу думку, між двома цими пунктами виникає певна колізія, яка полягає в тому, що, не взявши до рук вогнепальну зброю і не привівши у готовність, працівник поліції не може використати її для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

З огляду на це, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема, ст. 46 ч. 11 викласти в такій редакції: «Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування або використання».

Зміст ефективного адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського також полягає у необхідності вдосконалення питання безпечного поводження зі зброєю.

Аналіз Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю засвідчує, що в питанні забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України відбувся значний прогрес, водночас документ містить низку недоліків, які потребують усунення.

По-перше, слід зазначити, що підпункт 5 пункту 1 розділу 3; підпункт 4 пункту 2 розділу 3; підпункт 7 пункту 2 розділу 3; підпункт 2 пункту 6 розділу 4 встановлюють вимоги до поліцейського щодо певних дій із запобіжником. Вимоги законодавця є цілком обґрунтованими, якщо йдеться про напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації). Водночас вимоги зазначеної Інструкції також стосуються поводження з автоматичною вогнепальною зброєю (автомат Калашникова та його модифікації), яка за своїми конструктивними особливостями не має такої частини, як запобіжник, а його функцію виконує перевідник, про що зазначено у Керівництві зі стрілецької справи [88, с. 12].

З огляду на це, доцільно внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до підпункту 5 пункту 1 розділу 3; підпункту 4 пункту 2 розділу 3; підпункту 7 пункту 2 розділу 3; підпункту 2 пункту 6 розділу 4 та поряд зі словом «запобіжник» у дужках додати категорію «(перевідник)».

По-друге, у пункті 1 розділу 3, а саме в частині огляду патронів, у підпункті 1 визначено, що необхідно перевірити відсутність на гільзах іржі й зеленого нальоту, особливо на капсулі, ум'ятин, подряпин, що перешкоджають входженню патрона до патронника [192].

Аналізуючи вимоги законодавця, слід зауважити, що його мета є цілком зрозумілою, а саме визначити патрони, які мають певні недоліки та в подальшому унеможливають їх використання. Проте, на нашу думку, тлумачення цієї норми доволі неоднозначне, оскільки, згідно з цим пунктом,

відсутність дефектів перешкоджає входженню патрона до патронника, що є нелогічним. Нижче, у цьому самому підрозділі, законодавець стверджує, що за наявності зазначених дефектів їх необхідно усунути на місці [192]. Тобто під час огляду патронів все-таки йдеться про визначення наявності певних недоліків, що можуть перешкоджати входженню патрона до патронника.

Отже, вбачаємо за доцільне внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до пункту 1 розділу 3, в частині огляду патронів, а також до підпункту 1, а саме – слово «відсутність» замінити на слово «наявність».

По-третє, у підпункті 1 пункту 1 розділу 3 визначено, що під час огляду зброї поліцейський зобов'язаний спрямувати ствол зброї в напрямку кулеуловлювача, причому вказівний палець повинен знаходитися на спусковій скобі. Водночас у цьому розділі, а саме пункті 2, зазначено, що розряджання зброї проводиться біля кулеуловлювача, а ствол зброї має бути спрямований у його напрямку. Очевидно, що законодавець залишив без належної уваги положення вказівного пальця, що під час поводження із вогнепальною зброєю суттєво впливає на стан забезпечення особистої безпеки правоохоронців. На підтвердження нашої позиції зауважимо, що у підпункті 2 пункту 10 розділу 1 встановлено категоричну заборону тримати палець на спусковому гачку без необхідності [192], що, на нашу думку, є ефективним превентивним заходом забезпечення особистої безпеки поліцейського та оточуючих. Також під час поводження з короткоствольною вогнепальною зброєю (пістолет) безпечно тримати вказівний палець на рамці, водночас безпечне поводження з автоматичною зброєю (автомат) передбачає положення паралельно затворної рами з газовим поршнем.

З огляду на це, пропонуємо внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до пункту 2 розділу 3 та викласти його у такій редакції: «Розряджання зброї проводиться біля кулеуловлювача, при цьому ствол зброї повинен бути спрямований в його

напрямку, при цьому вказівний палець повинен знаходитися на спусковій скобі».

По-четверте, у пункті 2 розділу 3 порядок здачі вогнепальної зброї та боєприпасів визначено, що вогнепальна зброя і боєприпаси після виконання службових обов'язків або в разі відсутності потреби негайно здаються на зберігання до чергової частини органу (закладу, установи) поліції. Тому зосередимо увагу на терміні здачі вогнепальної зброї, адже достеменно відомо, що вогнепальна зброя є додатковим фактором, який призводить до випадків загибелі, поранення й травмування як поліцейських, так і інших осіб. Доволі абстрактним, на нашу думку, є формулювання «або в разі відсутності потреби». Окрім того зазначена позиція законодавця суперечить підпункту 5 пункту 6 розділу 1 цієї Інструкції, де визначено, що поліцейський зобов'язаний здати зброю та боєприпаси до чергової частини органу (закладу, установи) поліції негайно після виконання службових обов'язків [192].

Тож вважаємо за доцільне внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до пункту 2 розділу 3 та викласти його у такій редакції: «Вогнепальна зброя і боєприпаси після виконання службових обов'язків негайно здаються на зберігання до чергової частини органу (закладу, установи) поліції».

По-п'яте, у підпункті 1 пункту 5 розділу 4 визначено, що перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подоланням перешкод, якщо пістолет був оголений, необхідно увімкнути на ньому запобіжник, покласти в кобуру (спеціального спорядження) і вжити заходів, які унеможлилювали б його втрату [192]. Доволі абстрактним, на нашу думку, є формулювання законодавця щодо необхідності вжити заходів, які унеможлилювали б його (пістолета) втрату. Проте тлумачення потребує позиція, якщо пістолет був оголений, необхідно увімкнути на ньому запобіжник. Достеменно відомо, що зброя має бути на запобіжнику у всіх випадках, окрім тих, що пов'язані зі стрільбою. У зв'язку з тим, що оголення

вогнепальної зброї не завжди пов'язано зі стрільбою, у більшості випадків це лише вилучення її з кобури, де вона перебуває на запобіжнику відповідно до норм Інструкції, тому необхідності вмикати запобіжник повторно взагалі немає. Водночас думка законодавця повністю зрозуміла та в контексті забезпечення безпеки правоохоронця цілком доречна. Слід акцентувати, що необхідність увімкнути запобіжник виникає тоді, коли вогнепальна зброя була оголена та приведена у готовність.

Вважаємо за доцільне зазначити, що приведення зброї у готовність передбачає вимкнення запобіжника та досилання патрона до патронника.

З огляду на зазначене, доцільно внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до підпункту 1 пункту 5 розділу 4 та викласти його у такій редакції: «Перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подоланням перешкод, якщо пістолет був оголений та приведений у готовність, необхідно увімкнути на ньому запобіжник, покласти в кобуру (спеціального спорядження) та вжити заходів, які б унеможливили його втрату».

По-шосте, у пункті 1 розділу 4 визначено, що вогнепальна зброя та боєприпаси до неї видаються поліцейському під його особисту відповідальність, який зобов'язаний берегти й підтримувати в належному стані передану йому в користування вогнепальну зброю (боєприпаси) та обачливо поводитися з нею (ними) відповідно до вимог цієї Інструкції [192]. На нашу думку, недоречним у контексті поводження із вогнепальною зброєю є використання слова «передана». Адже така позиція законодавця суперечить підпункту 6 пункту 10 розділу 1 цієї Інструкції, згідно з якими категорично забороняється передавати зброю іншим особам [192].

З огляду на викладене, пропонуємо внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до пункту 1 розділу 4, а саме замінити слово «передану» на слово «надану».

По-сьоме, у пункті 3 розділу 1 встановлено, що забезпечення особистої безпеки поліцейськими під час поводження зі зброєю є складовою частиною

службової діяльності органів (закладів, установ) поліції та здійснюється під час: 1) вивчення матеріальної частини зброї; навчання правил і порядку її застосування й використання; заходів безпеки під час поводження зі зброєю і влучній стрільбі в закладах (установах) та за місцем служби в системі службової підготовки; 2) закріплення за поліцейськими вогнепальної зброї; 3) отримання й здачі зброї в черговій частині органу (закладу, установи) поліції; 4) виконання службових обов'язків поліцейськими з протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку; 5) проведення навчально-тренувальних стрільб; 6) постійного зберігання й носіння вогнепальної зброї та боєприпасів поліцейськими; 7) чищення зброї; 8) вилучення зброї та боєприпасів; 9) перевірок наявності й організації зберігання зброї та боєприпасів [192].

Водночас законодавець не визначає заходи, які також безпосередньо пов'язані з поводженням з вогнепальною зброєю та визначені у пункті 4 розділу 2 цієї Інструкції, а саме: 1) проведення спеціальних операцій; 2) проведення практичних стрільб; 3) проведення командно-штабних навчань; 4) відрядження з вогнепальною зброєю [192].

Тому видається доцільним внести зміни до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, до розділу 1 пункту 3 та доповнити його такими пунктами, як: 1) проведення спеціальних операцій; 2) проведення практичних стрільб; 3) проведення командно-штабних навчань; 4) відрядження з вогнепальною зброєю.

Окрім зазначених недоліків, буде доцільним зосередити увагу на термінології, використаній законодавцем для тлумачення положень зазначеної Інструкції.

Наприклад, у підпункті 3 пункту 10 розділу 1 законодавець використовує слово «знімати» запобіжник, натомість у підпункті 2 пункту 6 розділу 4 вживано слово «вимикати» запобіжник [192].

Цей приклад – не єдина термінологічна прогалина, адже для тлумачення однакових дій правоохоронця, але за різних обставин,

законодавець змінює термінологію: «витягти» магазин – «від'єднати» магазин; «вставити» магазин – «приєднати» магазин.

На нашу думку, використання належної термінології в нормативно-правових актах, особливо тих, які регламентують поведження зі зброєю, є запорукою безпеки та належного виконання передбачених правових норм.

На початку військової агресії російської федерації проти України з метою захисту державного суверенітету, а також прав і свобод громадян постала гостра потреба в одночасному отриманні працівниками Національної поліції України двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Слід констатувати, що нині в Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю законодавцем не визначено алгоритму дій у процесі поводження з двома одиницями вогнепальної зброї під час їх отримання та здачі до чергової частини.

Зазначену юридичну прогалину пропонується усунути шляхом внесення змін до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, пункт 1 розділу 3 доповнити порядком одночасного отримання двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій та заходів безпеки, згідно з цією Інструкцією, поліцейські передусім отримують напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації), після чого, за потреби, – автоматичну вогнепальну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, яким забезпечений структурний підрозділ.

Водночас пункт 2 розділу 3 слід доповнити порядком одночасної здачі двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова

та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій та заходів безпеки, відповідно до Інструкції, поліцейські передусім здають автоматичну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, отриманий за необхідністю, далі – напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації).

Неврегульованим залишається питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час несення служби з двома одиницями вогнепальної зброї.

Після отримання двох одиниць найбільш суворого заходу примусу виникає необхідність з'ясувати специфіку виконання поліцейських функцій в контексті можливостей щодо застосування та використання останніх. У цьому аспекті доцільно передбачити та визначити:

1. Як працівники Національної поліції України мають обирати вид вогнепальної зброї в разі виникнення екстремальних ситуацій. Критерії щодо вибору вогнепальної зброї.

2. Відповідність пунктів ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» Закону України «Про Національну поліцію» щодо необхідності застосування автоматичної зброї. Випадки застосування автоматичної зброї з огляду на її специфічність.

3. Необхідність розмежування ситуацій у разі можливого застосування або використання автоматичної та напівавтоматичної зброї. Ситуативні сценарії для кожного виду вогнепальної зброї.

4. Алгоритми послідовності можливого застосування та використання автоматичної та напівавтоматичної зброї. Коли, як, за яких умов тощо поліцейський застосовує (використовує) спочатку автоматичну, а потім напівавтоматичну зброю або навпаки.

5. Алгоритми можливого застосування та використання вогнепальної зброї правоохоронцями в складі нарядів, патрулів, слідчо-оперативних груп

тощо. Чи однаковим має бути обраний вид вогнепальної зброї у конкретній ситуації.

6. Можливий перехід від використання напівавтоматичної зброї до автоматичної. Випадки, за яких правоохоронець змінює вид вогнепальної зброї.

Не можна залишити поза увагою проведення інструктажу з питань дотримання заходів безпеки під час поводження зі зброєю. Адже специфіка виконання поліцейських функцій з двома одиницями вогнепальної зброї має бути доведена особовому складу у встановленому порядку.

У межах системи підготовки працівників Національної поліції України особливої актуальності набуває вогнева підготовка правоохоронців. Зауважимо, що нині проведення практичних занять з визначеної дисципліни не відповідає сучасним викликам і загрозам [131, с. 45].

Отже, обґрунтованою видається ідея внести зміни до тематичних планів, що є основою проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Вогнева підготовка». Необхідно зосередити увагу на відпрацюванні алгоритмів: 1) вибору вогнепальної зброї залежно від ситуації; 2) послідовності застосування й використання автоматичної та напівавтоматичної зброї; 3) застосування й використання вогнепальної зброї з розмежуванням ситуацій; 4) застосування й використання вогнепальної зброї правоохоронцями в складі нарядів, патрулів, слідчо-оперативних груп; 5) переходу від використання напівавтоматичної зброї до автоматичної.

Підбиваючи підсумки дослідження, здійсненого нами в цьому підрозділі, слід констатувати, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання та інструментів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України є одним із головних завдань, які потребують негайного вирішення. Окрім внесення необхідних змін і доповнень до теоретичної складової нормативно-правових актів різної юридичної сили, покладених в основу ефективного та безпечного виконання поліцейських функцій, доопрацювання потребує також її практична сторона.

Запропоновані кроки сприятимуть не лише осучасненню законодавчого підґрунтя та приведенню останнього у відповідність до новосформованих викликів, які нині постали перед правоохоронною системою, а й також позитивно вплинуть на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Висновки до розділу 3

З'ясовано, що міжнародні стандарти та практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції можуть бути покладені в основу побудови єдиної Національної системи підготовки правоохоронців.

Встановлено, що неналежне виконання поліцейських функцій, яке призводить до виникнення нових випадків травмувань, поранень і загибелі правоохоронців, окрім іншого, пов'язане із фізіологічними особливостями людського організму.

Аргументовано, що запровадження інноваційних технологій, здатних забезпечити відпрацювання практично-реалістичних ситуативних сценаріїв, які можуть виникати протягом усього строку служби поліцейського, до системи підготовки працівників Національної поліції України сприятиме стабільному рівню секреції стресових гормонів у реальних екстремальних ситуаціях, що надасть змогу правоохоронцям ефективно та безпечно виконувати поліцейські функції.

Доведено, що озброєння працівників Національної поліції України енергетичною зброєю – це крок, який значно посилить можливості правоохоронців щодо забезпечення власної безпеки, а також позитивно позначиться на збереженні життя та здоров'я правопорушників.

Акцентовано на необхідності запровадження до освітнього процесу нової навчальної дисципліни «Комунікативні навички та деескалація конфліктів», яка сприятиме створенню абсолютно нової філософії у питаннях

виконання поліцейських функцій і забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Обґрунтовано потребу в уточненні терміна «підручні засоби», зазначеному в п. 5 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію».

Запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема:

1) статтю 46 «Застосування вогнепальної зброї» доповнити розділом 14 такого змісту: «Поліцейський має право ініціативного застосування вогнепальної зброї у разі визначення ним потенційно небезпечної ситуації, яка створює загрозу щодо власної безпеки або безпеки оточуючих його осіб, у якій уникнути застосування вогнепальної зброї неможливо, а зволікання призведе до настання летального випадку»;

2) статтю 46 частину 11 викласти в такій редакції: «Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування або використання».

Аргументовано необхідність внесення змін до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема:

1) у підпункті 5 пункту 1 розділу 3; підпункті 4 пункту 2 розділу 3; підпункті 7 пункту 2 розділу 3; підпункті 2 пункту 6 розділу 4 поряд зі словом «запобіжник» у дужках додати категорію «(перевідник)»;

2) у підпункті 1 пункту 1 розділу 3 в частині огляду патронів, а саме слово «відсутність» замінити на «наявність»;

3) пункт 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Розрядження зброї проводиться біля кулеуловлювача, при цьому ствол зброї повинен бути спрямований в його напрямку, а вказівний палець має знаходитися на спусковій скобі»;

4) пункт 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Вогнепальна зброя і боєприпаси після виконання службових обов'язків негайно здаються на зберігання до чергової частини органу (закладу, установи) поліції»;

5) підпункт 1 пункту 5 розділу 4 викласти в такій редакції: «Перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подоланням перешкод, якщо пістолет був оголений та приведений у готовність, необхідно увімкнути на ньому запобіжник, покласти в кобуру (спеціального спорядження) та вжити заходів, які б унеможливили його втрату»;

6) у пункті 1 розділу 4 слово «передану» замінити на слово «надану»;

7) пункт 3 розділу 1 доповнити такими пунктами: 1) проведення спеціальних операцій; 2) проведення практичних стрільб; 3) проведення командно-штабних навчань; 4) відрядження з вогнепальною зброєю.

Встановлено, що корисним буде зосередити увагу на термінології, використаній законодавцем для тлумачення положень зазначеної Інструкції.

Зазначено, що на початку військової агресії російської федерації проти України з метою захисту державного суверенітету, а також прав і свобод громадян постала гостра потреба в одночасному отриманні працівниками Національної поліції України двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ.

Встановлено, що в Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю не визначено алгоритм дій під час поводження з двома одиницями вогнепальної зброї в процесі їх отримання та здачі до чергової частини.

Запропоновано внесення змін до Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема, пункт 1 розділу 3 доповнити порядком одночасного отримання двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації), або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій та заходів безпеки, згідно з цією Інструкцією, поліцейські передусім отримують напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації), після чого, за потреби,

– автоматичну вогнепальну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Водночас пункт 2 розділу 3 доповнити порядком одночасної здачі двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій та заходів безпеки, відповідно до цієї Інструкції, поліцейські насамперед здають автоматичну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, отриманий за необхідністю, далі – напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації).

Доведено необхідність врегулювати питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час несення служби з двома одиницями вогнепальної зброї на законодавчому рівні.

У результаті запропоновано врахувати: 1) як працівники Національної поліції України мають обирати вид вогнепальної зброї у разі виникнення екстремальних ситуацій; 2) відповідність пунктів ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» Закону України «Про Національну поліцію» щодо необхідності застосування автоматичної зброї; 3) наявність або відсутність необхідності щодо розмежування ситуацій у разі можливого застосування або використання автоматичної та напівавтоматичної зброї; 4) алгоритми послідовності можливого застосування та використання автоматичної та напівавтоматичної зброї; 5) алгоритми можливого застосування та використання вогнепальної зброї правоохоронцями у складі нарядів, патрулів, слідчо-оперативних груп тощо; 6) можливий перехід від використання напівавтоматичної зброї до автоматичної.

Акцентовано на важливості доведення до особового складу правоохоронного органу специфіки виконання поліцейських функцій з двома одиницями вогнепальної зброї під час проведення у встановленому порядку цільових інструктажів.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретико-правове узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування сутності й особливостей адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. До основних з них можна віднести такі:

1. Заходами забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України визнано комплекс превентивних заходів, що передбачає поєднання адміністративно-правових приписів, тактико-спеціальних прийомів і професійно-психологічної підготовки та спрямований на визначення й усунення всіх видів небезпек з метою запобігання загибелі, пораненню, травмуванню, каліцтву, психічним розладам, а також самогубствам серед особового складу правоохоронного органу.

2. Правовим регулюванням забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України запропоновано вважати складну специфічну систему суспільних відносин, основою якої є впорядкована структура нормативно-правових приписів, метою якої є реалізація невід'ємного права на життя та здоров'я правоохоронців під час дотримання чіткого балансу державних інтересів, що є необхідною складовою повноцінного функціонування громадянського суспільства.

Виокремлено групи нормативно-правових актів, які визначають правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, а саме: 1) європейські нормативно-правові акти, ратифіковані вищим законодавчим органом з питань діяльності Національної поліції України; 2) законодавчі акти, що визначають правовий статус і призначення Національної поліції України; 3) акти Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; 4) нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України з питань,

що стосуються виконання поліцейських функцій; 5) нормативні акти, які приймає Національна поліція України.

3. Обґрунтовано положення про те, що систему принципів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України доцільно розглядати крізь призму дворівневості, що передбачає загальну систему принципів, яка визначена в розділі II «Принципи діяльності поліції» Закону України «Про Національну поліцію» та поширює свою дію на суспільство загалом і спеціальну систему принципів зокрема, яка гарантує забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Аргументовано необхідність доповнення загальної системи принципів принципом гуманізму. Визначено архітектуру спеціальної системи принципів, яка ґрунтується на принципах прикриття та контакту, переваги, превенції, комплексному принципі, принципі професійної зрілості, де останній виявляється в тактичних прийомах, вербальному спілкуванні, психологічній готовності, можливості обрати безпечні заходи фізичного впливу, а також може бути використана як інструмент збереження життя й здоров'я працівників Національної поліції України.

4. Здійснено класифікацію факторів та умов, що впливають на стан забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України, до якої зараховано: 1) нерозуміння ризиків і загроз власне поліцейськими, халатне ставлення до особистої безпеки; 2) недостатній рівень службової підготовки; 3) недостатній рівень діяльності інституту наставництва; 4) недостатній рівень внутрішньої взаємодії (відсутність або неповнота необхідної інформації тощо); 5) недостатній рівень матеріально-технічного та ресурсного забезпечення.

Доведено, що поліцейські, які під час освітнього процесу нехтували: 1) теоретичними питаннями щодо отримання й здачі вогнепальної зброї та боєприпасів у спеціально обладнаній кімнаті чергової частини; 2) основними положеннями щодо застосування й використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів; 3) алгоритмами щодо проведення затримання злочинців

або правопорушників з використанням тактичних прийомів, прийомів рукопашного бою; 4) специфікою проведення поверхневої перевірки, взаємодії з напарником, надягання кайданків; 5) особливостями конвоювання та спілкування зі специфічним колом осіб; 6) правовими засадами організації та діяльності Національної поліції України, – належать до категорії осіб із підвищеним ризиком отримання різноманітних тілесних ушкоджень, поранень і виникнення летальних випадків унаслідок протистояння агресивно налаштованим особам.

5. Встановлено, що до адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах режиму воєнного стану належать: адаптовані до розширеного переліку поліцейських функцій нормативно-правові приписи, які слугують основою безпечної діяльності останніх; видозмінена система підготовки особового складу, який планується залучати до забезпечення державного суверенітету; створення сучасної системи гарантій прав поліцейських, які безпосередньо залучені до забезпечення державного суверенітету; приведення у відповідність до нагальних потреб норм матеріально-технічного забезпечення правоохоронців.

6. Зауважено, що адміністративно-правовими засобами забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру є: планування дій особового складу правоохоронного органу; внесення змін і доповнень до системи професійної підготовки правоохоронців; розроблення довідників для працівників Національної поліції України щодо рекомендованих і нерекomenдованих дій під час виконання поліцейських функцій в епіцентрі події; забезпечення чіткої системи управління особовим складом правоохоронного органу; належний рівень різнорівневої взаємодії; нормативно закріплена система медичних гарантій для осіб, які безпосередньо були залучені до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

7. Аргументовано, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру характеризуються:

- 1) прогнозуванням щодо можливостей виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру з урахуванням географічних особливостей місцевості (регіону);
- 2) належним рівнем заходів організаційного характеру;
- 3) ефективним і своєчасним плануванням дій сил і засобів, які мають бути залучені до виконання завдань в епіцентрі події;
- 4) коригуванням уже наявних планів, зокрема з урахуванням фактору видозмінності негативного явища;
- 5) належною підготовкою сил і засобів поліції, які планується залучати до дій в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру;
- 6) чітким визначенням поліцейських функцій з урахуванням специфіки негативного явища;
- 7) удосконаленням нормативно-правового забезпечення, а саме внесенням необхідних змін і доповнень до системи службової підготовки (коригуванням навчальних планів, моделюванням ситуативних сценаріїв і відпрацюванням останніх під час проведення практичних занять).

8. Визначено, що міжнародні стандарти та практики забезпечення особистої безпеки працівників поліції полягають у:

- 1) міжнародній співпраці з країнами-партнерами;
- 2) використанні інноваційних технологій у системі підготовки правоохоронців;
- 3) побудові освітнього процесу (процесу підготовки) на основі програм, адаптованих до сучасних реалій;
- 4) оснащенні високотехнологічними засобами активної оборони, а також засобами індивідуального захисту правоохоронців під час виконання поліцейських функцій;
- 5) запровадженні до системи підготовки, перепідготовки (підвищення кваліфікації) програм, спрямованих на деескалацію конфліктів та зведення негативних наслідків до можливого мінімуму.

9. Акцентовано на необхідності вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства, а саме:

1) Закону України «Про Національну поліцію», зокрема:

– частину 1 статті 45 «Застосування спеціальних засобів» викласти в такій редакції: «Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку, а також для забезпечення особистої безпеки застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом»;

– статтю 34 «Поверхнева перевірка» доповнити частиною 8 такого змісту: «Поверхнева перевірка здійснюється в обов'язковому порядку з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні злочину або правопорушення, відповідно до цього Закону»;

– частину 4 статті 43 «Порядок застосування поліцейських заходів примусу», де визначення «невідкладна медична допомога» замінити на визначення «домедична допомога»;

– пункт 4 частини 1 статті 18 «Основні обов'язки поліцейського» викласти в такій редакції: «Надавати домедичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я»;

– розділ II «Принципи діяльності поліції» доповнити, включивши до нього принцип гуманізму, а також доповнити статтею 12¹ «Спеціальні принципи»;

– пункт 1 частини 10 статті 62 «Гарантії професійної діяльності поліцейського» викласти в такій редакції: «Забезпечується належними умовами та необхідними засобами для виконання покладених на нього службових обов'язків. В умовах дії правових режимів усіма засобами, у тому числі засобами індивідуального захисту»;

– статтю 46 «Застосування вогнепальної зброї» доповнити розділом 14 такого змісту: «Поліцейський має право ініціативного застосування вогнепальної зброї в разі визначення ним потенційно небезпечної ситуації, яка створює загрозу щодо власної безпеки або безпеки оточуючих його осіб,

у якій уникнути застосування вогнепальної зброї неможливо, а зволікання призведе до настання летального випадку»;

– частину 11 статті 46 «Застосування вогнепальної зброї» викласти в такій редакції: «Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування або використання»;

2) Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, зокрема:

– у підпункті 5 пункту 1 розділу 3; підпункті 4 пункту 2 розділу 3; підпункті 7 пункту 2 розділу 3; підпункті 2 пункту 6 розділу 4 поряд зі словом «запобіжник» у дужках додати категорію «(перевідник)»;

– підпункт 1 пункту 1 розділу 3 в частині огляду патронів, а саме слово «відсутність» замінити на «наявність»;

– пункт 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Розряджання зброї проводиться біля кулеуловлювача, при цьому ствол зброї повинен бути спрямований в його напрямку, а вказівний палець має знаходитися на спусковій скобі»;

– пункт 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Вогнепальна зброя і боєприпаси після виконання службових обов'язків негайно здаються на зберігання до чергової частини органу (закладу, установи) поліції»;

– підпункт 1 пункту 5 розділу 4 викласти в такій редакції: «Перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подоланням перешкод, якщо пістолет був оголений та приведений у готовність, необхідно увімкнути на ньому запобіжник, покласти в кобуру (спеціального спорядження) та вжити заходів, які б унеможливили його втрату»;

– у пункті 1 розділу 4 слово «передану» замінити на слово «надану»;

– пункт 3 розділу 1 доповнити такими пунктами: 1) проведення спеціальних операцій; 2) проведення практичних стрільб; 3) проведення командно-штабних навчань; 4) відрядження з вогнепальною зброєю;

– пункт 1 розділу 3 доповнити порядком одночасного отримання двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та

Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій і заходів безпеки, згідно з цією Інструкцією, першочергово поліцейські отримують напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації), після чого, за потреби, – автоматичну вогнепальну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, яким забезпечений структурний підрозділ;

– пункт 2 розділу 3 доповнити порядком одночасної здачі двох одиниць вогнепальної зброї, а саме напівавтоматичної (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації) та автоматичної (автомат Калашникова та його модифікації) або іншого виду зброї, яким забезпечений структурний підрозділ. Визначивши, що, дотримуючись порядку дій та заходів безпеки, згідно з цією Інструкцією, першочергово поліцейські здають автоматичну зброю (автомат Калашникова та його модифікації) або інший вид зброї, отриманий за необхідністю, далі – напівавтоматичну вогнепальну зброю (пістолети Форт та Макарова, а також їх модифікації);

3) Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі й небезпечні події, зокрема:

– підпункт 7 пункту 2 розділу 3 викласти в такій редакції: «Уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я»;

4) Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, зокрема:

– визначення «табельна вогнепальна зброя» замінити на визначення «вогнепальна зброя»;

5) Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, зокрема:

– підпункт 1 пункту 5 розділу 1 викласти в такій редакції: «Підвищення рівня знань, умінь, навичок і професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки, а також забезпечення особистої безпеки поліцейського»;

– пункт 3 розділу 1 викласти в такій редакції: «Службова підготовка – система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності, в основу якої покладено спеціальну систему принципів»;

– пункт 6 розділу 1 доповнити таким видом підготовки, як технологічна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 18-річний курсант застрелився з автомата у Львівському університеті внутрішніх справ. *ZAXID.NET* : [сайт]. URL: <http://surl.li/ooqxv>
2. 19-річний хлопець застрелився у поліції після спроби подвійного вбивства. *Українська правда* : [сайт]. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/16/7221040/>
3. Аброськін В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 238 с.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина : навч. посіб. / [В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін.] ; за ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.
5. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін.]. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.
6. Ануфрієв М. І., Бандурка О. М., Ярмиш О. Н. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 369 с.
7. Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 224–230.
8. Бакутін Є. І. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій під час радіаційної загрози. *Роль та місце органів системи МВС України в державній політиці запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 23 квіт. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 53–54.

9. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : НУВС, 2002. Ч. 1. 244 с.
10. Бандурка О. М., Соболев В. О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ : підручник. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 480 с.
11. Бахчеван Є. Ф. Деякі тактичні прийоми та навички забезпечення особистої безпеки майбутнього працівника Національної поліції України під час екстремальної ситуації. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. Харків : ХНУВС, 2017. С. 52–55.
12. Безпалова О. І. Особливості діяльності Національної поліції щодо забезпечення прав громадян під час воєнного стану в Україні. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Вінниця, 7 груд. 2022 р.). Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 25–27.
13. Березняк В. С. Роль наставництва у підготовці працівників Національної поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 330–331.
14. Біденчук Т. М., Казначеев Д. Г. Проблеми забезпечення особистої безпеки поліцейських в умовах реформування системи МВС України. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. (Харків, 31 трав. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 304–306. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_05_2019/pdf/81.pdf
15. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 227 с.
16. Біліченко В. В. Необхідність використання тактичних принципів в роботі підрозділів поліції. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 130–135.
17. Більшість українців не довіряють поліції, низько оцінюють її роботу та не бачать прогресу в її реформуванні. *Гал-інфо* : [сайт]. URL:

https://galinfo.com.ua/news/bilshist_ukraintsiv_ne_doviryayut_politsii_nyzko_otsti_nyuyut_ii_robotu_ta_ne_bachat_progresu_v_ii_reformuvanni_346554.html

18. Богуславський В. В. Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2017. 207 с.

19. Бойко О. І., Мельник А. М. Перспективи використання сучасних інтерактивних технологій в процесі підготовки поліцейського до діяльності в умовах воєнного стану. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 297–302. URL <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/308325/299808>

20. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка»*. 2017. № 11. С. 24–28.

21. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : Кандиба Т. П., 2018. 524 с.

22. Боровик М. О., Джус А. Р. Деякі особливості тактики самозахисту та особистої безпеки поліцейського при затриманні не озброєного правопорушника. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XL Міжнар. наук.-практ. конф. (Салоніки, Греція, 7 січ. 2024 р.). Салоніки : ВАДНД, 2024. С. 32–36.

23. Бурденюк В. М. Засади та принципи діяльності Національної поліції України. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 57–63.

24. Вайда Т. Визначення умов та врахування причин порушень безпеки особового складу територіального органу національної поліції України як фактор забезпечення правопорядку в регіоні. *Тенденції та перспективи розвитку менеджменту в умовах глобальних викликів* : I Міжнар. наук.-практ. конф. (Херсон, 28 трав. 2021 р.). Херсон, 2021. С. 433–436. URL: <http://surl.li/ewllht>

25. Вайда Т. С., Кузнецов О. І. Інтелектуальний компонент стійкого психоемоційного стану правоохоронця до дії зовнішніх небезпек. *Роль та*

місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 23 квіт. 2010 р.). Одеса : ОДУВС, 2010. С. 283–284.

26. Вакуленко М. Є. Надзвичайні ситуації природного характеру. *Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності* : зб. наук. пр. XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. С. 138–139.

27. Веселівський Р. Б. Небезпека землетрусів, як одних з найбільш руйнівних природних явищ. *Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності* : XIII Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : ЛДУ БЖД, 2018. С. 436–437.

28. Веселов М. Ю., Пилипів Р. М., Єднак Д. Д. Навчання поліцейських діям у надзвичайних ситуаціях в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Т. 2. Вип. 83. С. 164–169. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/309888/301267>

29. Взаємодія. *Словник: портал української мови та культури*. URL: <http://surl.li/dcqsav>

30. Вітик Ю. Принцип дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України: стан наукового дослідження. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 205–209.

31. Владимиров М. В., Пабат О. В., Калінін Д. О., Томенко Д. Ю. Психологічна підготовка поліцейських в умовах воєнного стану: вогнева підготовка поліцейських як елемент психологічної стійкості. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. Харків : ХНУВС, 2024. С. 213–218.

32. Владимиров М. В., Підгайна В. В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. конф. (Харків, 26 трав. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 66–69.

33. Власенко І. В., Котелюх М. О. Напрямки вдосконалення службової підготовки працівників Національної поліції України. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. (Харків, 31 трав. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 102–107.
34. Галайденко Т. В. Правові основи забезпечення безпеки суддів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 93–108.
35. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або природне право і державознавство. Київ : Юніверс, 2000. 334 с.
36. Гнатюк Н., Краковська А. Сучасний погляд на визначення поняття «адміністративно-правові засоби». *Актуальні питання адміністративного права та процесу* : матеріали Всеукр. наук. конф. (Кропивницький, 2 груд. 2022 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2022. С. 41–43. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/zbirnyk-konferencziyi-02.12.2022.pdf#page=41>
37. Голенко Н. М., Омельченко В. М. Прогнозування працівником поліції службово-оперативних дій як чинник тактики затримання правопорушника в екстремальних умовах. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 16. С. 317–325.
38. Головацький О. О. Службова підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: теоретико-правовий аспект. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів. Харків : ХНУВС, 2017. С. 75–78.
39. Гончар А. Г. Адміністративно-правове регулювання фінансування і матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2021. 209 с.
40. Городянко С. В. Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 20 с.

41. Городянюк С. В. Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 188 с.
42. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г., Бойко О. І. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Грибана. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.
43. Григоренко І. А. Використання досвіду європейських країн у реформуванні органів внутрішніх справ України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 249–257.
44. Гузенко Є. В. Чорнобиль – ядерна трагедія минулого. *Чорнобиль: катастрофа та уроки на майбутнє* : матеріали Міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 26 квіт. 2016 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 15–19. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02e1f14b-90e0-457b-aeac-421b1cc69c66/content>
45. Гуманність. *Словник іноземних соціокультурних термінів*. URL: <http://slovopedia.org.ua/39/53395/260727.html>
46. Гуцин Р. О. Роль наставництва у системі професійної підготовки молодого фахівця. *Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності* : матеріали наук.-практ. конф. курсантів та студентів (Харків, 17 трав. 2008 р.). Харків : ХНУВС, 2008. С. 66–67. URL: <http://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/4.rar>
47. Давигора Ю. І. Тактична підготовка правоохоронців у контексті нової концепції діяльності Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2020. Вип. 7 (127). С. 56–62. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2020.7(127).10
48. Даниленко О. Б. Особливості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів в навчальних закладах провідних країн НАТО.

Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогіка». 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_6

49. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2002. 352 с.

50. Диверсійно-розвідувальна група. *Вікіпедія* : [сайт]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0

51. Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій : навч. посіб. / [Ю. І. Давигора, В. А. Молотай, О. В. Коломієць та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 156 с.

52. Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.

53. Довідкова інформація. *European Union* : [сайт]. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/>

54. ДСТУ 2293-99. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять (1698). URL: https://dnaop.com/html/1698/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_2293-99

55. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін.]. Київ : Наук. думка, 1982. Т. 1 : А–Г. 632 с.

56. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін.]. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 4 : Н–П. 654 с.

57. Європейський кодекс поліцейської етики : рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів Ради Європи від 19 верес. 2001 р. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf

58. Єлісеєва О. С. Особливості діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 20 квіт. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 291–294.
59. Єфремова І. О. Дотримання прав і свобод людини як один із головних принципів діяльності Національної поліції України. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 28 квіт. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 12–15.
60. Завістовський О. Д. Принципи забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку під час дії воєнного стану. *Theories, methods and practices of the latest technologies* : III International Scientific and Practical Conference (Tokyo, November 07–09, 2022). Tokyo, Japan, 2022. P. 123–125.
61. Загальна декларація прав людини : міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
62. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
63. Загуменник В. І., Мусієнко В. В., Проценко В. В. Адміністративне право України: основні категорії та поняття : навч. посіб. / за заг. ред. О. Х. Юлдашева. Бендери ; Київ : Поліграфіст, 2010. 512 с.
64. Закордонний досвід підготовки кадрів для сил сектору безпеки та можливості його використання в Україні : наук.-метод. рек. / [К. Л. Бугайчук, І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова та ін.]. Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2016. 120 с.
65. Заросило В. О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 250 с.

66. Зеленецький В. С. Поняття безпеки та її забезпечення суб'єктами кримінального процесу. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1992. Вип. 2. С. 84–86.
67. Зеленський Є. С. Вогнева підготовка – складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. *Підготовка в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019. С. 122–124.
68. Землетрус у Туреччині: що відомо про катастрофу і кількість жертв. *Українська правда* : [сайт]. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/02/07/252741/>
69. Землетрус, цунамі та вибух на «Фукусімі». Що відомо про найбільше стихійне лихо в Японії. *Суспільне* : [сайт]. URL: <https://suspihne.media/112293-zemletrus-cunami-ta-vibuh-na-fukusimi-so-vidomo-pro-najbilde-stihijne-liho-v-aponii/>
70. Зінченко Д. А., Гопко Д. О. Психологічне здоров'я працівників в підрозділах безпеки і оборони України. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України* : тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 30 трав. 2023 р.). Харків : НА НГУ, 2023. С. 131–134.
71. Зінченко Д. А., Дерунов М. І. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. конф. (Харків, 26 трав. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 242–244.
72. Зінченко Д., Музичук О. Психологічні виклики та адаптація працівників Національної поліції України в умовах військового стану. *Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії* : матеріали Всеукр. наук.-дискус. платформи (Кропивницький, 22 листоп. 2024 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 71–73.
73. Знищені будинки, відсутність доступу до питної води, вимиті міни: Ігор Клименко розповів про наслідки теракту на Каховській ГЕС. *МВС України* : [сайт]. URL: <https://mvs.gov.ua/news/kahovska-ges-ne-pidliagaje->

vidnovlenniu-a-naigolovnis-a-zagroza-dlia-svitu-zajes-ministr-vnutrisnix-sprav-ukrayini-igor-klimenko

74. Іванець М. Правове забезпечення особистої безпеки працівників органів прокуратури як елемент кадрової політики. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. № 1. С. 91–95.

75. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану. *Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час* : зб. доп. за результатами круглого столу (Кам'янське, 20 берез. 2025 р.). Кам'янське : ГО МОПЛ, 2025. С. 19–23.

76. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням в галузі фінансів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 20 с.

77. Іванцов В. О. Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід: актуальні проблеми правореалізації. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 трав. 2018 р.) : у 2 т. Одеса : Гельветика, 2018. Т. 2. С. 115–119.

78. Іванцов В. О., Герасименко В. В. Психологічна стійкість та адаптація працівників Національної поліції України в умовах військового стану: механізми подолання травматичних стресорів. *Системний підхід до подолання сучасних викликів крізь призму безпеки, прав людини, права* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Вінниця, 12 трав. 2025 р.). Вінниця : ГО МОПЛ, 2025. С. 24–28.

79. Іванцов В. О., Дмитренко А. О. Адміністративно-правові заходи Національної поліції щодо підтримання громадського порядку у прифронтових територіях. *Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час* : зб. доп. за результатами круглого столу (Кам'янське, 20 берез. 2025 р.). Кам'янське : ГО МОПЛ, 2025. С. 29–32.

80. Іванцов В., Бахмат В. Особливості правового регулювання реабілітації працівників поліції після участі в екстремальних ситуаціях під

час військового стану в Україні. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 31 жовт. 2024 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2024. С. 28–31.

81. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України : навч. посіб. Харків : ФІНН, 2010. 672 с.

82. Історія філософії в її зв'язку з освітою : підручник / [Г. І. Волинка, В. І. Гусєв, Н. Г. Мозгова та ін.]. Київ : Каравела, 2009. 479 с.

83. Йосипів М. Д., Курляк Ю. Р. Тактика дій працівників Національної поліції при затриманні особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливого тяжкого злочину, і яка намагається втекти. *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції в умовах воєнного або надзвичайного стану* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 3 черв. 2022 р.). Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 96–99.

84. Казанчук І. Д. Проблеми та перспективи покращення професійної підготовки фахівців для правоохоронних органів у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку під час надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. (Харків, 31 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 283–287. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_05_2019/pdf/75.pdf

85. Касумова А., Юнацький М. Я. Кращий досвід країн ЄС у підготовці поліції під час надзвичайних ситуацій та криз. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 268–271.

86. Катеринчук І. П. Практика застосування зброї поліцейськими в умовах війни. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 278–282.

87. Качан К., Макаренко О. Інноваційні підходи до освітньої підготовки поліцейських в умовах загроз національній безпеці. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 272–275.

88. Керівництво зі стрілецької справи. ВКДП 7-00(01).01 / Управління бойової підготовки командування Сухопутних військ Збройних сил України ; Національна академія Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного ; Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України. Грудень 2019 р. URL: <https://surl.li/bcgkbo>

89. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : наказ Держспоживстандарт України від 11 жовт. 2004 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10>

90. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.

91. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 837. С. 65–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_12

92. Ковальов І. М. Актуальність використання маркерної зброї в навчальному процесі ЗВО МВС України. *Підготовка правоохоронців у системі МВС України в умовах воєнного стану* : Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 90–91.

93. Ковбаса Ю. В. Психологічно-практичні засади ефективної діяльності поліцейських в умовах сьогодення. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків : ХНУВС, 2016. С. 141–143.

94. Когут Я. М. Правова основа та принципи діяльності поліції зарубіжних країн. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2 (2). С. 48–57.
95. Кодекс законів про працю України : Закон Української РСР від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
96. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
97. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
98. Козяр М. М., Литвин А. В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2017. № 15. С. 199–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2017_15_27
99. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42–46.
100. Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 368 с.
101. Коломієць О., Демченко Ю. Забезпечення безпеки поліцейських під час зупинення транспортного засобу. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 7. С. 153–157.
102. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
103. Комар Т. В. Професійна зрілість особистості: психологічна природа поняття. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2015. Вип. 3. С. 33–37.
104. Комзюк В. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. № 2. С. 189–194.

105. Комісаров О. Г. Інформаційне забезпечення особистої безпеки працівників сил охорони правопорядку: сучасний стан проблеми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету*. 2014. № 3. С. 82–89.

106. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

107. Конєв О. Ю., Ніколаєв О. Т. Удосконалення службової підготовки майбутніх поліцейських. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України* : матеріали круглого столу (Одеса, 31 жовт. 2017 р.). Одеса : ОДУВС, 2017. С. 97–100.

108. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

109. Костицький М. В. Гуманізм права як прояв вищих (космічних) законів у суспільстві. *Принципи гуманізму та верховенства права як умова розвитку демократичної, соціальної, правової держави (пам'яті професора В. В. Копейчикова)* : матеріали міжвуз. наук.-теорет. конф. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. С. 13–15.

110. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції : навч. посіб. Дніпро : Біла К. О., 2020. 212 с.

111. Кривицький Ю. В. Верховенство права як принцип діяльності міліції: перспективи закріплення та реалізації в умовах реформування МВС України. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 8–13.

112. Криволапчук В. О., Тодуров І. М., Бондарчук М. Т., Юрченко А. В. Особиста безпека : навч.-практ. посіб. Київ : ВПЦ МВС України, 2006. 169 с.

113. Криміналістика : підручник / [П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко та ін.] ; за ред. П. Д. Біленчука. 2-ге вид. Київ : Атіка, 2001. 544 с.

114. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
115. Криштанович М. Ф. Модернізація механізмів державного управління в системі органів внутрішніх справ сучасної України : дис. ... д-ра юрид. наук : 25.00.02. Львів, 2016. 474 с.
116. Кузніченко С. О. Управління ОВС в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру : монографія. Харків : Основа, 2001. 152 с.
117. Кулешов М. М. Система реагування на надзвичайні ситуації та механізми управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2017. Вип. 1. С. 314–322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_1_45
118. Курепін В. М., Іваненко В. С. Цивільний захист: надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу. Частина 1. Надзвичайні ситуації природного характеру: дії населення при загрозі та у разі виникнення надзвичайних ситуацій : навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2025. 429 с.
119. Куций О. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав фізичних осіб у податкових правовідносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. 20 с.
120. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ : Б. в., 2007. 20 с.
121. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини : навч. посіб. 6-те вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2007. 332 с.
122. Ластович Д. М. Адміністративно-правові засади надання поліцейських послуг в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 224 с.
123. Ліщук Б. В. Особиста безпека як важлива складова в службовій діяльності поліцейських. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 204–211.

124. Логвиненко В. М., Костишин Е. І., Лозинський А. Ф. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах надзвичайних ситуацій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 53. Т. 1. С. 348–353.

125. Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 92–100. DOI: 10.33270/0525676812.12

126. Логвиненко М. І., Подоляка А. О. Проблеми та ключові напрями забезпечення особистої безпеки поліцейського патрульної поліції. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 18 (31). С. 116–122.

127. Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: 10.33270/0525693.16

128. Логвиненко М. І., Стрюкова Т. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Право і суспільство*. 2017. № 6 (2). С. 106–110.

129. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: службова підготовка. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 117–120.

130. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 69–71.

131. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: вогнева підготовка. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали

Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

132. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: фізична підготовка. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 січ. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 125–129.

133. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 82–85.

134. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників Національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>

135. Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу* : матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

136. Локк Дж. Два трактати про врядування / пер. з англ. О. Терех, П. Таращук. Київ : Основи, 2001. 265 с.

137. Львівський патрульний пройшов курс навчання у Будапешті. *Дивись Info* : [сайт]. URL: <https://dyvys.info/2017/03/25/lvivskyj-patruľnyj-projshov-kurs-navchannya-u-budapeshti/>

138. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. Вид. 2-ге, доповн. та переробл. Київ : Атіка, 2003. 576 с.

139. Мамай К. В. Організація охорони громадського порядку та безпеки під час проведення масових заходів. *Держава і право*. 2011. № 54. С. 263–267.

140. Матієнко Т. Структура та фактори формування професійної мотивації поліцейських. *Підприємництво, господарство і право, філософія права*. 2019. № 10. С. 228–231.

141. Матюхіна Н. П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні та прикладні аспекти) : монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 287 с.

142. Мельниченко О. А. Механізми публічного управління реагуванням на надзвичайні ситуації: сутність та види. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 3. С. 165–176. DOI: 10.32689/2618-0065-2020-3(5)-165-176

143. Мельниченко О. А., Сіненко О. М. Заходи держави щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру. *Державне регулювання освітньо-наукового забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту* : матеріали інтернет-конф. (Харків, 19–20 берез. 2014 р.). Харків : НУЦЗУ, 2014. С. 116–118.

144. Миронова А. С. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій під час радіаційної загрози. *Роль та місце органів системи МВС України в державній політиці запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 23 квіт. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 53–56.

145. Михайлова Ю. О. Основні напрями забезпечення безпеки життєдіяльності працівників національної поліції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 35. Ч. II. Т. 2. С. 156–157. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b4d5771f-78ce-4f5d-b50a-1adce9a0f8c4/content>

146. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : міжнар. док. від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
147. Мінка Т. П. Забезпечення режиму воєнного стану органами Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 9–13.
148. Мітченко К. Зрілість поліцейського в умовах сьогодення: виклики, реалії, перспективи. *Національна ідентичність на новому етапі розвитку українського суспільства* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 листоп. 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 76–78.
149. Морозова О. М. Забезпечення безпеки особи в місцях позбавлення волі. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2016. № 2. С. 1–8.
150. Мосейко А. Г. Адміністративно-правові засоби забезпечення правопорядку. URL: <http://www.dgu.com.ua/bitstream/123456789/1037/1/%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%D0%93..pdf>
151. На автовокзалі в Дніпропетровську застрелили міліціонера. *24 Канал* : [сайт]. URL: <https://surli.cc/dxprqcx>
152. На території управління патрульної поліції Львівщини від вогнепального поранення помер 34-річний поліцейський. *ZAXID.NET* : [сайт]. URL: <https://zaxid.net/news/>
153. На Тернопільщині через необережне поводження зі зброєю загинув поліцейський. *Суспільне Тернопіль* : [сайт]. URL: <http://surl.li/ldbswh>
154. Нагорний О. П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2003. 22 с.
155. Наливайко Л. Р. Принцип відкритості та прозорості у діяльності національної поліції України. *Соціологія права*. 2015. № 3–4 (14–15) С. 73–78.

156. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС України, 2002. 416 с.

157. Немчинов Ю. І., Хавкін О. К., Мар'єнков М. Г., Жарко Л. О., Дунін В. А., Бабік К. М., Єгупов К. В., Кендзера О. В., Єгупов В. К., Булат А. Ф., Дирда В. І., Лисиця М. І. Практичні питання динаміки будівель. *Будівництво України*. 2013. № 6. С. 6–21.

158. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навч. посіб. / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. Ірпінь, 2000. 304 с.

159. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконт, 1998. Т. III : ОБУ–РОБ. 927 с.

160. Оніщенко Н. М. Принцип законності: наукові реалії сьогодення. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 13–18.

161. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 9 листоп. 1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

162. Основний концепт роботи «поліції діалогу» – комунікація та зменшення демонстрації сили під час масових заходів, – Олександр Фацевич. *Урядовий портал* : [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/osnovnij-koncept-roboti-policiyi-dialogu-komunikaciya-ta-zmenschennya-demonstraciyi-sili-pid-chas-masovih-zahodiv-oleksandr-facevich>

163. Особиста безпека поліцейського в умовах дії правового режиму воєнного стану : навч. посіб. / уклад.: М. О. Боровик, І. А. Шутяк, І. Т. Ларіонова, М. В. Іншеков. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 188 с.

164. Особиста безпека поліцейського (в схемах) : навч. посіб. / кол. авт. ; за ред. В. Я. Покайчука. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 280 с.

165. Павленко В. В. Надзвичайні ситуації природного характеру в Україні. *Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства*.

Європейський досвід і перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : ЛДУБЖД, 2021. 156 с.

166. Пасинчук К., Бас О. Планування як функція державного управління. *Організаційно-управлінське та економіко-правове забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 16 берез. 2023 р.). Черкаси : Вовчок О. Ю., 2023. С. 116–118.

167. Пасько О. Фізіологічно-нейронна регуляція як основа стресу поліцейського в умовах воєнного стану. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України* : зб. тез VII міжвідом. наук-практ. круглого столу (Київ, 17 квіт. 2025 р.). Київ : НАВС, 2025. С. 151–153.

168. Перевищення службових повноважень працівником поліції. *Кіровоградська обласна прокуратура* : [сайт]. URL: https://kir.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=278341

169. Перестрілка силовиків у Княжичах: прокуратура завершила розслідування справи. *BBC NEWS Україна* : [сайт]. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-38223185> .

170. Пихтін М. П. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 221 с.

171. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності. Суми : Унів. кн., 1999. 301 с.

172. Платон. Держава / пер. з давньогрец. Д. Столбуна. Київ : Основи, 2000. 355 с.

173. Покайчук В. Я., Бахчеван Є. Ф., Мосузенко В. Ю. Використання спеціальних тренувальних систем під час професійної підготовки кадрів поліції у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ – маркерні тренувальні комплекси. *Морська безпека*. 2023. № 2. С. 120–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/msd/2023.2.18>

174. Покайчук В. Я., Поливанюк В. Д., Біліченко В. В. Поняття та загальні відомості особистої безпеки в підрозділах Національної поліції України. *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options* : collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. Р. 320–341. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/190/5222/10983-1>
175. Політичні та правові вчення античної Греції. *Студентська бібліотека* : [сайт]. URL: <https://buklib.net/books/23221/>
176. Поліцейський офіцер громади. *Національна поліція України* : [сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/reforma-policiyi/policejskij-oficer-gromadi>
177. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови / за ред. Л. С. Паламарчука. 2-ге вид., доповн. і випр. Київ : Довіра, 1999. 275 с.
178. Посухи та зсув природних зон. Як глобальні зміни клімату вплинуть на Україну. *Суспільне* : [сайт]. URL: <https://suspilne.media/133665-posuhi-ta-zsuv-prirodnih-zon-ak-globalni-zmini-klimatu-vplinut-na-ukrainu/>
179. Права і свободи громадян в умовах воєнного стану. *WikiLegalAid* : [сайт]. URL: <http://surl.li/elhibq>
180. Правознавство : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / ред.: В. В. Копейчиков, А. М. Колодій. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 752 с.
181. Превенція. *Словник: портал української мови та культури*. URL: <http://surl.li/ltxsoj>
182. Принцип. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>
183. Принцип. *Українські словники «Горох»*. URL: <http://surl.li/ssxjbj>
184. Прібиткова Н. О., Харін А. С., Шевченко Т. В. Організаційно-правове та матеріально-технічне забезпечення полку поліції особливого призначення : інформ.-практ. довід. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 168 с.

185. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

186. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії воєнного стану : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>

187. Про Декларацію про поліцію : резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 8 трав. 1979 р. № 690. URL: https://zakononline.ua/documents/show/159808___159808

188. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>

189. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5081-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>

190. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 верес. 1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

191. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України : наказ МВС України від 11 жовт. 2018 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18#Text>

192. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю : наказ МВС України від 1 лют. 2016 р. № 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text>

193. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ МВС

України від 22 серп. 2016 р. № 859. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text>

194. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : наказ МВС України від 31 жовт. 2016 р. № 1129. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>

195. Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поводження з ними : наказ МВС України від 6 верес. 2017 р. № 754. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1240-17#Text>

196. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності : наказ МВС України від 10 груд. 2015 р. № 1560. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text>

197. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26 січ. 2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>

198. Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів : наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 18 груд. 2000 р. № 338. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-01>

199. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 17 квіт. 2019 р. № 337. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>

200. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
201. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
202. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
203. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
204. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно правовий аналіз : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 36 с.
205. Рабінович П. М. Права людини і громадянина в Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Харків : Право, 1997. 64 с.
206. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 162 с.
207. Річні звіти. *Національна поліція України* : [сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti>
208. Романяк М. М. Гарантії особистої безпеки озброєного працівника міліції: до питання про вдосконалення правового регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. № 10-2. Т. 1. С. 81–83.
209. Руднева О. М. Міжнародні стандарти прав людини та принцип верховенства права: до проблеми співвідношення правових явищ. *Юридична Україна*. 2012. № 4 (112). С. 15–19
210. Сейсмічність України. *Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку* : [сайт]. URL: <http://wdc.org.ua/uk/node/192>
211. Сенчихін Ю. М. Особливості реагування на надзвичайні ситуації на об'єктах цивільної інфраструктури під час війни. *Міжнародна та*

національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 берез. 2024 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. II. С. 455–459.

212. Синявська О. Ю. Засоби забезпечення службової дисципліни в органах внутрішніх справ України (організаційно-правові питання) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2001. 20 с.

213. Система підготовки поліцейських у США. *Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність»*. URL: https://archive.khpg.org/police-reform/articles/sistema_pidgotovki_policejskih_u_ssha

214. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ / авт. кол.: Х. Деканоїдзе, М. Хелашвілі. Київ, 2018. 164 с.

215. Сіренко В. Ф. Визначення ефективності законодавства: методологічні аспекти. *Законодавство: проблеми ефективності*. Київ, 1995. С. 3–13.

216. Січкач В. О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Донецьк, 2007. 179 с.

217. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підручник. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Харків : Еспада, 2009. 752 с.

218. Слюсар А. А., Борисова А. С. Ризики при виникненні надзвичайних ситуацій. *Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку* : матеріали 20 Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 жовт. 2018 р.). Київ : Гельветика, 2018. С. 412–415.

219. Соболев Є. Ю. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи. *Форум права*. 2010. № 2. С. 461–466.

220. Соловйов В. М. Президентський контроль як спосіб забезпечення законності в державному управлінні України. *Інформаційно-аналітичний,*

науково-методичний бюлетень Адміністрації Президента України. 2004. № 4. С. 64–68.

221. Співак М. В. Адміністративно-правові гарантії забезпечення особистої безпеки поліцейських. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 132–138. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.19>

222. Статут Організації Об'єднаних Націй. *Вікіпедія* : [сайт]. URL: <http://surl.li/rthdxw>

223. Стеблюк М. І. Цивільна оборона : підручник. Київ : Знання, 2006. 487 с.

224. Стронціцький Б. Р. Необхідність формування в поліцейських навичок особистої безпеки в контексті реалізації правоохоронної функції держави. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми* : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17 трав. 2019 р.) Харків : ХНУВС, 2019. С. 215–216. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/105.pdf

225. Суббот А. Сучасні підходи до формування безпеки правоохоронних органів та особистої безпеки їхніх співробітників. *Віче*. 2012. № 10. С. 26–28. URL: <https://surl.li/sgucet>

226. Суббот А. І. Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2013. 494 с.

227. Сукач Р. Ю., Черниченко О. Б. Особливості ведення оперативних дій підрозділами ДСНС при гасінні пожеж та ліквідації наслідків радіаційної аварії на АЕС. *Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності* : X Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2016. С. 148–149. URL: <https://surl.li/xqcvta>

228. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / [О. Г. Комісаров, А. О. Собакаръ, Е. Ю. Соболю та ін.]. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

229. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС ; Освіта України, 2017. 320 с.
230. Термін «Фактор». *Законодавство України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/31840>
231. Техногенні небезпеки радіаційного походження. *Студентська бібліотека* : [сайт]. URL: <https://studies.in.ua/bjd-lapin/1163-tehnogenn-nebezpeki-radacynogo-pohodzhennya.html>
232. Тимофєєв В. П., Гунько К. О. Актуальні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції в умовах воєнного стану. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 352–356. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284800/278864>
233. Тимчишин Т. Адміністративно-правові засоби забезпечення національною поліцією. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 596–600. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-126>
234. Тихий В. П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2 (85). С. 31–44.
235. Тімашова В. М. Шлях до виживання: деякі аспекти особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ з огляду на зарубіжний досвід. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4. С. 82–87.
236. Тінін Д. Шляхи удосконалення рівня підготовки кадрів сил безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Débats Scientifiques Et Orientations Prospectives Du Développement Scientifique* : III International Scientific and Practical Conference (Paris, France, July 8, 2022). Paris, France, 2022. P. 101–103. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>
237. Тінін Д., Завістовський О. Важливість питання комунікації поліцейського в системі професійної підготовки. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття* : матеріали VI Міжнар. наук. конф. (Черкаси, 8 груд. 2023 р.). Черкаси, 2023. С. 143–145.

238. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
239. Троян В. А. Публічно-сервісна діяльність Національної поліції України: адміністративно-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2023. 235 с.
240. Трояновський В. С. Особиста безпека поліцейського під час виконання службових обов'язків: зарубіжний досвід. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 74–76.
241. У 2019 році рівень довіри до поліції склав 48 %, – Ігор Клименко. *Головне управління Національної поліції в Донецькій області* : [сайт]. URL: <https://dn.npau.gov.ua/news/u-2019-rotsi-riven-doviri-do-politsii-sklav-48-igor-klimenko>
242. У Нацполіції прозвітували про злочини і кримінальні справи за час воєнного стану. *Радіо Свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-politsiya-viyna-spravy/31870345.html>
243. Умова. *Словник: портал української мови та культури*. URL: <http://sum.in.ua/s/umova>
244. Фактор. *Словник: портал української мови та культури*. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80>
245. Фатхутдінов В. Г. Аксіологічний вимір громадської безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 2 (1). С. 26–30.
246. Фатхутдінов В. Г. Особиста безпека працівників органів внутрішніх справ при проведенні масових заходів. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2011. Т. 24 (63). № 2. С. 179–185.
247. Фільштейн В. Л. Організаційно-правові засади діяльності Національної поліції держави Ізраїль (порівняльно-правовий аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 225 с.

248. Фолітар А. О., Кривонос М. В. Окремі питання забезпечення особистої безпеки поліцейських під час дії воєнного стану. *Актуальні питання адміністративного права та процесу*: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (Кропивницький, 2 груд. 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 169–172.

249. Фролова О. Г. До проблем вдосконалення організаційно-правових засад управління в органах внутрішніх справ. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2013. № 1. С. 108–118.

250. Хатнюк Ю. А. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку: курс лекцій. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 168 с.

251. Холкін Д. Г., Смольський О. С. Радіаційні аварії на АЕС та їх фізико-хімічні особливості. *Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Чернігів, 7 груд. 2023 р.). Чернігів: НУЧК ім. Т. Г. Шевченка, 2023. С. 82–84.

252. Червінко О., Горго Ю. Біомеханічні особливості побудови фізичних навантажень. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 4 (55). С. 48–51.

253. Черкашин А. І. Професійна зрілість поліцейських: теоретичний аспект. *Проблеми сучасної психології*. 2017. Вип. 38. С. 438–450.

254. Черников А. И. Концепция личной безопасности полицейского в системе профессиональной подготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*: зб. наук. пр. Харків: ХНУВС, 2018 С. 133–136. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2018/pdf/33.pdf

255. Четверо поліцейських постануть перед судом за перевищення службових повноважень. *LB.ua*: [сайт]. URL: <https://surl.li/fykhsj>

256. Чирва Ю. О., Баб'як О. С. Безпека життєдіяльності. Київ: Атака, 2001. 304 с.

257. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.
258. Чумак В. В. Принципи діяльності поліції Грузії: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 15. С. 95–98.
259. Чучко С. В. Особливості взаємодії правоохоронних органів у розслідуванні шахрайства в купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 267–271. DOI: <http://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.46>
260. Шапіро В. С., Пащенко Я. А. Матеріально-технічне забезпечення Національної поліції України. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 12 (25). С. 70–73.
261. Шаповалов О. В. Психологія особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ та військовослужбовців внутрішніх військ МВС України : навч.-метод. посіб. / за ред. В. О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2011. 133 с.
262. Швець Д. В. Навчання в процесі практичної діяльності (службова підготовка поліцейського) як втілення еволюційного характеру формування особистості поліцейського в Україні. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С. 149–159.
263. Швець Д. В. Формування особистості поліцейського в умовах фахової підготовки та професійної діяльності: правові та психологічні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06. Харків, 2019. 454 с.
264. Шевченко О., Шевченко Т. Правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 8 (52). С. 280–287. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.44>
265. Шевченко О., Шевченко Т. Правові принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 2 (54). С. 180–184. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.2.26>

266. Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 36 с.

267. Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 227 с.

268. Шевченко Т. В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на гарантування особистої безпеки поліцейського. *Право і суспільство*. 2017. № 2. Ч. 2. С. 130–134.

269. Шевчук О. Ю. Реалізація принципу законності ОРД в умовах сучасної правової держави. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. № 19. С. 292–299.

270. Шемшученко Ю. С. Вибране. Київ : Юрид. думка, 2005. 592 с.

271. Шиленко Є. О. Заходи особистої безпеки працівників ОВС України під час ліквідації наслідків аварій техногенного походження. *Проблеми забезпечення особистої безпеки працівників ОВС та представників громадських формувань під час охорони громадського порядку* : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Донецьк, 26 берез. 2004 р.). Донецьк : ДЮО МВС при ДонНУ, 2004. С. 175–180.

272. Шумейко Т. Адаптивність як фактор професійної ефективності поліцейських у кризових ситуаціях. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України* : зб. тез доп. VII міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 17 квіт. 2025 р.). Київ : НАВС, 2025. С. 211–213.

273. Юнацький М. Професійна підготовка Національної поліції України в умовах воєнного стану: національні реформи та європейські орієнтири. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 670–673.

274. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : Енцикл., 2003. Т. 5 : П–С. 736 с. URL: <https://leksika.com.ua/16211205/legal/printsip>
275. Юрченко-Шеховцова Т. І. Роль наставництва у формуванні професійної правосвідомості поліцейських зі стажем служби до трьох років. *Особистість, суспільство, закон* : тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (Харків, 25 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 309–313.
276. Яворська Г. Х. Соціально-професійна зрілість курсантів вищих закладів освіти МВС України : монографія. Одеса : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. 408 с.
277. Яворська Г. Х., Рудницький В. Є. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 241–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_1-2_66
278. Axon Public Safety Gun Fatality Database. *AXON* : [site]. URL: <https://www.axon.com/moonshot/gun-fatality-database>
279. Cannon W. Bodily changes in pain, hunger, fear and rage: an account of recent researches into the functions of emotional excitement. New York ; London : D. Appleton, 1920. 342 p. URL: <https://archive.org/details/bodilychangesinp00cannuoft/page/n339/mode/2up>
280. Chu B., Marwaha K., Sanvictores T., Awosika A., Ayers D. Physiology, Stress Reaction. Treasure Island (FL) : StatPearls Publishing, 2026. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31082164>
281. Criminal Division. *Department of Justice* : [site]. URL: <https://www.justice.gov/criminal>
282. Global Climate Highlights 2022. *Copernicus* : [site]. URL: <https://climate.copernicus.eu/2022-saw-record-temperatures-europe-and-across-world>
283. Introducing the New 9mm UTX Marker Round. *Ultimate Training Munition* : [site]. URL: <https://utmworldwide.com/utx/>

284. Jiménez J. C. V., Fernandez F., Ayuso J., Acosta J. A. L. Evaluation of the police operational tactical procedures for reducing officer injuries resulting from physical interventions in problematic arrests the case of the municipal police of Cádiz (Spain). *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*. 2020. No. 33 (1). P. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.13075/ijomeh.1896.01422>

285. Kleygrewe L., Hutter R. V., Koedijk M., Oudejans R. R. Virtual reality training for police officers: A comparison of training responses in VR and real-life training. *Police Practice and Research*. 2024. No. 25 (1). P. 18–37. DOI: [10.1080/15614263.2023.2176307](https://doi.org/10.1080/15614263.2023.2176307)

286. Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. No. 29 (2). P. 67–76. DOI: <https://doi.org/10.56215/naia-herald/2.2024.67>

287. Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. No. 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>

288. Maguire E. R., Paoline III E. A. Non-fatal injuries among police officers during use-of-force encounters. *Occupational medicine*. 2023. No. 73 (8). P. 479–483. DOI: [10.1093/occmed/kqad101](https://doi.org/10.1093/occmed/kqad101)

289. Morin R., Parker K., Stepler R., Mercer A. Behind the Badge. *Pew Research Center*: [site]. 2017. URL: <https://www.pewresearch.org/social-trends/2017/01/11/behind-the-badge/>

290. Okhrimenko I., Yevdokimova O., Shvets D., Pakhomova N., Fediy O. Police Training or Police Education: View on the Matter. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. No. 9 (12). P. 129–136.

291. Rashkevych N., Rashkevych O., Rebrov O., Shevchenko R. Prevention of Technological Emergencies in the Warfare Zone. *Municipal Economy of Cities. Series «Economy Science»*. 2024. Vol. 4. No. 185. P. 211–220. DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-4-185-211-220>

292. Sales Terms and Conditions. *AXON*: [site]. URL: <https://www.taser.com/legal>

293. Tapp S. N., Davis E. J. Contacts Between Police and the Public. Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, 2022. URL: https://bjs.ojp.gov/document/cbpp22_pr.pdf

294. The agency. *CEPOL*: [site]. URL: <https://www.cepol.europa.eu/about/the-agency>

295. The future of public safety training has arrived. *Axon VR Training*: [site]. URL: <https://www.axon.com/training/vr>

296. The World's Largest Supplier of Reality Based Training Products. *Setcan*: [site]. URL: <http://setcan.com/about.php>

297. Tovpyha L. M. Section 13. The Role and Significance of International Treaties and Legal Acts in the Mechanism of Legal Regulation of Policing. *Impact of Martial Law in Ukraine on the Further Development of Jurisprudence*. Baltija Publishing, 2024. P. 216–235. DOI: 10.30525/978-9934-26-440-5-13

298. VR simulator training is here – now available for public safety to increase de-escalation training. *AXON*: [site]. URL: <https://www.axon.com/news/technology/vr-simulator-training-is-here-now-available-for-public-safety-to-increase-de-escalation-training>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права* 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>
2. Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. No. 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>
3. Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29. No. 2. P. 67–77. DOI: [10.56215/naia-herald/2.2024.67](https://doi.org/10.56215/naia-herald/2.2024.67)
4. Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 92–100. DOI: [10.33270/0525676812.12](https://doi.org/10.33270/0525676812.12)
5. Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: [10.33270/0525693.16](https://doi.org/10.33270/0525693.16)
6. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: службова підготовка. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 117–120.

7. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 69–71.

8. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: вогнева підготовка. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

9. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: фізична підготовка. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 січ. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 125–129.

10. Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 82–85.

11. Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу* : матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
полковник поліціїСергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ
2025 року

АКТ

04.11.2025

м. Київ

№ 5dd-01

Впровадження результатів дисертації
Логвиненка Максима Леонідовича
«Адміністративно-правові засади
забезпечення особистої безпеки
працівників Національної поліції України»
в освітній процес НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- т.в.о. начальника відділу організації освітнього процесу, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника полковника поліції Корольчука Віктора Володимировича;
- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук старшого лейтенанта поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- завідувача кафедри поліцейської діяльності, кандидата юридичних наук, професора полковника поліції Брателя Сергія Григоровича;
- начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонової Олени Вікторівни;
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», та наукові праці ад'юнкта денної форми навчання кафедри поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ Логвиненка Максима Леонідовича «Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України».

Проаналізовано основні результати дослідження Логвиненка М. Л., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників Національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права* 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>

Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>

Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29, No. 2. P. 67–77. DOI: 10.56215/naia-herald/2.2024.67

Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 92–100. DOI: 10.36486/np.2025.1-2(67-68).12

Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: 10.33270/0525693.16

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2023. С. 69–71.

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 82–85.

Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу*: матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Логвиненка М. Л., містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми поліцейської діяльності», «Організаційно-правові засади діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку», «Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції», «Організація діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад», «Поліцейська діяльність» під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

Віктор КОРОЛЬЧУК

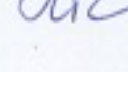
Дар'я ГОРБЕНКО

Сергій БРАТЕЛЬ

Олена ТИХОНОВА

Людмила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Олег ТАРАСЕНКО

2025 року

АКТ

24 . 11 . 2025

м. Київ

№ 523-40

Впровадження результатів дисертації
Логвиненка Максима Леонідовича
«Адміністративно-правові засади
забезпечення особистої безпеки
працівників Національної поліції України»
в наукову діяльність НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук старшого лейтенанта поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- завідувача кафедри поліцейської діяльності, кандидата юридичних наук, професора полковника поліції Брателя Сергія Григоровича;
- начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонової Олени Вікторівни;
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», наукові праці ад'юнкта денної форми навчання кафедри поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ Логвиненка Максима Леонідовича «Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України» та на основі проведеного аналізу зробила висновок, що надана робота містить низку обґрунтованих теоретичних положень і пропозицій спрямованих на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Проаналізовано основні результати дослідження Логвиненка М. Л., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників Національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права* 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>

Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process.

Entrepreneurship, Economy and Law. 2023. № 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>

Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29, No. 2. P. 67–77. DOI: 10.56215/naia-herald/2.2024.67

Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 92–100. DOI: 10.36486/np.2025.1-2(67-68).12

Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: 10.33270/0525693.16

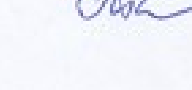
Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2023. С. 69–71.

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 82–85.

Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу*: матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок про те, що вищезазначені матеріали дисертаційного дослідження Логвиненка М. Л. застосовуються під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову.

Члени комісії:

 Дар'я ГОРБЕНКО
 Сергій БРАТЕЛЬ
 Олена ТИХОНОВА
 Людмила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника управління -
начальник ВПН УКЗ ГУНП
в Дніпропетровській області
підполковник поліції

Руслан КУШНІРЕНКО

2025 року

АКТ

____.____. 2025

м. Дніпро

№ _____

Впровадження результатів дисертації
Логвиненка Максима Леонідовича
«Адміністративно-правові засади
забезпечення особистої безпеки
працівників Національної поліції
України» у практичну діяльність ГУНП
в Дніпропетровській області

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

– старший інспектор з ОД відділу професійного навчання УКЗ ГУНП в Дніпропетровській області капітан поліції Грищенко Олександр Олександрович;

– старший інспектор відділу професійного навчання УКЗ ГУНП в Дніпропетровській області майор поліції Малахов Максим Юрійович;

– старший інспектор відділу професійного навчання УКЗ ГУНП в Дніпропетровській області майор поліції Рихлюк Вікторія Леонідівна;

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», наукові праці ад'юнкта денної форми навчання кафедри поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ Логвиненка Максима Леонідовича «Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України» та на основі проведеного аналізу зробила висновок, що надана робота містить низку обґрунтованих теоретичних положень і пропозицій спрямованих на забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України.

Проаналізовано основні результати дослідження Логвиненка М.Л., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників Національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права* 2022. № 4 (251). С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.19>

Lohvynenko M. Topical Issues of Integrating International Standards and Practices of Ensuring Personal Security of Police Officers into the Educational Process. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2023.7.04>

Lohvynenko M. Best practices in police personal security: A systematic review. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29, No. 2. P. 67–77. DOI: 10.56215/naia-herald/2.2024.67

Логвиненко М. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в контексті умисного або неумисного порушення нормативно-правових приписів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 92–100. DOI: 10.36486/np.2025.1-2(67-68).12

Логвиненко М. Нормативно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 139–146. DOI: 10.33270/0525693.16

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: тактична підготовка. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2023. С. 69–71.

Логвиненко М. Л. Актуальні проблеми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України: інструктор. *Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 лют. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 82–85.

Логвиненко М. Л. Засоби забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції в умовах режиму воєнного стану. *Правові механізми змагального та відкритого доступу до правосуддя: виклики євроінтеграційного процесу*: матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 160–168.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок про те, що вищезазначені матеріали дисертаційного дослідження Логвиненка М.Л. можуть бути використанні, як для проведення практичних занять у системі службової підготовки, так і безпосередньо під час несення служби особовим складом ГУНП в Дніпропетровській області.

Члени комісії:

 Олександр ГРИЩЕНКО
 Максим МАЛАХОВ
 Вікторія РИХЛЮК